LIBER TRIGESIMUS SEPTIMUS.

q. 62 f. 186

I.

℟ DE BONORUM POSSESSIONIBUS ℟ SP

1 ULPIANUS libro trigesimo nono ad edictum. Bonorum possessio admissa [B. 40, 1, 1] S* commoda et incommoda hereditaria itemque dominium rerum, quae in his bonis sunt, tribuit: nam haec omnia bonis sunt coniuncta.

2 IDEM libro quarto decimo ad edictum. In omnibus enim uice heredum bo- [B. 40, 1, 2] S* norum possessores habentur.

3 IDEM libro trigesimo nono ad edictum. Bona autem hic, ut[1] plerumque sole- [B. 40, 1, 3] S* mus dicere, ita accipienda sunt[2] uniuersitatis cuiusque successionem, qua succeditur in ius demortui suscipiturque eius rei commodum et incommodum: nam siue soluendo sunt bona siue non sunt[3], siue damnum habent siue lucrum, siue in corporibus sunt siue in actio-
1 nibus, in hoc loco proprie bona appellabuntur. Hereditatis autem bonorumue[4] possessio, ut Labeo scribit, non uti[5] rerum possessio accipienda est: est enim iuris magis quam corporis possessio. denique etsi nihil corporale est in hereditate, attamen recte eius bonorum pos-
2 sessionem adgnitam Labeo ait. Bonorum igitur possessionem ita recte definiemus ius per-
3 sequendi retinendique patrimonii siue rei, quae cuiusque cum moritur fuit. Inuito autem
4 nemini bonorum possessio adquiritur. A municipibus et societatibus et decuriis et corporibus bonorum possessio adgnosci potest. proinde siue actor eorum nomine admittat siue quis alius, recte competet bonorum possessio: sed et si nemo petat uel adgnouerit bonorum possessionem nomine municipii, habebit municipium bonorum possessionem praetoris
5 edicto. Dari autem bonorum possessio potest tam patris familias quam filii familias, si
6 modo ius testandi habuit de peculio castrensi uel quasi castrensi. Sed et eius, qui apud hostes decessit, bonorum possessionem admitti posse, quamuis in seruitute decedat, nulla
7 dubitatio est. Adquirere quis bonorum possessionem potest uel per semetipsum uel per alium. quod si me non mandante bonorum possessio mihi petita sit, tunc competet, cum ratum habuero id quod actum est. denique si ante decessero quam ratum habeam, nulla dubitatio est quin non competet mihi bonorum possessio, quia neque ego ratum habui neque heres meus ratum habere potest, cum ad eum non transeat ius bonorum posses-
8 sionis. Si causa cognita bonorum possessio detur, non alibi dabitur quam pro [Ep. 14, 28] tribunali, quia neque decretum de plano interponi neque causa cognita bonorum possessio
9 alibi quam pro tribunali dari potest. In bonorum possessione sciendum est ius esse [(Ep.)] adcrescendi: proinde si plures sint, quibus bonorum possessio competit, quorum unus admisit bonorum possessionem, ceteri non admiserunt,

F(WDEQICK)

[1] ut *del.* [2] ita accipienda sunt *del.* [3] siue soluendo sunt bona siue non sunt *del.* [4] ue *del.* (*u. i. et u. 15*) [5] utique (*u. i.*)?

7 heredem F^1 11 rei commodum] ri quem modum F^1 12 siue lucrum] isue lucrum F^2 13 propri'a'e F^1 | hereditatis (hereditas *WD EICK*) autem bonorumue possessio] ἡ νομὴ τῆς διακατοχῆς καὶ τῆς κληρονομίας *B* (*Anon.*), ἡ κληρονομία· καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἡ διακατοχὴ *BS* (*Dorotheus in indice: cf. BS. 39, 1, 33. 40, 4, 4 sch. 12. 41, 7, 2 sch. 9. 45, 1, 28 sch. 20*) 14 labeo rescribit *F*: ὡς ὁ Λαβεὼν γράφει *BS* (*Doroth.*) | uti] utique *DEICK* | est est] est esse F^1 | corpori'bu's F^2 15 est] sit F^2 17 retinendi'si'que F^1 26 'com'petet F^2 27 habuero] habuerit F^1 28 qui'n' non F^2 29 pote'st F^2 | cum] eum F^1 32 in *om.* F^1

4 GAIUS libro octauo ad legem Iuliam et Papiam. ueluti quod spreuerunt ius suum aut tempore bonorum possessionis finito exclusi sunt aut ante mortui sunt quam petierunt bonorum possessionem, B. 40, 1, 4

5 ULPIANUS libro trigesimo nono ad edictum. ei, qui admisit, adcrescent etiam hae portiones, quae ceteris competerent, si petissent bonorum possessionem. B. 40, 1, 5

6 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Sed cum patrono quidem contra tabulas certae[1] partis bonorum possessionem praetor polliceatur, scripto autem heredi secundum tabulas alterius partis: conuenit non esse ius adcrescendi. igitur non petente scripto secundum tabulas alterius quoque partis nominatim patrono possessionem pollicetur, cum ceteri, quibus adcrescendi ius est, semel debent adgnoscere bonorum pos- 1 sessionem. Bonorum possessionis beneficium multiplex est: nam quaedam bonorum possessiones competunt contra uoluntatem, quaedam secundum uoluntatem defunctorum, nec non ab intestato habentibus ius legitimum uel non habentibus propter capitis deminutionem. quamuis enim iure ciuili deficiant || liberi, qui propter capitis deminutionem desierunt sui heredes esse, propter aequitatem tamen rescindit eorum capitis deminutionem praetor. 2 legum quoque tuendarum causa dat bonorum possessionem. Notis scriptae tabulae non continentur edicto, quia notas litteras non esse Pedius libro uicesimo quinto ad edictum scribit. B. 40, 1, 6

7 ULPIANUS libro primo ad Sabinum. Seruus bonorum possessionem recte admittere potest, si praetor de condicione eius certus sit: nam et absenti et non petenti dari bonorum possessio potest, si hoc ipsum praetor non ignoret. ergo et femina poterit alii 1 bonorum possessionem petere. Impubes nec bonorum possessionem admittere nec iudicium 2 sine tutoris auctoritate accipere potest. Quia tutor pupillo et pater infanti filio bonorum possessionem petere possunt, dies, quibus tutor aut pater scit, cedere placet. B. 40, 1, 7

8 PAULUS libro octauo ad Plautium. Tutor autem bonorum possessionem pupillo competentem repudiare non potest, quia tutori petere permissum est, non etiam repudiare. B. 40, 1, 8

9 POMPONIUS libro tertio ad Sabinum. Si plures gradus sint possessionis admittendae, quamdiu incertum sit petierit nec ne *prior*, posteriori diem non procedere constat. B. 40, 1, 9

10 PAULUS libro secundo ad Sabinum. In bonorum possessionibus iuris ignorantia non prodest, quo minus dies cedat, et ideo heredi instituto et ante apertas tabulas dies cedit. satis est enim scire mortuum esse seque proximum cognatum[2] fuisse copiamque eorum quos consuleret habuisse: scientiam enim non hanc accipi, quae iuris prudentibus sit, sed eam, quam quis aut per se habeat aut consulendo prudentiores adsequi potest. B. 40, 1, 10 Ep. 3, 10

11 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Si pupillo tutor bonorum possessionem petierit et plus incommodi quam commodi haec bonorum possessio habeat, tutor tutelae iudicio tenetur. B. 40, 1, 11

12 ULPIANUS libro quadragesimo octauo ad edictum. Non est ambigendum, quod plerumque et contra fiscum et contra rem publicam[3] admitti debeant quidam, ut puta B. 40, 1, 12

F(WDEQICK)

---

[1] *fuit* alterius (*cf. u. 8. 9* alterius partis) [2] cognatum] *idem Graeci: del.* (*cf. D. 37, 11, 1, 4. 2, 4*) [3] populum Romanum ($\overline{R \cdot P} = \overline{P \cdot R}$)?

---

1 spreberunt F^1 4 ei] et F^1 | adcrescent] adcrescunt F^{rm} 5 qu'a'e F^2 9 secundo F^{ac} 10 debent] *DCK*, debet *FQEI*, debere *W* 12 contra boluntatem *F* 13 ius *om.* F^1 22 petere impubes nec bonorum possessionem *om.* F^1 23 quia tutor pupillo ... 24 possessionem petere possunt] *ad praecedentia refert uertens:* ἀλλὰ τῷ μὲν ἀνήβῳ ὁ ἐπίτροπος αἰτεῖ διακατοχήν, τῷ δὲ νηπίῳ ... ὁ πατήρ *interpres Graecus* (*Anon.*) 24 aut pater] *uertunt Graeci citantque leges huic contrarias* 26 tutor'e'i F^1 29 prior *suppleuit Schulting secundum Graecos:* ἕως ὅτε ἐν ἀληλῳ ἐστὶ τὸ εἰ ἤτησαν οἱ ἐν τῷ ἁ βαθμῷ τὴν διακατοχήν *BS* (*Doroth.*), ἐφ ὅσον ἄδηλόν ἐστιν, εἰ καταδέχονται οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ *B* (*Anon.*) 33 esse 'se'que F^2 34 hanc *om.* F^1: τὴν γὰρ εἴδησιν οὐ ταύτην δεχόμεθα *BS: cf. D. 38, 15, 2, 5* 41 plerumque 'et' contra F^2

uenter, item furiosus, item is qui captiui[1] bonorum possessionem petit. Ubicumque lex uel senatus[2] uel constitutio capere hereditatem prohibet, et bonorum possessio cessat.

Africanus libro quinto quaestionum. Edicto praetoris bonorum possessio his denegatur, qui rei capitalis damnati sunt neque in integrum restituti sunt. rei autem capitalis damnatus intellegitur is, cui poena mors aut aquae et ignis interdictio sit. cum autem in relegationem quis erit, ad bonorum possessionem admittitur. B. 40, 1, 13 *Sf*

14 Papinianus libro tertio decimo quaestionum. Cum quidam propinquus falsum testamentum accusaret ac post longum spatium temporis probasset, licet dies ei petendae possessionis, quam forte certus accusationis petere debuit, cessisse uidetur, attamen quia hoc proposito accusationem instruit[3], ut suum ius sibi seruet, adgnouisse successionem non inmerito uidebitur. B. 40, 1, 14 *P*

15 Paulus libro undecimo responsorum. Paulus respondit petitionem matris solam non adquisisse filiae impuberi bonorum possessionem, nisi si is qui eam dedit euidenter uoluit eam impuberi dare. B. 40, 1, 15 *P*

16 Idem libro tertio sententiarum. Quotiens is, cui bonorum possessio ab altero postulata est, furere coeperit, magis probatum ratum eum[4] uideri habuisse: rati enim habitio ad confirmationem prioris postulati pertinet. B. 40, 1, 16 *P*

II.

℟ SI TABULAE TESTAMENTI EXTABUNT ℟ f. 187

1 Paulus libro tertio ad Sabinum. Heredi, cuius nomen inconsulto ita deletum sit, ut penitus legi non possit, dari bonorum possessio minime potest, quia ex coniectura non proprie scriptus uideretur, quamuis, si post prolatas tabulas deletum sit testamentum, bonorum possessio competat. nam et si mortis tempore tabulae fuerint, licet postea interierint, competet bonorum possessio, quia uerum fuit tabulas exstare. B. 40, 1, 26 *S*

III.

℟ DE BONORUM POSSESSIONE FURIOSO INFANTI MUTO SURDO CAECO COMPETENTE ℟ *PS*

1 Papinianus libro quinto decimo quaestionum. Furioso Titius substitutus est: bonorum possessionis tempus, quamdiu furiosus in eadem condicione est, neque instituto neque substituto cedit. nec, si curator furiosi nomine possessionem accipere potest, idcirco spatium temporis, quod scientibus praefinitum est, uidebitur cedere: nam et pater infanti filio possessionem accipit, quo tamen cessante infans non excluditur. quid ergo, si curator *F(WDEQICK)* B. 40, 2, 1 *P*

[1] nomine *ins.* (*edd.: u. i.*) [2] consultum *ins.* (*edd.*) [3] instituit (*edd.*)? [4] non *ins.* (*u. i.*)

1 furiosus 'item' is F^2 | qui captiui bonorum possessionem petit] *sic mei omnes neque aliter Graeci:* ὁ πρὸς τὴν κληρονομίαν τοῦ αἰχμαλώτου ἀπὸ νόμου καλούμενος *BS* (*Doroth.*), ὁ κληρονόμος τοῦ αἰχμαλώτου *B* (*Anon.*) 4 'h'is F^2 7 papinianus] Οὐλπ. *B* 9 ettamen F^1 12 respondit 'solam' petitionem matris solam F^2IC^c, respondit solam petitionem matris *WDEQC*[1]*K* 13 nisi 'si' is F^2 14 eam] *DECK*, eum *FI:* εἰ μὴ ὁ ἄρχων βουληθῇ φανερῶς αὐτὴν δοῦναι διὰ τῆς μητρὸς τῷ ἀνήβῳ *B* (*Anon.*) | dari F^2 16 ratum eum uideri habuisse] *idem Graeci:* δοκεῖς δεκτὸν ἡγήσασθαι *B* (*Anon.*). *sed contrariam sententiam flagitat et tenor iuris et comparatio alterius capitis eiusdem Pauli D. 29, 2, 48 et maxime quae subicitur ratio, quae eo pertinet, ut ratihabitio subsequi debeat postulationem: quare sine dubio deficit negatio. crediderim autem secundum ea quae tradit altero loco Paulum hoc sic fere scripsisse:* ratum eum non uideri habuisse, ratihabitio enim ad confirmationem prioris postulati pertinet, sed si praecessit mandatum et furere coepit postquam mandatarius petiit, ratihabitione opus non esse, *eaque compilatores male confudisse* 21 si't' F^2 | p'a'enitus F^1 24 competit F^2 27 competentem F^1, competenti F^2, competenti *ind. F* 28 totius F^1 31 ced'd'ere F^1 32 accepit F^1

accipere nolit? nonne iustius atque utilius erit ad eundem modum proximo cuique possessionem dari, ne bona iaceant? quo admisso substitutus cautionem praestare cogitur omnibus his, quibus bona restitui debent, si forte institutus in eodem furore decesserit aut compos mentis effectus ante mortem obierit, quam hereditatem agnosceret. nam et fieri potest, ut uiuo furioso substitutus decedat nec tamen[1] furiosus obstet ceteris, si prius et ipse decesserit, quam hereditatem adquireret.

2 ULPIANUS libro trigesimo nono ad edictum. Mutus surdus caecus bonorum possessionem admittere possunt, si quod agatur intellegant. B. 40, 2, 2 S

IIII.

℟ DE BONORUM POSSESSIONE CONTRA TABULAS ℟ S.

1 ULPIANUS libro trigesimo nono ad edictum. In contra tabulas bonorum possessione liberos accipere debemus siue naturales siue adoptiuos, si neque instituti neque exheredati sunt. Uocantur autem ad contra tabulas bonorum possessionem liberi eo iure eoque ordine, quo uocantur ad successionem ex iure ciuili. Haec autem clausula etiam ad postumos uidetur pertinere. Sed et si ab hostibus postliminio redierint filii, Pomponius putat ad contra tabulas bonorum possessionem eos admitti. Si ex tribus filiis unus ab hostibus captus sit, duobus, qui sunt in ciuitate, bessis bonorum possessio competit. Idem et in postumo: nam quamdiu postumus speratur, in ea causa est, ut partem faciat. Et sui iuris factos liberos inducit in bonorum possessionem praetor (siue igitur emancipati sunt siue alias exierunt de patris potestate, admittuntur ad bonorum possessionem): sed adoptiui patris non potest: ut enim admitti possit, ex liberis esse eum oportet. Qui habebat filium, habebat et nepotem ex eo, filium emancipauit et adoptauit in locum nepotis, deinde emancipauit[2]: quaeritur an nepoti obstet. et mihi magis uidetur hunc nepotem non excludi, siue pater eius in adoptione mansisset quasi nepos siue emancipatus est: puto enim et emancipato patre nepotem quoque cum patre suo ex edicto admitti. Filium habuit et ex eo nepotem: filius emancipatus uel in potestate manens deportatus est: quaeritur, an nepoti noceat. et uerius est in utroque casu nepotem admittendum: deportatos enim mortuorum loco habendos. Si et pater et filius deportati sint et ambo restituti, dicemus ad bonorum possessionem admitti filium. sed et si filius in metallum damnatus uel alia poena, quae seruum efficit, restitutus sit, nihilo minus admittetur: aliter non. B. 40, 3, 1 S

2 HERMOGENIANUS libro tertio iuris epitomarum. Idemque est et si pater poenae et[3] seruus efficiatur et postea restituatur. B. 40, 3, 2

3 ULPIANUS libro trigesimo nono ad edictum. Non tantum autem ipsi emancipati admittuntur ad bonorum possessionem, uerum etiam hi quoque, qui ex his nati sunt. B. 40, 3, 3

1 Si duos habens nepotes alterum emancipatum loco filii adoptauerit, uidendum, an solus ille quasi filius admittatur: quod ita scilicet procedit, si quasi patrem eius nepotis, quem retinuerat, sic adoptauerit: melius est autem dicere posse eum solum ad bonorum possessionem peruenire. Sed si sit hic nepos emancipatus, uerum est dicere non admitti eum quasi filium: hic enim quasi filius non est ex liberis, cum iura adoptionis emancipatione finita sint. Si filium habens et ex eo nepotem in locum filii nepotem adoptauero, ambo admittentur: plane si fuerit emancipatus nepos, non admittetur, quia pater eum praecedit.

4 Si quis post emancipationem quaesitum sibi filium patri suo in adoptionem dederit in locum

F(WDEQICK)

---

[1] tamen *del.* [2] deinde emancipauit *del.* [3] et *del.* (*u. i.*)

---

1 cuiqu'a'e F^b 5 furioso substitutus decedat nec tamen *om.* F^1, *uertunt Graeci* 8 intellegant'ur' F^b 14 claus'ul'a F^2 17 uessis F^1 22 et adoptauit *om.* F^1 23 hunc] hanc F^1 24 adoptione'm' F^2 | emancipatos F^a 25 admitti't' F^b 27 admittendam F^1 30 aliter non *del.* F^2 32 et seruus] seruus *WDEQICK* 33 ulpianus libro trigesimo nono ad edictum *om. et sequentia legi* 2 *adnectit* F^1: Οὐλπ. *B* 38 'per'uenire F^2 39 ex *om.* F^1 40 amuo F^1 41 qu'i'a F^b: ἐπειδὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ προλαμβάνει αὐτόν *BS* 42 locus F^1

imum est ei praestari quod cuius adrogato filio, idcircoque patri suo iungendus
i emancipatus hic nepos post adoptionem proponatur, aequissimum erit eum
ecipit enim locum suum) nec debet patri suo iungi. Si emancipatus [Ep. 23, 9
non ex uoluntate patris ducta filium fuerit sortitus, dein nepos patre iam mor-
orum possessionem aui uelit uenire, admittendus est ad eam: non enim per
is, qui filius iustus est, efficietur non filius, cum rescissio, quo magis admit-
quo minus, adhibeatur. nam etsi tam ignominiosam duxerit uxorem filius, ut
tam ipsi quam patri mulierem talem habere, dicemus et ex ea natum ad bo-
essionem aui admitti, cum possit auus iure suo uti eumque exheredare: nec
in hoc nepote is, qui de inofficioso cogniturus est, *quam* merita nepotis patris
perpendet. Si emancipatus filius praeteritus ante petitam bonorum pos- [(Ep.)
drogandum se dederit, amittit contra tabulas bonorum possessionem. Si quis
ancipato nepotem, quem ex eo retinuerat, dederit in adoptionem, nepos iste
ıbulas bonorum possessionem aui sui admittitur patre eius ante defuncto, quia
familia, qui et ipse admitti potuit ad bonorum possessionem contra tabulas.
et si emancipatus filium, quem post emancipationem quaesierat, patri suo in
dederit et decesserit: nam et hic nepos iste ad bonorum possessionem patris
debet, quasi non sit in alia familia. Si pater alicuius peruenerit in adoptiuam
ius non, an patris sui in adoptiua familia mortui bonorum possessionem acci-
et arbitror humaniorem esse hanc sententiam, ut filius hic, quamuis non sit
milia, in qua pater, ad bonorum possessionem tamen eius admittatur. Liberi,
heredes iure non possunt, nec contra tabulas bonorum possessionem petere
ec autem uerba 'institui non possunt' ad mortis tempus referuntur. Si quis ex
scriptus sit, ad contra tabulas bonorum possessionem uocari non debet: cum
secundum tabulas habere possessionem, quo bonum est ei contra tabulas dari?
ıs committat edictum, et ipse ad contra ‖ tabulas bonorum possessionem ad- *f.* 188
ed[2] si sub condicione scriptus sit, bonorum poss*ess*ionem contra tabulas acci-
test, et ita Iulianus quoque libro uicesimo tertio digestorum scripsit. quid ergo,
condicio? uerum est eum contra tabulas accipere bonorum possessionem. [3]Si
icione filius emancipatus heres sit institutus, quae in ipsius potestate non est,
ı heres est, bonorum possessionem secundum tabulas accipere potest et debet,
abulas potest: et si forte defecerit condicio, tuendus erit a praetore in tantum,
ret, si contra tabulas bonorum possessionem accepisset. Sed et si nepos sub
)K)

---

patri suo iungendus est *del.* (*u. i.*) [2] et *ins.* [3] si adhuc pendet *ins.* (*cf.* 2, 1. *l.* 5)

---

patri suo iungendus est] *idem* ΤΟΥΤΟ ΟΥΝ CΥΖΕΥΓΝΥΤΑΙ ΤΩ ΟΙΚΕΙΩ Ν ΚΟΝΤΡΑ ΤΑΒΟΥΛΑC *BS* (*Doroth.*). *'c quamdiu adoptio durat filii loco ncipationem uero nepotis ex filio llo casu non patri naturali iungen- quasi frater eius esset portionem 13 § 3 h. t.: 37, 6, 3, 6: 37, 8, 1, 9), ısu excluditur. additamentum ori- ex uerbis u. 3* nec debet patri suo *ım in contrarium actis* 3 abstu- u'o'elit F^b 6 rescisionem *F* | 8 dedecuri F^a | a'd' F^2 10 in- gniturus F^2 | quam merita nepo- nepotis (*om.* quam) F^1, merita ı F^2: *quod dedi similiterque restia- cius, confirmant Graeci:* Ο ΓΑΡ ΦΙΚΙΟCΟ ΔΙΚΑCΤΗC ΟΥ ΜΟΝΟΝ ΤΩΝ CΩΠΤΟΝ ΕΞΕΤΑΖΕΙ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΥ ı *Epit.* 13 suo's' F^b 15 qui et] *sic WDEICK cum BS* (*Doroth.*): ΟC ΚΑΙ ΑΥΤΟC ΗΔΥΝΑΤΟ ΛΑΒΕΙΝ ΤΗΝ ΚΟΝΤΡΑ ΤΑΒΟΥΛΑC, quia et *F*, quam et *Q* 18 ad'o'mitti F^2 23 non possint F^1 24 possessionem *etsi habet* F^1, *tamen supra u. iterum posuit* F^2 26 ipsi F^1 27 sed si sub (sub *om.* F^1) condicione *seq.*] *Anonymus ita uertit, quasi uerba u. 30* quae in ipsius potestate non est *legerentur post* scriptus sit *u. 27:* ΕΙ ΔΕ ΥΠΟ ΑΙΡΕCΙΝ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗΝ ΕΓΡΑΦΗ Ο ΑΥΤΕΞΟΥCΙΟC ΚΑΙ ΑΤΟΝΗCΕΙ, ΑΙΤΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΤΗC ΔΙΑΘΗΚΗC ΕΝΑΝΤΙΩCΙΝ (*u. 28* quid ergo ... *29* possessionem). Ο ΔΕ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟC ΥΠΟ ΑΙΡΕCΙΝ ΗΡΤΗΜΕΝΗC ΑΥΤΗC ΑΙΤΕΙ ΤΗΝ ΕΚ ΤΗC ΔΙΑΘΗΚΗC ΒΟΗΘΕΙΑΝ (*u. 29* si sub ... *31* potest) ΕΑΝ ΓΑΡ ΑΤΟΝΗCΗ (*u. 32* et si forte defecerit) Κ. Τ. Λ. *hoc fecit, ut aliqua ratione se expediret: neque enim legit diuerse* | possionem *F* 28 scripsit] F^1, scribsit F^2 29 condicto F^1 30 emancipatus 'si' heres F^b | potestate's' F^b 33 accepisse't' F^2

15 huiusmodi condicione scriptus sit heres, idem erit dicendum. Si quis ex liberis non sit scriptus heres, sed seruus eius scriptus sit eumque iusserit adire hereditatem, denegari ei
16 debet bonorum possessio contra tabulas. Idemque est et si legatum relictum sibi uel seruo suo elegerit: nam et hic dicimus bonorum possessionem contra tabulas debere denegari.

4 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Illud notandum est, quod [B. 40, 3, 4] bonorum possessio contra tabulas quae liberis promittitur locum habet, siue quis heres exstiterit siue non: et hoc est quod dicimus contra ipsum testamentum liberis competere
1 bonorum possessionem: quod in patrono contra est. Si quis filium quem in potestate habuit instituerit heredem uel exheredauerit et ex eo nepotem omiserit, bonorum possessioni locus non est, quia non esset nepos suus heres futurus. eadem sunt et in sequentibus
2 gradibus. Ad testamenta feminarum edictum contra tabulas bonorum possessionis non [(B)]
3 pertinet, quia suos heredes non habent. Si quis eum qui in utero est praetermiserit, etiam nondum nato eo alius qui heres institutus est bonorum possessionem contra tabulas admittere potest, quia iniquum est neque quasi scriptum posse petere bonorum possessionem, quamdiu contra tabulas peti potest, nec contra tabulas, quamdiu non nascitur praeteritus: ut et si ante moriatur, bonorum possessionis beneficium ad heredem transmittat. quod maxime necessarium est in filio emancipato scripto herede, qui nec hereditatem interim adire potest.

5 IULIANUS libro uicesimo quarto digestorum. Sed et si decesserint, antequam peterent bonorum possessionem, non est iniquum praetorem decernere heredibus eorum saluum fore commodum bonorum possessionis secundum tabulas uel contra tabulas.

6 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Si emancipatus filius nepotem [B. 40, 3, 5] procreauerit et ita decesserit, deinde auus eius, nepos ad aui bonorum possessionem uenire
1 potest. Quod si et filium et nepotem emancipauerit, uiuente quidem filio nepos non ueniet,
2 post mortem autem eius ad bonorum possessionem aui ueniet. Nepote quoque solo emancipato et auo mortuo, deinde patre eius, nepos praeteritus accipiet patris bonorum possessio-
3 nem, quia suus heres esset futurus patri, si potestate aui non exisset. Filio emanci- [(B)] pato si nepos retentus sit et utrique praeteriti, utrique accipient bonorum possessionem.
4 Si filius emancipatus[1] in adoptiua familia nepotem sustulerit, ne nepos quidem ad bonorum possessionem aui naturalis ueniet. sed et si emancipatus filius procreatis nepotibus in adoptionem se dederit, ut eum filii sequantur, idem erit. plane si is, qui apud adoptiuum auum procreatus est, emancipatus sit, ueniet ad bonorum ‖ possessionem aui naturalis. [2]adoptio tamdiu nocet, quamdiu quis in familia aliena sit. ceterum emancipatus ad bonorum possessionem parentium naturalium uenit, sed emancipatus uiuis eis, non etiam post mortem eorum: hoc enim uerius est post mortem eorum emancipatum non admitti.

7 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Si retentus fuerit in [B. 40, 3, 6] potestate nepos filio emancipato, admittitur nepos uiuo auo ad patris bonorum possessionem.

8 ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Non putauit praetor exheredatione notatos et remotos ad contra tabulas bonorum possessionem admittendos, sicuti nec iure ciuili testamenta parentium turbant: sane si uelint inofficiosi querellam instituere, est in ipsorum
1 arbitrio. Aliqua parte tabularum exheredem scribi non sufficit, sed eo gradu, contra quem petitur bonorum possessio. unde si a primo gradu exheredatus sit filius, a secundo praeteritus et primo gradu scripti non petierint bonorum possessionem, poterit contra ta-
2 bulas accipere bonorum possessionem. Non quaeuis exheredatio summouet filium a contra

F(WDEQICK)

---

[1] in adoptionem se dederit et *ins.* [2] *inscriptio excidit* (*u. i.*)

---

4 diceamus F^1 9 possession'e'i F^b 11 ad *om.* F^1 13 nato] dato *F* 22 *omissa inscriptione hanc legem proxime praecedenti adnectit* F^1, Παγλ. *B* 23 possessione'm' F^2 24 nepotem *om.* F^1 25 ueni'e't F^2 27 exisset] existaet F^1 28 utriqu'a'e F^b 30 naturali's' F^2 32 beniet F^1 33 adoptio] *FI,* adoptio enim *WDECK: sed magis crediderim inscriptionem excidisse, cum etiam quae sequuntur priora non recte continuent* 35 est 'm'post F^b 37 possessione'm' F^2 40 testamento F^1 | si] sine F^1 41 aliqua 'tabularum' parte tabularum F^b 43 cripti *F* | poterit ... 44 possessionem non *om.* F^1

1 tabulas bonorum possessione, sed quae rite facta est. Si ab uno ex heredibus sit filius exheredatus, Marcellus libro nono digestorum scribit filium non uideri exheredatum: id-
4 circo contra tabulas bonorum possessionem peti posse contra utrumque heredem. Si exheredatus sit filius et institutus, optinente eo gradu, in quo institutus est, puto commisso
5 edicto ab alio filio contra tabulas eum bonorum possessionem petere posse. A primo gradu praeteritus est filius, a secundo exheredatus. si in primo gradu scripti non sint in rebus humanis mortis tempore testatoris, dicendum est contra tabulas bonorum possessionem praeteritum petere non posse: hereditas enim in secundo gradu uersatur, non in primo, ex quo neque adiri hereditas neque bonorum possessio peti potest. sed si post mortem testatoris decesserint heredes scripti, idem Marcellus putat contra tabulas bonorum possessionem semel natam competere. sed et si defecerit condicio institutionis, adhuc tantundem dicit praeteritum ab eo gradu filium contra tabulas bonorum possessionem petiturum. idem scribit et si postumus, qui institutus fuit, non fuerit natus: nam adhuc
6 contra tabulas bonorum possessionem competere filio Marcellus ait. Si quis sua manu se exheredem scripsit, an contra tabulas bonorum possessionem possit accipere, uideamus. et Marcellus libro nono digestorum nocere ei hanc exheredationem ait, quia senatus hoc
7 pro non scripto non facit, quod contra eum est. Si quis emancipatum filium [B. 40, 3, 7 exheredauerit eumque postea adrogauerit, Papinianus libro duodecimo quae- [Pap. 28, 2, 23 pr.
8 stionum ait iura naturalia in eo praeualere: idcirco exheredationem nocere. Sed in [(Pap.)
9 extraneo Marcelli sententiam probat, ut exheredatio ei adrogato postea non noceat. Post-
10 liminio autem reuerso filio dicendum est exheredationem ante factam nocere. Si [(B) filium in adoptiua familia constitutum pater naturalis exheredauerit, deinde sit filius eman-
11 cipatus, nocebit ei exheredatio. In adoptionem datos filios non summoueri praetor uoluit, modo heredes instituti sint, et hoc iustissime eum fecisse Labeo ait: nec enim in totum extranei sunt. ergo si fuerunt heredes scripti, accipient contra tabulas bonorum possessionem, sed ipsi soli non committent edictum, nisi fuerit alius praeteritus ex liberis qui
f. 139 solent committere edictum. sed si ipse || scriptus non sit, sed alius, qui ei adquirere he-
12 reditatem potest, non est in ea causa, ut eum ad bonorum possessionem contra tabulas admittamus. Ut autem admittantur ad bonorum possessionem, ex liberis esse eos oportet. ceterum si adoptiuum filium dedi in adoptionem et heredem scripsi, commisso per alios
13 edicto bonorum possessio contra tabulas ei non dabitur. Datur autem ei, qui in adoptiua familia est, contra tabulas possessio, si eo gradu heres scriptus sit, contra quem peti
14 potest bonorum possessio. Non est nouum, ut emancipatus praeteritus plus iuris scriptis heredibus fratribus suis tribuat, quam habituri essent, si soli fuissent: quippe si filius qui in potestate patris est ex duodecima parte[1] heres scribatur emancipato praeterito, dimidiam[1] partem beneficio emancipati occupat, qui, si emancipatum fratrem non haberet, duodecimam partem[1] habiturus esset. sed si[2] ex parte minima sit heres institutus, non pro ea parte, qua institutus est, tuendus est commisso edicto, sed amplius per bonorum possessionem habere potest. praetori enim propositum est, cum contra tabulas bonorum possessionem dat, eas partes unicuique liberorum tribuere, quas intestato patre mortuo in hereditate habiturus esset, si in potestate mansisset: et ideo siue emancipatus siue is qui in potestatem mansit siue in adoptionem datus ex minima parte heres scriptus sit, non redigitur ad eam portionem, ex qua institutus est, sed uirilem accipit.

F(WDEQICK)

[1] *requiritur aut u. 35 et similiter u. 37* ex duodecima et uicesima quarta parte *aut potius* u. 36 tertiam *pro* dimidiam (*cf. u. 34* fratribus suis) [2] sed si] scilicet etsi?

1 si't' F^2 2 'ex'heredatum F^2 3 si hexheredatus F^1, si et exheredatus F^2 5 e'or'um F^1 6 si] sit F 10 scripti's' F^4 13 et 'si' F^2 | natus] satis F^1 14 s'e' F^2 15 scripsit] scripserit F^2 22 adoptiua'a' F^4 23 noceuit F^1 | ei] et F 24 modo] si modo F^2 | facisse F^1 25 sint F^2 | fuerint F^2 27 scriptum F^1 28 est] po F^1 | causa 'a'ut F^4 29 admitta'n'tur F^4 31 datur 'non ei' autem ei F^4 32 possessio] bonorum possessio F^2 33 praeritus F 34 quippe] goeppe F^1 35 duodecimo F^1 36 'r'emancipato F^4 37 sed] F^1, nam F^2*WDEQICK* 38 parte 'a'qua F^4 | commisso's' F^4

9 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Utrum autem pater [B. 40, 3, 8] S
adoptiuus uiuit an defunctus est, nihil interest: nam hoc solum quaeritur, an in adoptiua
familia sit.

10 ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Si post mortem testatoris heres institutus S
filius in adoptionem se dederit, bonorum possessionem contra tabulas accipere potest, 5
1 quia scriptis heredibus[1] instituti non solet nocere adoptio. Si filius in adoptio- [B. 40, 3, 9]
nem datus auo materno heres institutus sit a patre naturali, commisso per alium edicto
magis est, ut bonorum possessionem accipere possit: nec enim[2] exigimus, ut adeat here-
2 ditatem, sed sufficit, ut ei delata sit adquirique possit. Si in adoptionem datus, postea- 10
quam iussu patris adoptiui hereditatem adiit, emancipatus fuerit, potest contra tabulas
bonorum possessionem accipere hereditatemque ipse potius habebit, quam pater adoptiuus.
3 Illud notandum est, quod et si adierit hereditatem in adoptionem datus, contra tabulas ei
datur: alias autem si quis legatum[3] si quis portionem sibi datam adgnouerit, a contra
4 tabulas bonorum possessione repellendus est. Liberi, qui contra tabulas habere non pos- 15
sunt, nec partem faciunt, si per alios committatur edictum: quo enim bonum est eis fauere
5 ut partem faciant, nihil habituris? Exheredati liberi quemadmodum edictum non commit-
tunt, ita nec commisso per alios edicto cum illis uenient ad bonorum possessionem unaque
6 eis querella superest, si de inofficioso dicant. Hi, qui propter alios contra tabulas [B.
bonorum possessionem petunt, non exspectant ut praeteriti possessionem accipiant, uerum
ipsi quoque bonorum possessionem petere contra tabulas possunt: cum enim semel bene- 20
ficio aliorum ad id beneficium fuerint admissi, iam non curant, petant illi nec ne bonorum
possessionem.

11 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Si in adoptionem datus sub [B. 40, 3, 2] S
condicione scriptus sit heres a naturali patre, alio committente contra tabulas edictum est 24
ipse ueniet: sed si defecerit condicio, repellitur ab ea possessione. idem puto et in e[illegible], L 187
1 qui pure quidem, sed non iure scriptus sit heres. Exemplo iuris legitimi et bonorum pos-
sessio contra tabulas distribuitur: igitur nepotes ex uno filio unam partem habebunt.

12 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Si duobus filiis et ex altero[4] fil[illegible]o S
duobus nepotibus bonorum possessio competat et alter ex nepotibus non petat, pars ei
fratri adcrescit. si uero ex filiis alter non petat, tam fratri quam nepotibus id prodest: 30
namque tunc duo semisses fiunt, ex quibus alterum filius, alterum nepotes consequuntur.
1 Si prius testamentum exstet iure factum, quo filius exheredatus est, sequens [B. 40, 3, 1]
inperfectum, in quo praeteritus sit filius, posteriore testamento praeteritus recte petet bo-
norum possessionem, si remoto quoque[5] filio potiores sunt in ea hereditate posteriore
testamento scripti heredes: et ita ius habet, ut, cum is, contra quem filius petit bonorum 35
possessionem, amoto filio possit optinere hereditatem, filius quoque recte uideatur petere
bonorum possessionem, si uero ille non possit optinere hereditatem, filius quoque excludatur.

13 IULIANUS libro uicesimo tertio digestorum. Cum emancipatus bonorum pos- [B. 40, 3, 12] S
sessionem contra tabulas accipit, scriptus heres ei hereditatem petenti cogendus est et
praedia et seruos hereditarios praestare: omne enim ius transferri aequum est, quod per 40
causam hereditariam scriptus heres nanciscitur, ad eum, quem praetor heredis loco con-

F(W, deficiens u. 30 in uoc. si uero, *DEQICK)*

[1] scriptis heredibus *del.* (*similiter Cuiacius*) [2] enim *del.* [3] si quis legatum *del.* [4] alio? [5] quoque *del.*

1 prouinciale'm' F^1 2 uiuis F^a 6 instituti] *F*, institutis *WDQICK*, institutus *Q* | sole'n't F^2 8 nec enim exigimus *seq.*] οὐδὲ γὰρ ἀπαιτοῦμεν αὐτὸν ἀδιτεῦσαι τὴν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κληρονομίαν *BS* (*Doroth.*) 9 adquiriqu'a'e F^2 | poste'a'quam F^2 11 accipere *om.* F^1 | hereditatem'que' F^2 13 a'd' contra F^2 14 repellendum F^1 15 edicto F^1 16 faciant] patiant F^1: ἀνωφελῶς γὰρ θάλπομεν αὐτοὺς εἰς τὸ ποιῆσαι μέρος *BS* (*Doroth.*) 17 alio's' F^2 | ueniunt F^2 18 si *om.* F^1 | qui] ei qui F^1, hique qui F^2 19 praeteri'ti' 'bonorum' possessionem F^2 20 semel *om.* F^1 23 si *om.* F^1 25 ea] eo F^1 | possisione F^a 27 igitur *om.* F^1 | nepo's'tes F^b 29 pe'et'ars F^b 31 nepotem F^1 32 ex's'tet F^2 33 si't' F^2 34 in ea'm' hereditate F^3

stituit. Qui duos filios et ex altero eorum nepotem habebat, eum in adoptionem dedit et heredem instituit praeterito altero filio: quaeritur, quid in his seruari debeat, utrum in partem patris sui admittatur an uirilem portionem habeat. respondi: in adoptionem datus nepos et heres scriptus, quamdiu pater eius aut in potestate aut emancipatus est, non potest contra tabulas bonorum possessionem accipere: sed et si pater eius, antequam bonorum possessionem acciperet, decesserit, non admittitur nepos ad bonorum possessionem. (B)

2 Si pater emancipato filio praeterito heredes duos scripserit, filium quem in potestate habebat et alterum quem in adoptionem dederat, ex quo duos nepotes in familia reliquerat[1], qui et ipsi testamento praeteriti sint: bonorum possessionem pro parte tertia emancipatus, pro parte tertia is qui in potestate remansit, pro parte tertia qui in adoptionem datus est

3 et filii eius simul habebunt, ita ut sextans patri, sextans nepotibus cedat. Si pater ex duobus filiis alterum habentem filios emancipauerit [Iul. 37, 6, 3, 6. Ulp. 37, 8, 1, 9. B. 40, 3, 12] et unum ex nepotibus, quem ante emancipauerat, in locum filii adoptauerit, praeterito deinde emancipato decesserit, aequius erit nepoti, qui in locum filii uenerit, succurri et in tres partes hereditatem diduci, ut unam habeat qui in potestate remanserit, alteram nepos adoptatus in locum filii, tertiam emancipatus cum filio suo, qui nepotis loco fuerit. sed etsi mortuo filio alter ex nepotibus in locum filii adoptatus fuerit, tres partes in bonis fient, cum sit aequius eum, qui in locum filii adoptatus est, non minus habere, quam si non ex numero nepotum, sed extraneus adoptatus esset.

14 Africanus libro quarto quaestionum. Si duobus filiis emancipatis alter heres [B. 40, 3, 13] *S*
institutus sit, alter praeteritus, si institutus adierit, quamuis uerbis edicti parum expressum
sit, tamen ‖ non posse eum petere bonorum possessionem respondit, quia iudicium patris f. 140
secutus sit: nec enim emancipatum, si legatum acceperit, admitti ad bonorum possessionem, siue ab heredibus institutis siue ab his, qui contra tabulas petierint, acceperit. sed illud obseruandum, ut praetor eum, qui heres institutus adierit, in eam partem qua scriptus sit tueri debeat, dum tamen non ampliorem, quam habiturus esset, si bonorum possessionem accepisset: ut hactenus deteriorem causam suam fecerit, quod, si ex minore parte sit institutus, eam dumtaxat retinere possit et quod extraneis quoque legata praestare cogatur. quod si is qui in potestate est heres institutus sit, quoniam necessarius heres fit, non aliud dici posse, quam et ipsum petere posse bonorum possessionem, si modo hereditati se non
1 immiscuerit: tunc enim, quia iudicium patris comprobasse uidetur, in eodem loco quo emancipatum haberi debere. Filius in adoptiua familia uxore ducta filium sustulit eumque (B)
post mortem patris adoptiui emancipauit: hunc nepotem contra tabulas aui naturalis decreto posse petere bonorum possessionem respondit. item si filius emancipatus sublato filio et emancipato adrogandum se dederit et mortuo adoptiuo patre decesserit, et contra patris et contra aui tabulas ex decreto hunc admitti minime dubitari debere, ne alioquin ab omnium bonis excluderetur.

15 Marcianus libro quinto regularum. Si praeteritus filius emancipatus[2] ex- [B. 40, 3, 14] *S*
ceptionem doli mali agenti heredi patris opposuerit de eo quod patri debuit, non posse eum contra tabulas bonorum possessionem petere existimo: nam hoc ipso quasi repudiauit bonorum possessionem. quod ita intellegendum est, si heredem petentem debitum noluerit

F(DEQICK)

[1] retinuerat? [2] *idem Graeci:* ex testamento *similiaue exciderunt* (*cf. D. 38, 2, 50, 6*)

2 qu'd' F^b 4 nepo'te's et F^1 | aut emancipatus quamdiu pater eius aut in potestatem' est non F^2: *fortasse Graeci pro* est *legerunt* superest: ἕως ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ περίεστιν ἢ ὑπεξούσιος μείνας τοῦ πατρὸς ἢ ἐμαγκίπατος γενόμενος *BS* (*Doroth.*), ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ αὐτοῦ περίεστιν εἴτε ὑπεξούσιός μου εἴτε αὐτεξούσιος γεγονώς *B* (*Anon.*) 7 filium] filius F^1 8 quo 'dno's F^2 12 filios emancipauerit et (ut F^1) unum ex nepotibus *hoc loco* F^2, *post* emancipauerat *u. 13* F^1 15 deduci F^b 17 partis F^a 20 si] ex F^2 21 beruis F^1 24 acceperi'n't F^2 25 adierit in eam partem (parte *altero loco*) qua scriptus *bis* F^1 26 hab'eb'iturus F^b 28 et] ex F^1 | cog'n'atur F^b 29 necessarius 'si' heres F^b 30 petire F^a 33 nep'o'tem F^2 34 filio *om.* F^1 35 patris et] patris ex F^1 36 aui *om.* F^1 40 patere F

filius repellere illa exceptione 'si non contra tabulas bonorum possessio filio dari potest', sed magis doli exceptione usus est.

16 POMPONIUS libro quarto ad Sabinum. Si emancipatus filius nepoti in po- B. 40, 3, 15 S
testate aui relicto ab extraneo herede fideicommissam hereditatem, si liberatus aui potestate fuisset, reliquisset: si suspectus auus sit quasi consumpturus bona nepotis, non esse ei dandam bonorum possessionem.

17 ULPIANUS libro trigesimo quinto ad Sabinum. Si pater se dederit in adoptio- B. 40, 3, 16 Sf
nem nec sequatur eum filius emancipatus ab eo antea factus, quia in alia familia sit pater, in alia filius, bonorum possessionem contra tabulas non potest filius eius habere: et ita Iulianus scripsit. Marcellus autem ait iniquum sibi uideri excludi eos[1] a bonorum possessione, cum pater se dedit in adoptionem: ubi enim filius non datur in adoptionem, at pater se dat, nullum patrem filio adsignat: quae sententia non est sine ratione.

18 HERMOGENIANUS libro tertio iuris epitomarum. Sub condicione exheredatus B. 40, 3, 17 P
contra tabulas bonorum possessionem petet, licet sub condicione heres institutus a contra tabulas bonorum possessione excludatur: certo enim iudicio liberi a parentium successione
1 remouendi sunt. Ei, qui contra tabulas bonorum possessionem accepit, tam legati quam fideicommissi exactio, sed et mortis causa donationis retentio denegatur: nec interest, per semet ipsos[2] an per alium quaeratur.

19 TRYPHONINUS libro quinto decimo disputationum. Quod uolgo dicitur liberis B. 40, 3, 18 P
datam bonorum possessionem contra || lignum esse sic intellegendum est, ut sufficiat ex- f. ⊏
stitisse tabulas mortis tempore patris, ex quibus uel adiri hereditas uel secundum eas bonorum possessio peti potuit, quamuis neutrum eorum postea secutum sit uel[3] sequi potuit: nam si uel omnes instituti substitutique ante testatorem decesserint uel is scriptus heres fuit, cum quo testamenti factio non fuit, peti contra tabulas inane est, quae sine effectu forent.

20 IDEM libro nono decimo disputationum. Filium quem in potestate habebat exheredauit, P
emancipatum praeteriit: quaesitum est, quatenus emancipatus bonorum possessionem habiturus sit. dixi, si scripti heredes extranei adierint hereditatem, repellendum esse filium, qui mansit in potestate. quod si hi repudiauerint hereditatem (quod facile sunt facturi nihil laturi ex hereditate propter eum, qui contra tabulas accepit bonorum possessionem), filius ab intestato patris[4] suus heres deprehendetur: emancipatus autem petens contra tabulas bonorum possessionem solus habebit bonorum possessionem. sed cum exheredatio non adita hereditate ex testamento nullius sit momenti (ideoque non obstare eam nec quo minus contra tabulas libertorum patris accipiat bonorum possessionem, Iulianus recte respondit, ne testamentum per omnia irritum ad notam exheredationis solam profecisse uideatur), redit res ad intestati exitum, ut aduersus filium suum ex asse heredem ab intestato patri emancipatum praetor in parte dimidia tueatur. erit ergo uenale beneficium scripti heredis extranei, ut, cum ipse iure hereditatis nihil sit consecuturus, adeundo repellat filium in potestate relictum praestetque assem emancipato filio iure contra tabulas bonorum possessionis: si autem omiserit hereditatem, in portionem bonorum exheredatum effectu admittet, iure factum solum suum heredem. sed quemadmodum praetor emancipatum tueatur, si adita non fuerit hereditas, ita nec filius qui in potestate remansit aditione adhibita in totum expellendus erit, sed ad hereditatis petitionem admittendus est ex causa inofficiosi

F(DEQICK)

[1] eos] liberos? [2] ipsum (*u. i.*)? [3] uel] modo (ū = m̄)? [4] patri (*K*[2])?

4 'a'ui rel. F^2 5 re'li'quisset F^2 11 at] ad F^1, sed $F^{2?}$ 12 nullam F^1 13 'sed' sub condicione F^4 15 liberi a] *DECK*, liberta F^1, liberari F^2, liberari a *I*: χωρὶς αἱρέσεως γὰρ ἀποκηρύττει δεῖ τοὺς παῖδας ἀποκλείεσθαι *B* (*Anon.*) 17 ex's'actio F^2? 18 ipsum *DEQICK* 19 uulgo F^2 20 datum F^1 | lignum] *F*, legem *DEQICK* | ex's'titisse F^2 23 substitutiqu'e' F^2 | is *om.* F^1 24 testament'o'i F^4 | e's't F^4 25 foret *F* 27 habiturus sit] habiturum F^1 29 quod facile] quo facile *F* 31 here's' F^2 35 'ex'heredationis F^2 37 patri] patre *F* 38 consecutu's'rus F^4 39 praestatqu'a'e F^2 40 si *om.* F^1 | effectu] *Cuiacius* (*cf. D. 37, 5, 15 pr.*), effectum *F*

querellae contra emancipatum mouendae. Uideamus tamen isto casu, quo utrique ad bona patris ueniunt, an ei conferre debeat emancipatus: nam neque ex hac parte edicti uerbis id facere cogitur, unde contra tabulas accepit bonorum possessionem, quae inter eos, quibus ita bonorum possessio dabitur, caueri de collatione ab emancipato iubet: iste enim qui mansit in potestate quod exheredatus nominatim fuit, non est uocatus ad bonorum possessionem contra tabulas: neque ex illa parte edicti, qua intestato patre mortuo emancipatus ad bonorum possessionem admissus ad collationem compellitur, quia etsi frater ab intestato heres sit, emancipatus tamen non inde accepit bonorum possessionem. et uereor, ne hactenus filio suo profuerit factum heredis scripti non adeuntis, ut eum ad portionem admitteret bonorum paternorum, non etiam eorum, quae emancipatus propria habuit, et hoc sit consequens illi, quod, cum ex minore parte scriptus a patre heres relictus in potestate, admisso fratre emancipato ad contra tabulas bonorum possessionem, eius beneficio plus consequatur, quamuis edicti uerbis collatio inducatur, ex mente prae||toris denegandam eam f. 141
respondetur. multo magis autem huic conferri non oportet, quia ei[1] a patre exheredatus, a praetore ad bonorum possessionem contra tabulas non uocatus occasione omissae hereditatis a scripto herede (nihil habituro propter delatam emancipato a praetore contra tabulas bonorum possessionem) nomen sui heredis adeptus est. Legata tamen ex parte sua iste emancipatus liberis et parentibus praestare cogetur non solida, sed deminuta in dimidium, quod relinquitur manenti in potestate[2]. sed nec aduersus eum constituendae actionis legatorum ratio est, qui mero iure intestato heres exstitit. Sed qui accepit contra tabulas bonorum possessionem, etiamsi non fuerit adita hereditas a scripto, praestat legata ea parte testamenti data, contra quam bonorum possessio accepta est. erit ergo melior hoc casu condicio in familia relicti filii, quam foret, si exheredatus non esset.

21 MODESTINUS libro sexto pandectarum. Si is, qui filium et ex eo nepotem in potestatem habebat, filium in adoptionem dedit nepote retento in potestate, postea filius emancipatus a patre adoptiuo decessit extraneis heredibus institutis: filius huius, qui in potestate aui remansit, contra tabulas patris sui bonorum possessionem petere poterit, quamuis numquam in potestate huius fuerit. ideo nec debuisse in potestate esse uidetur[3]. nam, si aliter obseruatur, nec si emancipatus filius fuerit, nepos ex eo, qui in potestate aui remansit, bonorum possessionem contra tabulas petere poterit. Idemque iuris est, si emancipato filio nepos ex eo in potestate aui remanserit et postea patri suo in adoptionem datus fuerit: id est contra tabulas aui bonorum possessionem petere poterit, quia per adoptionem *in* aliena familia non fuerit. Sed si emancipatus filius meus adoptauerit extraneum filium, is qui adoptatus est filius contra tabulas meas bonorum possessionem petere non poterit, quia numquam nepotis loco apud me fuit.

V.

℟ DE LEGATIS PRAESTANDIS CONTRA TABULAS BONORUM POSSESSIONE PETITA ℟

1 ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Hic titulus aequitatem quandam habet naturalem et ad aliquid nouam, ut, qui iudicia patris rescindunt per contra tabulas bonorum possessionem, ex iudicio eius quibusdam personis legata et fideicommissa praestarent, hoc

F(DEQICK)

[1] quia ei] qui (*Hal.*)? [2] *caput* legata tamen ... in potestate *collocari debuit u. 23 post* non esset [3] ideo nec debuisse in potestate esse uidetur *del.*

1 qu'a'erellae F^2 | mouenda'e' F^2 2 debea'n't F^b | nam 'ne'que F^2 3 unde] unuet F^1 6 illo F | edicto F^1 | qua] quia F^2 9 ut 'ad' eum ad F^2 10 etiam] et tam F^a | qu'a'e F^b | proprio F^1 14 quia ei] FQ, quia et $DEICK$ 16 a'd' scripto F^b 19 relinquimur F^1 | manent'i' F^2 20 qui mer'it'o F^b | qui accepit 'qui' F^b 21 a'd' scripto F^b 24 si *om.* F^1 | filium] filio F^1 26 a *om.* F^1 32 in aliena] DE^bCK, aliena FE^aI, in alia Q 33 filium] f'am'ilium F^b 34 possessione'm' F^2 35 'num'quam F^2 40 iudicio F^a

1 est liberis et parentibus, uxori nuruique [1]dotis nomine legatum. Generaliter parentes liberos praetor excepit nec gradus liberorum parentiumue enumeranit: in infinitum igitur eis praestabitur. sed nec personas prosecutus[2] est, utrum ex uirili sexu an ex femineo descendent. quisquis igitur ex liberis parentibusque fuerit, ad legati petitionem admittetur
2 sed ita demum, si iura cognationis sunt inter eos. Liberos autem etiam eos ad legatorum petitionem admittimus, qui in adoptionem dati sunt uel etiam *ad*optiui, dummodo maneant
3 liberi. Postumis liberis legata relicta utique praestabuntur:

2 Iulianus libro uicesimo tertio digestorum. et ideo si praegnate uxore filius emancipatus fuerit et bonorum possessionem contra tabulas acceperit, legatum nepoti praestare debebit.

3 *Ulpianus* libro quadragesimo ad edictum. Sed et si mortis causa dona- B. 39, 1, 29
tiones *sunt in personas exceptas* ‖ collatae, credo tuendae sunt: si autem excepti non sunt,
1 auferendas eis puto mortis causa donationes. Liberis autem tantum et parentibus (29)
2 praetor prospexit, non etiam fratri et sorori conseruauit legatum. Hoc autem solum debetur, quod ipsis parentibus relictum est et liberis: ceterum si seruo eorum fuerit adscriptum uel subiectae iuri eorum personae, non debetur: nec enim quaerimus, cui adqui-
3 ratur, sed cui honor habitus sit. Sed et si coniunctim *ei* fuerit legatum relictum cum eo,
4 cui non praestatur, sua tantum portio ei conseruabitur. Item si quis ex his personis rogatus sit restituere extero quod sibi relictum est, dicendum non esse legatum praestandum,
5 quia emolumentum ad eum non respicit. Sed si proponas extero legatum rogatumque eum praestare hoc alicui ex liberis parentibusque, consequenter dicemus praestari debere.
6 Hoc amplius et si extraneo relictum sit sub hoc modo, ut[3] alicui ex liberis praestet,
7 aequissimum erit dicere non debere ei praetorem denegare actionem. Ea autem legata sola praestant qui contra tabulas bonorum possessionem accipiunt, quae utiliter data sunt, uerum idcirco non debentur, quod filius contra tabulas bonorum possessionem accipit,

4 Iulianus libro uicesimo tertio digestorum. cum propter hoc plerumque B. 39, 1, 30
scripti heredes omittant hereditatem, cum scirent emancipatum aut petisse aut petiturum contra tabulas bonorum possessionem.

5 Ulpianus libro quadragesimo ad edictum. Filium quis impuberem heredem scripsit eique substituit, emancipatum autem filium praeteriit: deinde uterque filius acceperunt bonorum possessionem: legata sunt etiam *a* substituto impuberis relicta non tantum liberis et parentibus, uerum etiam extraneis: quaeritur, an mortuo impubere cogatur substitutus ea praestare. et si quidem ab impubere relicta sunt, solis liberis parentibusque praestanda sunt: sin uero *a* substituto impuberis, omnibus eum praestare oportet habita ratione legis Falcidiae, scilicet ut partis dimidiae, quae ad eum ex bonis patris peruenit, quartam,
1 id est totius assis sescunciam retineat. Quod si impubes ex uncia dumtaxat institutus heres fuerit, magis est semissem usque legata praestaturum habita ratione legis Falcidiae: licet enim ex uncia fuerit impubes institutus, tamen quod accessit, augebit legata a sub-

F(DEQICK)

[1] quoque *ins.* [2] persecutus (*u. t.*)? [3] aliud quid *ins.*

1 nuruiqui F^1 | generaliter] gen. autem F^2 3 prosecutus] persecutus *DEICK* 6 adoptiui] *DEICK*, in adoptiui *F* 8 praegnat'a'e F^1 11 ulpianus] *IC*, Οὐλπ. *B*, iulianus *FEQK*, idem *D* 12 sunt in personas exceptas collatae] *scripsi secundum Graecos, cum Anonymus sic reddat:* καὶ τὰ θανάτου αἰτίᾳ δωρηθέντα τοῖς ἀνιοῦσι καὶ κατιοῦσι μέχρι τρίτου βαθμοῦ φυλάττεται· παρὰ δὲ τῶν μὴ ὄντων ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἀφαιροῦνται *citeturque in scholio l. 20 pr. h. t., ubi similiter redeunt personae exceptae:* collatae *F (ubi ab hoc uoc. pagina incipit) DEICK*^{c}, collatae exceptis hominibus K^1. *ceterum exceptis personis comprehendi liberos et parentes usque ad tertium gradum (cf. l. 1 § 1 h. t.) Anonymus uidetur nescio quomodo collegisse ex iis quae de lege Papia refert Iustinianus cod. 6, 51, 1 pr. collatis cum h. l. § 1* | tuend'o'ae F^b 14 conseruabit 'soror' legatum F^b 17 honor] bonor F^1 | ei] et *F* 20 quia] qui *F* 23 denegari F^{2i} | actione'm' F^2 24 accepiunt *F* 25 debe'n'tur F^2 27 ommittant *F* 28 possionem *F* 31 a *om. F* | relicta non tantum liberis *om.* F^1 33 parentibusqu'a'e F^b 34 a] an *F* 36 ex] es F^1 | uncia'm' F^b 37 e'st' semissem F^1 38 a] aut F^a

stituto relicta. Omnibus autem liberis praestari legata praetor uoluit exceptis his liberis, quibus bonorum possessionem praetor dedit ex causis supra scriptis: nam si dedit bonorum possessionem, non putat legatorum eos persecutionem habere. constituere igitur apud se debet, utrum contra tabulas bonorum possessionem petat an uero legatum persequatur: si elegerit contra tabulas, non habebit legatum: si legatum elegerit, eo iure utimur, ne petat bonorum possessionem contra tabulas. Si quis contra tabulas bonorum [B. 44, 23, 1] possessionem acceperit, deinde postea apparuerit eum ex his liberis non fuisse, qui eam bonorum possessionem accipere possunt, ex his tamen esse, quibus legata praestantur: optinuit non esse ei denegandam petitionem legatorum, siue ordinariam bonorum possessionem petierit siue Carbonianam. Non solum autem legatum denegatur ei, qui bonorum possessionem accepit, uerum etiam si quid aliud ex uoluntate accepit. cui consequens est, quod Iulianus scripsit, ‖ si fratri suo impuberi substitutus sit acceperitque contra tabulas f. 142 bonorum possessionem, denegari ei persecutionem hereditatis fratris impuberis mortui, cui a patre substitutus est. Si legata fuerint relicta liberis et extraneis, licet utrorumque [(B)] praestatio Falcidiae locum faceret legataque liberorum recciderent, tamen nunc ob hoc, quod extraneis non praestantur legata, liberorum augentur. Sed et si portio hereditatis fuerit adscripta ei, qui ex liberis parentibusue est, an ei conseruanda sit, ut solent legata? et Iulianus saepissime scripsit in portione quoque hereditatis idem quod in legato probandum, cuius sententia rescripto diui Pii comprobata est, cum hereditates non modo honestiore titulo, sed et pleniore onere tribuantur. Ad eum autem modum talibus personis succurrendum est, ut ampliore quidem quam uirili portione hereditatis data usque ad uirilem tueantur, in minorem autem eatenus actiones his tribuantur, quatenus scriptae sint. idem obseruatur et circa legata fideiue commissa, quae his data fuerint, et in mortis causa donationibus. Is autem, cui portio hereditatis conseruatur, utrum omnibus an tantum exceptis personis legata cogatur praestare? et magis probatur exceptis personis solis praestanda: nec tamen solius commodo id cedit. nam si legatis onerata sit portio tam liberorum parentiumue quam extraneorum, *id*, quod extraneis non praestatur, liberis parentibusue profuturum non dubitamus. igitur ita demum quod extraneis non praestatur communicatur cum eo, qui contra tabulas petit, si non legatariis liberis parentibusque dandum sit.

IULIANUS libro uicesimo tertio digestorum. Saluius[1] Aristo Iuliano salutem. qui filium *S* emancipatum habebat, praeterito eo patrem suum et extraneum heredem instituit et patri legatum dedit: filius contra tabulas bonorum possessionem petit: quaero, si aut uterque hereditatem adisset aut alter ex his aut neuter, an et quantum legatorum nomine patri debeatur. respondit: saepe animaduerti hanc partem edicti, qua emancipatus accepta contra tabulas bonorum possessione liberis et parentibus legata praestare iubetur, habere nonnullas reprehensiones: nam si dodrans legatus fuerit, plus habiturus est cui legatum erit quam emancipatus. decreto itaque ista temperari debebunt, ut et hereditatis partem emancipatus praestet ita, ne scriptus heres amplius habeat quam emancipatus, et legatorum modus temperaretur, ut nihil plus ex legatis ad aliquem perueniat, quam apud emancipatum bonorum possessionis nomine remansurum est.

F(DEQICK)

[1] Saluius *del.* (*gl. ad* Iulianus: *u. i.*)

1 praestari 'quam' legata F^b 10 carboniaanum F^1 | denegatu'm'r F^b 11 uerum etiam si q. a. ex uoluntate accepit *om.* F^1 13 'de'negari F^2 | mortui] mortuus F^1 14 utrorumqu'a'e's' praestatio F^a 15 facere't' legataqu'a'e F^1 17 solet *F* 18 saepissimae *F* | prouandum F^1 20 honestiore] E^1QK^2, honestio *F*, honesto *DICK*^{c}, onestire E^a | honere *F*, honore *EICK*, titulo (*sic*) *D* 21 quidam F^a 22 tueantur *F* | actiones] actiotem F^a 23 sint] sunt F^2 | fidei'ue' F^2 24 is] his *F* 26 cedit] eedit F^1 27 liberarum F^a? | id] is *F* | parentibusque (*non* quae) *f* 31 iuliano] iulianus F^1 33 quaero] quo de re F^1 34 a'u'disset F^b 35 enim aduerti F^1 37 repr'a'ehensiones F^2 | cui] is cui F^2 39 praest'et' ita F^2 40 ut *om.* F^1

7 TRYPHONINUS libro sexto decimo disputationum. Nam secundum constitutionem diui Pii ad Tuscium Fuscianum[1] Numidiae legatum placuit parentes et liberos heredes quoque institutos tueri usque ad partem uirilem exemplo legatorum, ne plus haberent ex institutione tales personae, quam ad eum peruenturum esset, qui contra tabulas bonorum possessionem accepit.

8 ULPIANUS *libro* quadragesimo ad edictum. Uirilis portio quemadmodum accipienda sit uideamus. pone duos esse, qui contra tabulas bonorum possessionem accipiunt, unum esse ex liberis parentibusque: uirilis tertia erit portio: sed si tres sunt, qui contra tabulas acceperunt, quarta erit uirilis: hoc idem et in legatis obseruabitur. sed si unus sit ex liberis, qui accepit contra tabulas bonorum ‖ possessionem, plures sint, qui ex liberis parentibusque legata acceperunt, sic hoc accipiendum est, ut filius praeteritus semissem habeat, ceteri
1 omnes, qui sunt ex liberis parentibusue, semissem. Si quis ex liberis parentibusque et heres institutus sit et legatum acceperit, utrum tantum portionem ei conseruamus an uero et legatum an alterutrum quod elegerit? et magis est, ut utrumque conseruetur, sed sic, ne am-
2 plius in utroque quam uirilem habeat. Si adierit hereditatem is cui uirilis conseruatur, libertates competent ex necessitate per aditionem: uerumtamen uidendum est, an de dolo actione teneatur qui adit. et magis est, ut, si denuntiante eo, qui praeteritus accepit contra tabulas bonorum possessionem, hic adiit hereditatem pollicente eo portionem uirilem, sit quod ei imputetur et de dolo actione teneatur: damno enim adficit hereditatem, dum com-
3 petunt libertates. Si quid uxori nuruique fuerit legatum praeter dotem, accepta contra
4 tabulas bonorum possessione non praestabitur. Nurus autem appellatione et pronurum ce-
5 terasque contineri nulla dubitatio est. Cum autem dotis nomine legatur, non puto ad ui-
6 rilem uxorem nurumue redigendam, cum mulier ista ad aes alienum ueniat. Non solum autem dotem praelegatam[2] praetor complectitur, uerum etiam si pro dote aliquid fuerit relictum, ut puta si dos in rebus sit et pro rebus ei quantitas relinquatur uel contra: dum tamen hoc nominetur[3], quod pro dote relinquitur.

9 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Sed et si plus sit in legato quam in dote, [4]dabitur illis actio.

10 ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Sed et si pro dote ex parte aliqua eandem
1 heredem scripserit, tuendam esse puto. Esse autem uxorem mortis tempore B. 44, 23, 2 exigemus. si nurui dotem praelegauerit[5] eaque mortis tempore nupta sit, nullum legatum est, quia dos nondum debeatur: sed cum et constante matrimonio aduersus heredes soceri
2 dabitur actio, dicendum est etiam praelegatae[6] dotis petitionem dari debere. Non omnia, (B) quae ab omnibus gradibus relicta sunt, legata praestare eum oportet qui contra tabulas petit, sed ea sola, quae in eo gradu data sunt, contra quem bonorum possessionem accepit, sed nonnumquam contra alium quidem gradum petita est bonorum possessio, ex alio uero legata praestanda sunt: ut ecce duos gradus heredum fecit, emancipatum praeteriit, ab utroque tamen[7] gradu liberis et parentibus legata adscripsit. ait Iulianus: si quidem aliquis ex primo gradu uiuit, ea legata praestabit, quae liberis et parentibus a primo gradu data sunt: sin uero nemo uiuit eorum, ea quae a sequenti: quod si neque ex primo gradu neque ex secundo quisquam in rebus fuerit humanis, cum testator moritur, tunc ab in-

F(DEQICK)

[1] Matuccium Fuscinum (*Renier: cf. inscr. Alger. n. 23. 24. 1631*)? [2] relegatam (*Hal.*)? [3] dum tamen hereditas eo non minuetur (= ħ eo n̄ minuetur)? [4] usque ad id quod esset in dote *ins.* (*cf. l. 15 § 3 h. t.*) [5] relegauerit (*Hal.*)? [6] relegatae (*Hal.*)? [7] praeteriit ab utroque: ab utroque item?

2 liberas F^1 6 libro *om. F* 8 parentibusqu'a'e F^1 11 acceperint F^2 | accipiendum] accipiuntum F^a 12 parentibusqu'a'e *emendauit, mox* parentibusque *restituit* F^1 14 ut *om.* F^1 15 si *om.* F^1 | is *om.* F^a | consequatur F^1 16 uirumtamen F^a 17 denuntiande F^1 20 nuruique] F^2, nurbiqu'a'e F^1 | praetor *F* 21 possessione'm' F^2 23 re'm' F^2 | redicendam *F*, reducendam *DEQK*, reducendum *IC* | ae's' F^2 32 dos] uos F^1 33 da'bi'tur F^2 | dare F^1 34 qu'a'e F^1 | eum] eam *F* 35 gradu data] graduata *F* | possessio'nem' F^2 37 duo's' F^2 | facit F^1 39 e'a' F^2

testato magis bonorum possessionem praeterito filio competere nec legata cuiquam praestanda: quod si post mortem testatoris ante aditam hereditatem instituti decesserint, contra ipsos quidem uideri petitam, uerumtamen ab eis relicta legata non esse praestanda, sed quae a substitutis relicta sunt.

1 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. At ubi institutus et substitutus uiuant, licet nemo adeat hereditatem, ea tamen legata deberi dicimus, quae ab instituto data sunt. S

2 ‖ ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Siue autem omiserint instituti siue non omiserint, dicendum est legata, quae ab ipsis relicta sunt, praestanda, quamuis secundo gradu instituti omittentibus eis adierint hereditatem. S f. 143

13 TRYPHONINUS libro secundo disputationum. Item a substituto legata deberi dicimus, si institutus condicione defectus esset, quae in ipsius potestate non fuit: nam si eam, quae in ipsius potestate fuit, non impleuit, pro eo habendus est, qui noluit adire hereditatem, quando nihil habiturus emolumenti condicioni merito non paruerit. *P

14 ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Nonnumquam contra tabulas bonorum possessionem quis habet iure secundum tabulas bonorum possessionis: ut puta heres institutus est emancipatus filius, alius emancipatus praeteritus, institutus accepit contra tabulas bonorum possessionem, praeteritus omisit: apertissimum est, ut cogatur omnibus perinde legata praestare, atque si commissum edictum non fuisset: nec enim occasio emancipati praeteriti debet institutum lucro adficere, cum praeteritus iure suo non utatur. Si ab uno ex filiis herede instituto nominatim alicui ex liberis parentibusque legatum datum sit et acceperit bonorum possessionem contra tabulas cum aliis, melius est probare omnes, qui contra tabulas bonorum possessionem acceperunt, cogendos id legatum praestare. S

15 PAULUS libro quadragesimo primo ad edictum. Is qui in potestate est praeteritus legata non debebit praestare, etsi contra tabulas bonorum possessionem petierit, quia et non petita bonorum possessione intestati hereditatem optineret: nec enim exceptio doli mali huic nocet et absurdum est eum cogi legata praestare, quia bonorum possessionem petierit, cum et sine hac hereditatem habiturus sit suo iure. unde si duo praeteriti sunt, emancipatus et is qui in potestate est, quidam nec emancipatum praestare debere legata existimant, quia effectu fratris aufert partem dimidiam, cum et[1] si hic non peteret, suus solus rem habiturus esset. quid ergo est? ubi praeteritus sit suus, uerius est quod dictum est: ubi uero scriptus est et uoluntatem patris habet, debet teneri legatariis, etiamsi omiserit bonorum possessionem. Sed si unus emancipatus heres scriptus sit, alter praeteritus et utrique contra tabulas bonorum possessionem acceperint, et institutus eadem praestat quae praeteritus. sed si solus heres institutus contra tabulas bonorum possessionem acceperit, omnibus debebit legata praestare, perinde atque si adisset hereditatem. sed si scriptus quidem adierit hereditatem, praeteritus autem bonorum possessionem acceperit: hic quidem, qui bonorum possessionem acceperit, certis personis legata debebit, de scripto autem quaeritur. et complures putant certis personis et eum praestare debere, quod puto uerius esse: nam et praetor hac ratione eum tuetur, quod ex liberis est qui contra tabulas petere potuerunt. Ita autem tuendus est in partem dimidiam, si aut ex maiore parte quam dimidia heres institutus sit aut ex semisse: quod si ex minore parte quam dimidia institutus sit, dicimus non ex maiore parte, quam institutus sit, tuendum eum esse: qua enim ratione maiorem partem habere potest, cum nec bonorum possessionem accepit nec ex ‖ maiore parte institutus sit? Ei, quae dotem non habet, nullum legatum debebitur, licet sub prae- S f. 143'

F(DEQICK)

[1] et *del.*

3 quidam F^a | petitum F^1 5 uiuunt F^2 6 instituto] intestato F^a 10 gradum F | instituti omittentibus] institutumutentibus F^1 19 atqu'a'e F^b 21 parentibusquae F 24 potestate m' F^b | legatum F^b 25 non *om.* F^a 26 possessione'm' F^b 27 noce'a't F^2 | quia *om.* F^1 30 suus] suos F^1 32 est et *om.* F^1 | debe'a't F^2 35 acceperi'n't F^b 38 bonorum] borum F 40 hac] hoc F^1 | ex liberis] exhiberis F^a 44 maiorem] maiore F (*em. f*)

4 textu dotis legetur. Si extraneo herede instituto sub hac condicione [B. 39, 1, 31. 44, 23, 3] exceptae personae legatum sit, si heredi decem dederit, ita ei legatorum actio dabitur, si ei, qui contra tabulas bonorum possessionem accepit, dederit, non si heredi instituto, quia absurdum est illum commoda hereditatis habere, alium onera sustinere in praestando legato. sed et si Titio iussus fuerit dare, non illi, sed filio dare debet. E 5

16 Ulpianus libro quarto disputationum. Si duo proponantur esse unus in potestate praeteritus, alius emancipatus institutus, apparet commissum esse edictum per eum, qui in potestate est: et si ambo petissent contra tabulas bonorum possessionem, is quidem, qui in potestate mansit, cum rem ab intestato habeat, non praestabit liberis et parentibus legata. emancipatus uero numquid nec ipse praestat, quia ei rem auferret, qui praestaturus non erat, si solus esset? sed uerius est uel hunc saltem debere liberis et parentibus praestare legata. proinde si contra tabulas non accepit, dicendum est tuendum eum in partem et utique liberis parentibusque legata praestaturum. sed an et omnibus, dubito: tamen quia plena fruatur uoluntate, plenum et obsequium praestare testatoris iudicio pro sua parte debet. S 10 15

17 Iulianus libro trigensimo sexto digestorum. Si emancipato filio praeterito pater extraneum heredem instituisset et ab eo rem legasset eaque adita hereditate dolo scripti heredis perisset, aduersus emancipatum utilis actio dari debebit ei scilicet personae, cui filius legata praestare cogitur, quia praetori propositum est sine iniuria ceterarum personarum bonorum possessionem contra tabulas testamenti dari. [B. 39, 1, 32. 44, 23, 4] S 20

18 Africanus libro quarto quaestionum. Nepos qui in potestate mansit et filius suus heredes instituti sunt: nepoti legatum dedit: pater eius emancipatus petit bonorum possessionem: nepos legato contentus est. quidam in eum solum, qui in potestate esset, legati actionem nepoti dandam responderunt, quia ei nihil auferatur et emancipatus partem filii sui occupet, in qua onus legatorum non consisteret. sed rectius dicetur in emancipatum solum dandam esse actionem nepoti, et quidem non ultra quadrantem, S 25

19 Idem libro quinto quaestionum. quia, et si omnes petissent bonorum possessionem, semis nepotis inter eum et patrem eius diuideretur. S

20 Marcianus libro quarto regularum. Si filius emancipatus contra tabulas bonorum possessionem petierit, tuendos quidem liberos et parentes constat[1]. sed si uarie donatum fuerit exceptis personis a testatore mortis causa, pro rata conferent a 1 uirilem emancipato, sicut accidit in portionibus hereditariis et legatis. Intestato autem mortuo patre super donationibus mortis causa factis non poterit filius quaeri, quoniam comparatio nulla legatorum occurrit. [B. 39, 1, 33. 44, 23, 5] Sf 30 35

21 Papinianus libro tertio decimo quaestionum. Si portio hereditatis, quam excepta persona beneficio legis habere potuit, repudietur, pro ea quoque parte filius, qui bonorum possessionem accepit, non aliis quam exceptis personis legata praestabit. P

22 Idem libro quinto responsorum. Bonorum possessione contra tabulas testamenti praeterito emancipato filio data, scriptus heres alter filius, qui possessionem accepit uel iure ciuili contentus non accepit, legata praecipua non habebit. P 40

23 Hermogenianus libro tertio iuris epitomarum. Hi, quibus uel relictum uel uirilem diuus P

F(DEQICK)

---

[1] *idem Graeci:* siue heredes scripti sunt siue legata acceperunt, ut non minus quam uirili filis portio relinquatur emancipato *ins.* (*cf. u. 32* sicut accidit) [2] et *ins.*

---

4 hereditat'em'is F^1 8 petisse'n't F^1 9 cum *om.* F^2 10 ei] et F^1 14 plena] plane F^2 18 scripti's' F^1 19 cui's' F^1 | qui'a' F^2 | praetori's' F^1 23 in eum 'qui' solum qui F^1 25 in qu'a' F^2 | onus'que' F^1 26 esse *om.* F^2 28 neptis F 31 uariae F: εἰ δὲ μόρτις καῦςα ἀωρεὰς διαφόρους ἐποιήςατο BS (*Doroth.*) 32 emancipatos F: εἰς τὸ ἀναπληρωθῆναι τὸν ἐμαγκίπατον τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ BS (*Doroth.*) *iisdemque fere uerbis* B (*Anon.*) 33 mortis is] morte F^1 34 occurrat F^1 38 possessio'ne'm' F^2 41 epito'r'marum F^1 | uel relictu'm' uel uirilem] F, uel relictum uel uirilem por'tionem Q, relictum (est *ins.* C) uirilem por'tionem DC, relictum in uirilem portionem EIK

Pius conseruari constituit, ex seruis, qui libertatem propter bonorum possessionem contra tabulas acceptam consequi non potuerunt, nihil habebunt.

TRYPHONINUS libro sexto decimo disputationum. Interuenit illa quaestio, quando numero liberorum esse debeat is cui legatum datum est, ut id ferre possit a filio contra tabulas bonorum possessionem accipiente. et placet sufficere in ea necessitudine tunc esse, quando dies legati cedit. *Pf*

MARCELLUS libro nono digestorum. Qui filium emancipauerat et nepotem ex eo retinuerat in potestate, testamento filium exheredauit, nepotem ex aliqua parte instituit heredem et alium filium emancipatum praeteriit. potest defendi nepotem quoque bonorum possessionem contra tabulas petere posse: nam pro ea parte, qua quisque intestato suus heres esset, si pater suus heres non esset, bonorum possessio defertur. Is, cuius filius in adoptione erat, nepotem, quem filius postea procreauerat, scripsit heredem, emancipatum filium praeteriit: num[1] habet nepos ex edicto bonorum possessionem? tuendus tamen exemplo parentium et liberorum, quibus legata praestare coguntur qui bonorum possessionem contra tabulas acceperunt. Si forte ex eodem filio retinuerat nepotem unum pluresue, indubitate pro ea parte tuendus est, pro qua parte tueretur, si ex filia nepos aut mater defuncti heredes instituti essent: nam his comparatur. *E*

VI.

℟ DE COLLATIONE BONORUM ℟ *SEP*

ULPIANUS libro quadragesimo ad edictum. Hic titulus manifestam habet aequitatem: cum enim praetor ad bonorum possessionem contra tabulas emancipatos admittat participesque faciat cum his, qui sunt in potestate, bonorum paternorum: consequens esse credit, ut sua quoque bona in medium conferant, qui appetant paterna. Inter eos dabitur collatio, quibus possessio data est. Plane si minorem uel alium, quem restituere in integrum solet praetor, restituerit ad bonorum possessionem contra tabulas petendam quam omiserat, utique etiam collationis commodum ei restituit. Si ex dodrante fuit institutus filius qui erat in potestate, extraneus ex quadrante, emancipatum accipientem contra tabulas pro quadrante tantum bona sua collaturum Iulianus ait, quia solum quadrantem fratri abstulit: argumentum pro hac sententia adfert Pomponius, quod filius emancipatus nepotibus ex se natis solis conferre cogitur. Pater filium quem in potestate habebat et extraneum heredem scripsit, emancipatum praeteriit: bonorum possessionem contra tabulas uterque filius accepit. potest non incommode dici emancipatum ita demum conferre fratri suo debere, si aliquid ei ex causa hereditaria abstulerit: nam si minore ex parte quam dimidia is qui in potestate erat heres scriptus fuerit, inique uidebitur collationem postulare ab eo, propter quem amplius[2] hereditate paterna habiturus est. Totiens igitur collationi locus est, quotiens aliquo incommodo adfectus est is qui in potestate est interuentu emancipati: ceterum si non est, collatio cessabit. Uel maxime autem tunc emancipatum conferre non oportet, si etiam iudicium patris meruit nec quicquam amplius nanciscitur, quam ei pater dedit. Sed et si legatis meruit semissem uel tantum, quantum contra tabulas bonorum possessione occupat, dicendum est non esse cogendum ad collationem. Ibi- *S* B. 41, 7, 1 (B) f. 144'

F(DEQICK)

[1] non (*u. i.*)? [2] ex *ins.* (*Rob. Stephanus*)

2 accep'i'tam *F*[1] 4 ut i'd' *F*[2] 5 possessione'm' *F*[1] 11 adoptione'm' *F*[2] 13 num] *FDEIK*[e], non *CK*[1] 15 repotem *F*[1] 16 tuendos *F*[2] | tuetur *F* 17 institui *F* 19 bonorum] *ind. F cum B*: περὶ συνεισφορᾶς πραγμάτων, *om. F* 23 credit] *F*, credidit *fDEICK*, crediderit *Q*, ἐπίστευσεν *BS* (*Doroth.*) 26 ei restituet *F*[2], restituit (*om.* ei) *F*[1]: ϲώζεται αὐτῷ τὸ τῆϲ ϲυνειϲφορᾶϲ *BS* (*Doroth.*), καὶ ἡ ϲυνειϲφορὰ ἀποκαθίϲταται *B* (*Anon.*) 27 ex qua'exdo'drante *F*[2] 28 pro *om. F*[1] 29 ar'bi'gumentum *F*[1] | pro hac] probat *F*[1] 30 potestate'm' *F*[2] 33 deuere *F*[1] | quam] dua *F*[a], qua *F*[1] 36 affectus *F*[1] 39 et si *om. F*[1] 40 possessione occupat] *scripsi*, possessionem occupat *FDE*, possessionem occurat (*marg.* au[thenticum] occupat) *Q*, possessionem occurrat *ICK* (*marg.* al. occupat, al. concurrat)

dem Iulianus ait, si bonorum possessione accepta decesserit is qui in potestate [B. 41, 7, 1
est, ad collationem bonorum cogendum emancipatum, ut tantum heredi eius conferat, quantum conferret ipsi, si uiueret. quod si ante acceptam bonorum possessionem decesserit suus, heredem eius praetor ita[1] tueri debebit, inquit, pro ea parte, qua heres scriptus fuit is qui in potestate erat, non tamen ultra uirilem: ad collationem autem non admittit eum in hunc
9 casum, quia bonorum possessio admissa non est. Iubet autem praetor ita fieri collationem, ut recte caueatur: caueri autem per satisdationem oportere Pomponius ait. an pignoribus caueri possit, uideamus: et Pomponius libro septuagesimo nono ad edictum scripsit et reis
10 et pignoribus recte caueri de collatione, et ita ego quoque puto. Si frater cauere non possit, curator portionis eius constituitur, apud quem refecta pecunia collocetur, ut tunc
11 demum recipiat quod redactum est, cum bona propria contulerit. quod si per contumaciam actiones denegatae sint, oblata postea cautione recipit pristinum ius. Quamuis autem edictum praetoris de cautione loquatur, tamen etiam re posse fieri collationem Pomponius libro septuagensimo nono ad edictum scripsit. aut enim re, inquit, aut cautione facienda collatio est. igitur diuidat, inquit, bona sua cum fratribus et quamuis non caueat, satisfacit edicto. sed et si quaedam diuidat, de quibusdam caueat, aeque dicimus eum satisfecisse. sed cum possint esse quaedam in occulto, non satis confert qui non cauit, quamuis diuidat. si igitur constet inter partes, quid sit in bonis emancipati, sufficiens collatio est diuisio: si non constet, sed dicantur quaedam non esse in commune redacta, tunc
12 propter incertum cautio erit interponenda. Sed et si tantum forte in bonis paternis emancipatus remittat, quantum ex collatione suus habere debet, dicendum est emancipatum satis contulisse uideri: idem et si nomen paterni debitoris delegauerit uel fundum remue
13 aliam dederit pro portione bonorum, quae conferre debuit. Si, cum duobus conferre deberet, alteri contulerit, alteri non, uel cum cauet uel cum diuidit: uidendum est, utrum sextantis tantum ei auferatur emolumentum an uero trientis totius detrahi debeat. et puto,
si quidem per contumaciam non caueat, totius trientis ei denegandas actiones (nec enim uidetur cauisse, qui non omnibus cauit): quod si per inopiam, sextantis tantum denegandas, sic tamen, ut possit supplere cautionem uel collatione uel ceteris modis quibus supra diximus, aut curator constituatur rem ei saluam facturus: haberi enim debet ratio eius,
14 qui non per contumaciam collationem non implet. Is quoque, qui in adoptiua familia est, conferre cogitur, hoc est non ipse, sed is qui eum habet[2], si maluerit contra tabulas bonorum possessionem accipere. plane si hic adoptiuus pater ante bonorum possessionem petitam emancipauerit eum, non cogetur ad collationem, et ita rescripto diuorum fratrum expressum est: sed ita ‖ demum adoptiuus emancipatus collatione fratres priuabit, si sine f. –
15 fraude hoc factum sit. Nec castrense nec quasi castrense peculium fratribus confertur:
16 hoc enim praecipuum esse oportere multis constitutionibus continetur. Sed an id, quod dignitatis nomine a patre datum est uel debetur, conferre quis in commune cogatur, uideamus. et ait Papinianus libro tertio decimo quaestionum non esse cogendum: hoc enim propter onera dignitatis praecipuum haberi oportere. sed si adhuc debeatur, hoc sic interpretandum est, ut non solus oneretur is qui dignitatem meruit, sed commune sit omnium
17 heredum onus hoc debitum. Qui ab hostibus captus post mortem patris redit, licet mo- *F(DEQICK)*

[1] ita *del.* [2] in potestate *ins.* (*u. i.*)

1 ait *om.* F^1 | possessione'm' F^2 4 is] in F^1 6 admissa] ad'qui'missa F^2 10 refecta] *F*, referta *DEQICK* 11 redactum] *FDICK*, relictum *E* (*sic, in margine* P[isana]: al. relictum) | quod si] F^2, sed et 'si' quod si F^1, sed et si cui *D*, sed et si *IC*, qui si *Q*, sed et si cui quidem *E* (*ad* cui quidem *in marg.* al. hoc deest), sed et si quidem *K* 12 denegandae F^1 15 diuid'e'at F^2 16 eum] eam F^2 19 r'ed'acta F^b 22 nomen paterni] nominaterni F^a | 'rem'ue F^2 23 debuit si cum duobus conferre *bis* F^1 | deberit F^1 27 quod *om.* F^1 29 ei] si F^1 30 qui non] al. non deest *margo E* | familia's' F^2 31 conferre cogitur] conferret agitur F^1 | eum habet] cum habet *F*: ὁ ἔχων ΑΥΤΟΝ ΥΠΕΖΟΥΣΙΟΝ *BS* (*Dor.*) 33 diu'or'um fratru'u'm F^2 34 priuauit *F* 35 sit nec] sic non F^1 | quasi castrensae *F* 38 tertio] terter F^1 39 interpr'a'etandum F^{21} 40 ut] et F^1 | oneretur] *f*, 'h'oneretur F^b 41 mortum F^a

riente patre nihil habuit, cum apud hostes fuerit, tamen et ad bonorum possessionem admittetur et conferet scilicet ea, quae moriente patre haberet, si ab hostibus captus non fuisset. sed et si redemptus ab hostibus mortis tempore patris inueniatur, aeque collatio
18 erit facienda. Si emancipato legatum fuerit, cum pater morietur, etiam hoc conferre [(B)
19 debet. Si ab ipso patre herede instituto filio eius fideicommissum fuerit relictum, cum morietur, an id conferendum est, quoniam utile est hoc fideicommissum? et eueniet, ut pro eo habeatur, atque si post mortem patris relictum fuisset, nec cogetur hic conferre,
20 quia moriente eo non fuisset[1]. Emancipatus filius si dotem habeat ab uxore [B.41, 7, 1
21 acceptam, hoc minus confert, etsi ante uxor decesserit. Si impuberi adrogato secun- [(B)
dum diui Pii rescriptum quarta debetur, uidendum est, an, si patris naturalis bonorum possessionem petat, conferre quartam debeat. quaestio in eo est, an heredi suo relinquat quartae actionem an non. et magis est, ut ad heredem transferat, quia personalis actio est: igitur etiam de quarta conferenda cauere eum oportebit, sed hoc ita demum, si iam nata est quartae petitio. ceterum si adhuc pater adoptiuus uiuat, qui eum emancipauit, dicendum est cautionem quoque cessare: praematura est enim spes collationis, cum adhuc
22 uiuat is, cuius de bonis quarta debetur. Si is qui bona collaturus est habeat filium peculium castrense habentem, non cogetur utique peculium eius conferre. sed si iam tunc mortuus erat filius eius et castrense peculium habebit, cum morietur is cuius bonorum possessio petenda est: an conferre cogatur? cum autem uindicari id patri non sit necesse, dici oportebit conferendum: non enim nunc adquiritur, sed non adimitur. amplius dico,
et si institutus fuerit a filio heres nec dum adierit habeatque substitutum, quia non magis[2]
23 nunc quaeritur peculium quam nunc non alienatur, conferri debere. Confertur [B.41, 7, 1
antem etiam si quid eius non fuerit, dolo malo autem factum sit, quo minus esset: sed hoc sic accipiendum est, ut hoc demum conferatur, quod eius esse desiit dolo malo: ceterum si id egit, ne adquireret, non uenit in collationem: nam hic et sibi insidiatus est.
24 Portiones collationum ita erunt faciendae: ut puta duo sunt filii in potestate, unus emancipatus habens trecenta: ducenta fratribus confert, sibi centum: facit enim eis partem, quamuis is sit, cui conferri non solet. quod si duo sint filii emancipati habentes trecena et duo in potestate, aeque dicendum est singulos singulis, qui sunt in potestate, centena conferre, centena retinere, sed ipsos inuicem nihil conferre. dotis quoque collatio in eun-
dem modum fiet, ut quicumque confert, etiam suam per||sonam numeret in partibus f. 145'
faciendis.

2 Paulus libro quadragensimo primo ad edictum. Cum emancipati filii nomine [B.41, 7, 2 *S*
nepotem postumum post aui mortem editum dicimus bonorum possessionem accipere oportere, necessarium erit dicere bona sua eum conferre, licet non potest dici mortis tempore
1 aui bona habuisse, qui ipse nondum in rerum natura erat. igitur siue hereditatem a patre
siue legatum acceperit, hoc conferre debebit. Illud autem intellegendum est filium in bonis habere, quod deducto aere alieno superest. sed si sub condicione debeat, non statim id deducere debebit, sed id quoque conferre: contra autem caueri ei oportebit ab eo
2 qui in potestate est, ut existente condicione defendatur pro ea parte quam contulit. De illis, quae sine culpa filii emancipati post mortem patris perierunt, quaeritur, ad cuius detrimentum ea pertinere debeant. et plerique putant ea, quae sine dolo et culpa perierint, ad collationis onus non pertinere: et hoc ex illis uerbis intellegendum est, quibus praetor uiri boni arbitratu iubet conferri bona: uir autem bonus non sit arbitraturus conferendum

F(DEQICK)

---

[1] fuisset] habuisset? [2] non tam *ins.*

---

2 icilicet F^1 | patri F^1 | si *om.* F^1 7 coge're'tur F^b 8 e'o' F^2, eo eius *DEICK* 9 impubere *F* 10 debe'a'tur F^2 12 ad heredem] ab herem F^1 13 sed] te ad F^1 14 quarta'e' F^b | adhoc F^1 18 castrens'a'e F^2 | habebit] habuit *F* 22 quaeritur 'cum' pecalium F^b 23 si quid'em' eius F^2 25 collatione'm' F^{2l} | nam hic et sibi insidiatus est] οὗτος γὰρ καὶ ἑαυτῷ ἐπεβούλευσε *BS* (*Doroth.*) 27 haben's' F^b | confer'e't F^2 28 trecen't'a's' F^2: ΑΝΑ ΤΡΙΑΚΟCΙΩΝ ΝΟΜΙCΜΑΤΩΝ *B* (*Anon.*) 29 ce'de'ntena conferre F^{2l} 30 'i'n F^b 36 aui] abi F^1 40 ut] at F^1 41 decrimentum F^1

8 id, quod nec habet nec dolo nec culpa desiit habere. Id quoque, quod sub condicione ex stipulatu debetur emancipato, conferri debet. diuersum est in legato condicionali, quia et si in potestate fuisset et post mortem patris condicio extitisset, ipse haberet actionem.
4 Emancipatus filius si iniuriarum habet actionem, nihil conferre debet: magis enim uindictae quam pecuniae habet persecutionem: sed si furti habeat actionem, conferre debebit.
5 Si tres emancipati, duo in potestate sint, Gaius Cassius libro septimo iuris ciuilis tertias conferendas putat, ut emancipati, quia inuicem non conferunt, unius loco sint: nec indignari eos oportere, si plus conferant et minus accipiant, quia in potestate eorum fuerit
6 bonorum possessionem omittere. Iulianus quoque Cassii sententiam sequitur. Si ex emancipato filio nepos emancipatus mortuo patre simul et auo bonorum possessionem utriusque acceperit, cum uterque eorum suum heredem reliquerit: eo modo collatio explicari potest, ut, si uerbi gratia centum in bonis habuit, et patruo quinquaginta et fratri quinquaginta
7 conferre debet: hoc enim ratio facit, siue personas siue portiones numeremus. Si duo nepotes ex filio mortuo emancipati bonorum possessionem aui petant, utrum dimidias an quartas patruo conferre debeant, quaeritur. et uerius est semisses conferre eos oportere, quia et si uiuo auo, cum in eius potestate essent, ducenta puta adquisissent, centum filius,
8 centum duo fratres per hereditatem aui haberent. Si duo emancipati bonorum possessionem petierint et unus contulerit, alter non contulerit, huius portio tantum ei qui in potestate est prodesse debet, non etiam emancipato, quoniam eius causa qui in potestate est dene-
9 gantur ei actiones. Si per inopiam emancipatus cauere non possit, non statim ab eo transferenda est possessio, sed sustinendum, donec possit inuenire fideiussores, ut tamen dehis, quae mora deteriora futura sunt, his qui in potestate sunt actio detur ipsique caueant in medium collaturos, *si* cautum eis fuerit.

3 Iulianus libro uicensimo tertio digestorum. Praetor non sub condicione [B.41, 7, collationis bonorum possessionem contra tabulas promittit, sed demonstrat, quid data bonorum possessione fieri oportet. alioquin magna captio erit eman‖cipati, si non aliter bonorum possessionem accipere intellegeretur, nisi cauisset de collatione: nam si interim ipse decessisset, heredi suo nihil relinqueret. item si frater eius decessisset, non admitteretur ad bonorum possessionem. quid ergo est? intellegendum est bonorum possessionem accipere et antequam caueat, sed si non cauerit, ita obseruabitur, ut tota hereditas apud
1 eum, qui in potestate fuerit, remaneat. Emancipatus filius controuersiam facit impuberi qui se filium et in potestate patris fuisse dicit: quaero, si bona sua ei emancipatus conferre debeat. Paulus notat: puto conferendum esse exacta cautione, ut uictus sicut here-
2 ditatem, ita et quae collata sunt praestet. Iulianus. Quotiens contra tabulas bonorum possessio datur, emancipati bona sua conferre debent his solis, qui in potestate patris fuerint. hoc quemadmodum expediri oporteat, quaeri solet: nam si bona a patre relicta et emancipatorum in medium conferantur et ita uiriles partes sumantur, eueniet, ut et emancipatis quoque collatio[1] ab ipsis facta prosit. uideamus ergo, ne commodissimum sit emancipatos quartam partem ex bonis paternis ferre, ex suis tertiam: quod dico, exemplo manifestius fiet. ponamus patrem quadringenta reliquisse et duos in potestate filios, duos

F(DEQICK)

---

[1] non *ins.*

---

2 emancipatu *F*[a] 4 habe'a't *F*[2] 9 ex 'e'mancipato *F*[2] 10 et a'uo' *F*[2] 11 relinquerit *F* 12 c'ent'um *F*[2] 14 *quasi esset* emancipato *uertit Anonymus:* ὰγὸ ἔγγονοι ἀπὸ ἀγτεξογσίογ γίογ 15 comferre *F* | debeant... conferre *om. F*[1] 16 cum's'in *F*[b] | adquis'i's-sent *F*[b] 17 aui] aut *F*[1] 18 non *om. F*[1] 20 'c'auere *F*[2] 22 actio detur] *confirmant B* (*Anon.*): ἀγωγὴ δίδοται *contra BS* (*Doroth.*): ογγχωροῦμεν τοὺς ὑπεξογσίογς διοικεῖν ἤτοι ἐκβιβάζειν: *quam proposuit Cuiacius rerum hereditariarum auctio huc non pertinet, immo cogitauit Paulus de casibus quales memorantur D. 37, 9, 1, 21. 37, 10, 5, 1* 23 in medium] se in med. *F*[2] | collaturosi cautum *F* 24 digestorum 'um' *F*[2] 25 promisit *F*[2] 26 possessione'm' *F*[2][1] 28 decississet her. *F* | 'e'ius *F*[2] 29 possessionem 'intellegendum est' accipere *F*[2] 32 et im potestate *F* 34 iulianus] Αγτὸς *B* 35 debent 'etiam' his solis 'dotis' qui in *F*[2] 36 hoc *om. F*[1] 40 quadringenta] *sic E* (*supersc. al.* quadraginta) *ICK*[b] *cum B* (*Anon.*): οὐσίαν τετρακοσίων νομισμάτων, quadraginta *FDQK*[a] | potestate'e' *F*[b]

emancipatos, ex quibus alterum centum, alterum sexaginta in bonis habere: is qui centum habebit centum triginta tria et trientem feret, is uero qui sexaginta contulerit centum uiginti, atque ita eueniet, ut collationis emolumentum ad solos, qui in potestate remanserint, perueniat. Emancipati bona sua conferre cum[1] his, qui in potestate fuerunt, iubentur. Quare sicut is, qui in potestate est, dotem uxoris praecipit, ita emancipatus quoque, quasi praecipiat, retinere debet. Emancipatus praeteritus si, dum deliberat, cauerit de bonorum collatione nec bonorum possessionem petierit, agente fratre ex stipulatu ipso iure tutus erit. sed et si pecuniam contulerit, condictione eam repetit: omissa enim bonorum possessione incipit pecunia sine causa esse apud heredem. Qui [Iul. D. 37, 4, 13, 3. Ulp. D. 37, 8, 1, 9] duos filios in potestate habebat et ex uno eorum nepotem, emancipauit filium, ex quo nepotem habebat: deinde emancipatus factus procreauit filium, quem auus in locum filii adoptauit et uel intestatus, uel testamento facto praeterito emancipato filio, decessit: quaesitum est, quid de bonorum possessione, quid de collatione iuris esset. respondi, bonorum, de quibus quaeritur, tres partes fieri debent, ex quibus una pertinet ad filium qui in potestate remansit, altera ad nepotem, qui in locum filii adoptatus est, tertia ad emancipatum filium et nepotem, qui in potestate remanserit, ita ut pater soli ei conferat, cum quo bonorum possessionem accipiat.

4 AFRICANUS libro quarto quaestionum. Filium emancipatum dotem, quam filiae [B. 41, 7, 4] *Sf* suae nomine dedit, conferre non debere, quia non, sicut in matris familias bonis esse dos intellegatur, ita et in patris, a quo sit profecta.

5 ULPIANUS libro septuagensimo nono ad edictum. Si quis filium habeat sui iuris et ex *E* eo nepotem in potestate sua, consequenter erit dicendum, si nepos patris sui emancipati accipiat bonorum possessionem, de conferendis suis quoque bonis cauere eum debere et esse similem ei qui adoptauit: hoc enim diui fratres rescripserunt, ut ad collationem auus compellatur. plane eodem rescripto adiectum est sic: 'nisi forte auus iste nul- [cf. D. 38, 6, 6] 'lum ex his bonis fructum adquirere uult ‖ paratusque est de potestate nepotem dimittere, f. 146' 'ut ad emancipatum omne emolumentum bonorum possessionis perueniat. nec idcirco ea 'filia, quae post emancipationem nata patri heres exstitit, iuste queri poterit', inquit[2], 'quod 'eo facto a collationis commodo excluditur, cum auo quandoque defuncto ad bona eius simul 'cum fratre possit uenire'. haec in patre adoptiuo ratio reddi non potest et tamen et [(D)] ibi idem dicemus, si sine dolo malo emancipauerit. Stipulatio autem collationis [B. 41, 7, 5] tunc committitur, cum interpellatus cum aliquo spatio, quo conferre potuit, non facit, maxime[3] cum boni uiri arbitratu collationem fieri edicto praetoris insertum est. Siue ergo in totum collatio facta non est siue in partem facta, locum habebit haec stipulatio: et siue quis non conferat ex hac stipulatione siue dolo fecerit, quo minus conferat, quanti ea res erit, in tantam pecuniam condemnabitur.

6 CELSUS libro decimo digestorum. Dotem, quam dedit auus paternus, an post [B. 41, 7, 6] *E* mortem aui mortua in matrimonio filia patri reddi oporteat, quaeritur. occurrit aequitas rei, ut, quod pater meus propter me filiae meae nomine dedit, perinde sit atque ipse dede-

F(DEQICK)

---

[1] cum *del.* (*u. i.*) [2] inquiunt? [3] cum interpellatus non facit, maxime cum aliquo spatio, quo conferre potuit (*u. i.*)?

---

1 centum alterum *om.* F^2 2 ferre't' F^2 | con-tuler'o'it F^b 4 emancipati *seq.*] οἱ ἀγτεξογ-cioi τὰ ἰδια τοῖc coγοιc cγνεισφέρειν κελεγοντai (emancipati sua bona suis conferre iubentur). Διὸ ὥcπερ (quare sicut) κ. τ. λ. *B* (*Anon.*) 5 potesta'te' F^2 6 retin'u'ere F^b 8 sed] set F^1 | eam] emam F^2 | repetit'i' F^b 13 'd'e collatione F^2 | respondi't' F^2 16 remanserat F^2 17 accipiet F^2 21 et *om.* F^1 23 et esse'm' F^b 25 compellitur F^1 27 omn'e' emolumentum F^b | nec i'p'dcirco F^b 28 iu-'ri'ste qu'a'eri F^b 29 a] F^2 *cum l. gem., om.* F^1 | collationis commodo excluditur] *DK cum l. gem.*, collationi'bu's commoda excluditur F^b, collationis commoda excludit *EQIC* | a'd' F^2 30 et 't'ibi F^b! 32 cum interpellatu'r's *F*: τότε γποπίπτει τῇ οἰκείᾳ ἐπερωτήcει, ὅτε ὀχληθεὶc ὁ [ὁ *del.*] προθεcμίαν λαβών, ἣc ἐντὸc ἀγνατai cγνεισενεγκεῖν, οὐ ποιεῖ *BS* (*Doroth.*) 36 tantum F^1 37 pater'nus' F^2 38 occurrit'ur' F^b 39 perinde] proinde F^1: οὕτωc *BS* (*Doroth.*)

rim: quippe officium aui circa neptem ex officio patris erga filium pendet et quia pater filiae, ideo auus propter filium nepti dotem dare debet. quid si filius a patre exheredatus est? existimo non absurde etiam in exheredato filio idem posse defendi, nec infauorabilis sententia est, ut hoc saltem habeat ex paternis, quod propter *illum datum* est.

7 IDEM libro tertio decimo digestorum. Si nepotes in locum filii successerunt, B. 41, 7, 7 una portio is conferri debet, uti bonorum possessionis unam partem habent: sed et ipsi ita conferre debent, quasi omnes unus essent.

8 PAPINIANUS libro tertio quaestionum. Nonnumquam praetor uariantem non B. 41, 7, 8 repellit et consilium mutantis[1] non aspernatur. unde quidam filium emancipatum, qui de bonis conferendis cauere fratribus noluit, audiendum postea putauerunt, si uellet oblata cautione beneficium bonorum possessionis exercere. tametsi responderi potest uideri eum possessionem repudiasse, qui formam possessionis conseruare noluit: sed benigniior est diuersa sententia, maxime cum de bonis parentis inter fratres disputetur. 'quem tamen facilius admittendum existimo, si intra tempus delatae possessionis cautionem offerat: nam post annum, quam delata esset bonorum possessio, uoluntariam moram cautionis admittere difficilius est.

9 IDEM libro quinto responsorum. Filius emancipatus intestati patris bonorum possessionem accepit. nepos ex eodem in familia retentus semissem hereditatis cum emolumento collationis habebit. idem nepos si postea possessionem intestati patris accipiat, fratri post emancipationem patris quaesito et in familia retento bona sua conferre cogetur.

10 SCAEUOLA libro quinto quaestionum. Si filius in potestate heres institutus B. 41, 7, 9 adeat et emancipato petente bonorum possessionem contra tabulas ipse non petat, nec conferendum est ei: et ita edictum se habet. SCAEUOLA: sed magis sentio, ut, quemadmodum pro parte hereditatem retinet iure eo, quod bonorum possessionem petere posset, ita et conferri ei debeat, utique cum iniuriam per bonorum possessionem patiatur.

11 PAULUS libro undecimo responsorum. Paulus respondit ea, quae post mortem B. 41, 7, 10 patris filio reddi debuerunt, emancipatum ‖ filium, quamuis prius consecutus sit quam debe-
rentur, fratri qui in potestate patris relictus est conferre non debere, cum post mortem patris non tam ex donatione, quam ex causa debiti ea possidere uideatur.

12 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Si praegnantem quis uxo- B. 41, 7, 11
rem reliquerit et ea nentris nomine in possessionem missa fuerit, interim cessat collatio: nam antequam nascatur, non potest dici in potestate morientis fuisse: sed nato conferetur.

VII.

DE DOTIS COLLATIONE

1 ULPIANUS libro quadragensimo ad edictum. Quamquam ita demum ad col- B. 41, 7, 1
lationem dotis praetor cogat filiam, si petat bonorum possessionem, attamen etsi non petat conferre debebit, si modo se bonis paternis misceat. et hoc diuus Pius Ulpio Adrian-
F(DEQICK)

[1] mutantem (*Hal. cum Graecis, u. i.*)?

1 aui] abi F^1 | nep'o'tem F^1 | ergo F^1 2 a *om.* F^1 3 non] nondum F^2: ἔτι φυλάττεται αὐτῷ ἡ ἀπαίτησις τῆς προικός *BS* (*Doroth.*) | infaborabillis F^1, infauorabillis F^2 4 illum datum] datum illum *F*: τὸ δι' αὐτὸν δεδομένον ὑπὲρ τῆς θυγατρός *BS* (*Doroth.*) 6 habent] F^1 *cum BS* (*Doroth.*): ἐπειδὴ καὶ τῆς διακατοχῆς ἓν μέρος λαμβάνουσιν, habeant F^2 | et *om.* F^1 7 debet *F* 8 quaestionumnumquam F^1, quaestiononnumquam F^2: ἐν πολλοῖς ὁ πραίτωρ τὴν ποικίλην προέχοντα προαίρεσιν προσδέχεται καὶ πρὸς τὸν μεταμελόμενον ἐφ' οἷς ἐβουλεύσατο οὐ τραχύνεται *BS* (*Doroth.*) 9 aspernantur *F* 10 noluit F^1 11 cautione] causa F^1 | responderi't' F^1 13 parentes F^1 17 filium F^1 19 postea 'in' possessionem F^2 23 scaeuola *om.* F^1: *cf. D. 3, 5, 8* sentio] senti *F neque em. est:* ἀλλὰ μᾶλλον ἀρέσκει *BS* (*Doroth.*) 29 uide'a'tur F^2 30 paulus] F^1, idem F^2: αὐτός *B* | si *om.* F^1 praegnatem F^2, praegnante's'm F^1 32 conferr'e'tur F^1, confertur F^2 34 de collatione dotis *ind. F* 35 quamquam] quam *F*, quamuis *DEQICK* 37 ulpio adriano] *cf. supra ad p. 241 u. 9*

rescripsit etiam eam, quae non petierit bonorum possessionem, ad collationem dotis per ar-
1 bitrum familiae herciscundae posse compelli. Si in stipulatum deducta sit dos, si quidem
ipsa mulier stipulata sit uel ipsi negotium gestum, aeque conferre cogetur: si uero alii
quaesita est stipulatio, dicendum est cessare collationem. etsi tantum promissa sit dos,
2 collatio eius fiet. Si sit nepos et neptis ex eodem filio et dotata sit neptis, sit et filius
non pater eorum: neptis omnem dotem soli fratri collatura est. emancipata autem neptis
3 dotem et bona sua soli nepoti, non etiam patruo conferet. Sed si sit neptis sola, non etiam
4 nepos ex eodem, tunc confertur patruo itemque nepoti uel nepti[1] ex alio. Sed et si duae
neptes sint ex diuersis filiis, conferent et inuicem et patruo, si ex eodem patre, tantum
5 inuicem conferent. Cum dos confertur, impensarum necessariarum fit detractio, ceterarum
6 non. Quod si iam factum diuortium est et maritus non sit soluendo, non debebit integra
dos computari mulieri, sed id quod ad mulierem potest peruenire, hoc est quod facere ma-
7 ritus potest. Si sub condicione pater uel extraneus dotem promiserit, cautione opus erit,
8 ut tunc conferat mulier dotem, cum dotata esse coeperit. Filiam, quae ab intestato patri
heres sit, conferre quidem dotem oportet: consequens autem est, ut ex pollicitatione dotis
pro parte dimidia fratrem suum liberet: aequius enim est in solidum de suo eam dotatam
9 esse. Si emancipatus filius, qui contra tabulas bonorum possessionem accepit, filiam do-
tatam habeat, non debet dotem eius conferre, quia in bonis eius non est.

2 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Filia in adoptionem data [B. 41, 7, 13] *S*
et heres instituta debet sic ut emancipata non solum bona sua, sed et dotem, quae ad
eam pertinere poterit, conferre. si adhuc pater adoptiuus uiuit, hic necesse habebit
conferre.

3 ULPIANUS libro quarto disputationum. Si filia fuerit heres instituta, collatione dotis *Sf*
non fungetur. unde si commisso ab altero edicto necesse habuerit contra tabulas bonorum
possessionem accipere, dicendum est, quoniam nullam iniuriam fratri facit, non debere
eam dotem conferre: nam quod habuit ex iudicio, conuertitur ad contra tabulas bonorum
possessionem. plane si ex minore parte fuit heres instituta et alia quaedam in eam con-
tulit contra tabulas bonorum possessio aucta portione eius, dicendum erit collationis munere
eam fungi, nisi forte contenta fuerit portione, ex qua instituta est: tunc enim dicendum
est ex iudicio parentis eam uenientem non debere munus collationis sustinere.

4 POMPONIUS libro tertio ad Quintum Mucium. Si pater pro filia dotem pro- [B. 41, 7, 14] *E*
miserit, deinde exheredatae uel etiam eman|cipatae et praeteritae legatum dederit, habebit f. 147'
filia etiam dotem praecipuam et legatum.

5 PAPINIANUS libro quinto responsorum. Filius emancipatus, qui possessionem contra *P*
tabulas accipere potuit, intestati patris possessionem accepit: atque ita filia, quae mansit
in potestate, cum eiusdem familiae fratre heres instituta, possessionem intestati patris er-
rorem fratris emancipati secuta accepit. dotem scripto fratri conferre non cogetur, cum
ea possessio frustra petita sit et filia patris uoluntatem fini uirilis partis retineat, id est ut
omnes trientes habeant[2] et bonorum possessio unde liberi fingatur pro contra tabulas esse
1 petita. Filia, quae soluto matrimonio dotem conferre debuit, moram collationi [B. 41, 7, 15]
fecit: uiri boni arbitratu cogetur usuras quoque dotis conferre, cum emancipatus frater
etiam fructus conferat et filia partis suae fructus percipiat.

F (DEQICK)

[1] uel nepti *del.* (*Schulting*) [2] id est ut omnes trientes habeant *del.*

1 eam] ea ea F^1 | ad collationem *om.* F^1 2 familiae F^2 | 'si' in stipulatum F^2 5 et dotata] ex dotata F^1 | sit *ante* et *del. f* 8 duae] duo F^2 9 conferet et inuicem *F* 10 impensa'tu'rum F^2 13 si *om.* F^1 15 pollicitationis F^1 16 pro parte] porte F^1 | de] do F^1 21 eam] eum F^1 | si adhuc ... 22 conferre *om.* F^1: εἰ δὲ ζῇ ὁ θετὸς πατήρ, αὐτὸς συνεισάγει *B* (*Anon.*) 27 possessione'm' F^2 | in ea'm' F^2 28 portioni F^1 29 fungi 'forte' nisi forte F^b 30 ueniente'm' F^2 31 ad quitum *F* 37 emancipati ... fratri *bis* F^1 | emancipati] emancipatae *priore loco*, emancipatis *posteriore* F^1 | secutae *priore loco F* | fratri] fratris *priore loco* F^1 38 frustra] 'a fratra' frustr'o'a *F* (a fratra *del. m. 2*, o *m. 1*) | patris] F^bQK, fratris F^aDE^bIC, *om.* E^a | partis] patris F^a 41 f'ec'it F^2 42 percepeat F^{as}, percepiat F^m

6 PAPINIANUS libro sexto responsorum. Pater filium emancipatum heredem in- [B. 41, 7, 16] P
stituit et filiam exheredauit, quae inofficiosi lite perlata partem dimidiam hereditatis ab-
stulit. non esse fratrem bona propria conferre cogendum respondi: nam et libertates com-
petere placuit: 4

7 PAULUS libro undecimo responsorum. nec ipsa dotem fratribus suis conferet, cum P'
diuerso iure fratres sunt heredes.

8 PAPINIANUS libro undecimo responsorum. Pater nubenti filiae quasdam res [B. 41, 7, 17] P
praeter dotem dedit eamque in familia retinuit ac fratribus sub condicione, si dotem et
cetera quae nubenti tradidit contulisset, coheredem adscripsit. cum filia se bonis absti-
nuisset, fratribus res non in dotem datas uindicantibus exceptionem doli placuit obstare, 10
quoniam pater filiam alterutrum habere noluit.

9 TRYPHONINUS libro sexto disputationum. Fuit quaestionis, an, si sua heres [B. 41, 7, 18] P
filia patri cum fratribus contenta dote abstineat se bonis, compellatur eam conferre. et
diuus Marcus rescripsit non compelli abstinentem se ab hereditate patris. ergo non tantum
data apud maritum remanebit, sed et promissa exigetur etiam a fratribus et est aeris alieni 15
loco: abscessit enim a bonis patris.

VIII.

(t. 149)

℟ DE CONIUNGENDIS CUM EMANCIPATO LIBERIS EIUS ℟ S EP

1 ULPIANUS libro quadragensimo ad edictum. Si quis ex his, quibus bono- [D. 38, 6, 5 pr.] S
rum possessionem praetor pollicetur, in potestate parentis, cum is moritur, non fuerit, ei 20
liberisque quos in eiusdem familia habuit[1], si ad eos hereditas suo nomine pertinebit neque
notam exheredationis meruerunt, bonorum possessio eius partis datur, quae ad eum || per- t. 149'
tineret, si in potestate permansisset, ita ut ex ea parte dimidiam[2], reliquam[3] liberi eius
1 hisque dumtaxat bona sua conferat. Hoc edictum aequissimum est, ut neque eman- [(D)]
cipatus solus ueniat et excludat nepotes in potestate manentes, neque nepotes iure pote- 25
2 statis obiciantur patri suo. Et in adoptionem datus filius et[4] heres institutus ad hoc
edictum pertinet, ut ei iungatur nepos, qui in aui sui naturalis potestate est. iungitur
autem nepos patri suo emancipato, siue pater praeteritus sit siue institutus. et haec erit
differentia inter in adoptionem datum et emancipatum, quod in adoptionem quidem dato
non alias iungitur nisi instituto et alio committente edictum, emancipato autem, siue sit 30
3 institutus emancipatus siue sit praeteritus. Filio in potestate ex besse, emancipato ex
triente herede instituto Iulianus ait nepotem praeteritum petita contra tabulas bonorum
4 possessione patruo sextantem, patri unciam ablaturum. Si pater emancipatus exheredatus
sit nepotibus ex eo praeteritis qui erant in potestate retenti, nepotes admittuntur: absur-
dum enim est, cum patri praeterito iungantur, instituto eo uel exheredato non admitti[5]. 35

F(DEQICK)

---

[1] habebit *l. gem.* [2] habeat *ins. l. gem.* [3] reliquum *l. gem.* [4] et *del.* [5] cum patri praeterito iungantur institutoue, eo exheredato non admitti?

---

1 papinianus] *F[1]*, idem *F[2]* 2 exheredabit *F* | inofficiosi] inofficiosae *F[1]* 6 fratre's' *F[2]* 8 eamqu'a'e *F[2]* 9 se] si *F[1]* | abstinuis'set' *F[2]* 10 res *om. F[1]* 11 alter'am' utrum *F[4]* 14 hereditate'm' *F[4]* 15 e's't est 'a'|aeris *F[4]* 16 abcessit *F* 17 *titulos 8. 9 inuertunt F[1]DEQICK: uerum ordinem habent ind. F et Graeci (coniunguntur in B. 40, 4 tituli 8. 9, sed ut praecedat octauus: praeterea ad rubricam index Coislin. adscribit:* Βι. ΛΖ' ΤΩΝ ΔΙΓ. ΤΙ. Η') *et F[2] (ubi adnotatur ad tit. 9:* ΟΥΤΟϹ Ο ΤΙΤΛΟϹ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΞΗϹ ΕϹΤΙΝ *et adponuntur in margine ueri numeri)* 18 eius *om. F[1]*, *habet ind. F:* ΠΕΡΙ ϹΥΝΕΖΕΥΓΜΕΝΟΥ ΜΕΤΑ ΑΥΤΕΞΟΥϹΙΟΥ ΠΑΙΔΟϹ ΑΥΤΟΥ *B* 20 is] *F[2] cum l. gem., om. F[1]* 21 liberisqu'a'e *F[2]* 22 datum *F (em. f)* 23 reliquam liberi eius hisque] *F*, reliquam liberi eius his qui *DI*, reliqua eius liberis his qui *E*, relinquam eius liberis hisque *Q*, relinquam liberi eius hiisque *C*, relinquam liberis eius is qui *K* 24 'a'equissimum *F[4]* 25 nepo'te's in *F[2]* 29 differentia'm' *F[2]* | inter in] inter *F[1]* 30 instituto] intestato *F[1]* 33 possessione'm' *F[2]* 34 ex eo 'quae' praeteritis *F[4]* | era'n't *F[2]* 35 iunga'n'tur *F[2]*

Sed et si patruus eorum, qui erat[1] in potestate, sit praeteritus, pater exheredatus, debent nepotes admitti: nam exheredatus pater eorum pro mortuo habetur. Si pater in potestate manens exheredatus uel institutus sit, nepotem ex eo siue in potestate manentem siue emancipatum ad bona aui neque uocari neque uocandum esse Scaeuola ait: totiens enim nepoti consulendum est, quotiens in potestate retentus est patre emancipato. liberos igitur in familia esse oportet, ut huic edicto locus sit, eius scilicet familia[2], cuius bonorum possessio petitur. sed et si postumus natus sit ex emancipato ante emancipationem conceptus, idem erit dicendum. Liberos autem non omnes simul uocat praetor, sed gradatim, hoc est eos, qui sui sunt, scilicet nepotes, si sunt, si minus, eos qui sunt inferioris gradus: nec eos miscebimus. plane si sint ex emancipato nepos et ex nepote eius alio pronepos, dicendum erit utrumque ei iungi: ambo enim in suorum loco successerunt. Si postliminio nepos redierit, dicendum est eum patri emancipato coniungi. Si pater ex duobus filiis, quos in potestate habuit, alterum emancipauerit et nepotem ex eo in locum filii adoptauerit et praeterito emancipato decesserit: Iulianus ait nepoti in locum filii adoptato succurri oportere, ut quasi filius portionem habeat, quam haberet et si extraneus adoptatus esset. sic fiet, inquit, ut filius, qui in potestate fuit, tertiam partem, nepos in locum filii adoptatus aliam tertiam[3] emancipatus filius cum nepote altero retento in potestate partiatur: nec enim minus debet ferre nepos in locum filii adoptatus, quam si ab extraneo esset adoptatus. Illud non interest, quota portio hereditatis ad nepotem pertineat, an perquam modicam[4]: nam et si modica sit, attamen dicemus locum esse huic parti edicti. Inter ipsum filium et liberos eius diuiditur hereditas ita, ut ipse dimidium, liberi dimidium habeant. proinde pone solum esse filium emancipatum, esse et nepotes in potestate duos, neminem praeterea ex liberis: habebit emancipatus dimidiam partem hereditatis et aliam dimidiam duo nepotes, ut quadrantes ferant. sed si sit praeterea alius filius, eueniet, ut filius habeat dimidiam partem hereditatis[5], ‖ ex quo nepotes non sunt, alius filius semissem cum filiis suis ita, ut quadrantem hereditatis ipse ferat, quadrans inter liberos eius diuidatur. sed si ambo filii sint emancipati et habeant singuli nepotes, eueniet, ut singuli singulos semisses cum nepotibus suis diuidant ita, ut ipsi quidem quadrantes ferant, nepotes autem residuos quadrantes: et si alter duos filios, alter tres habeant, quadrans unus inter duos, alius inter tres diuiditur. Si quis ex nepotibus portionem suam omiserit, eueniet, ut non ad patrem eius, sed magis ad fratrem pertineat. sed et si omnes nepotes omittant, patruo nihil adcrescet, sed soli patri: quod et si[6] pater omiserit, tunc patruo adcrescet. Emancipatus filius si quidem nepotes in aui potestate non habeat, fratribus suis conferet: sed si sint nepotes, uoluit eum praetor filiis suis qui sunt in potestate solis conferre, merito, quia ueniendo ad bonorum possessionem illis solis iniuriam facit. Nunc uideamus, quantum eis conferat. et quidem semper, cum fratribus emancipatus confert, uirilem sibi detrahit: utrum et in eo casu uirilem detrahat, an uero, quia dimidiam partem habeat bonorum possessionis, dimidiam partem etiam bonorum suorum conferat? et puto dimidiam tantum bonorum eis partem conferre: nam et si alius emancipatus sit filius, alius in potestate retentus, filius emancipatus his duobus nepotibus unam partem tantum conferet et patruo eorum qui in potestate mansit unam partem dabit, tertiam ipse habebit: nec quod nepotibus confertur a patruo emancipato,

Iul. 37, 4, 13, 3. 37, 6, 3, 6. B. 40, 4, 1 (B) (Iul.)

F(DEQICK)

---

[1] erant (*u. i.*)? *nisi praestat delere uerba* qui erat in potestate [2] familia *del.* [3] habeat, tertiam tertiam *ins.* [4] an perquam modicam *del.* [5] is *ins.* [6] quod si et (*Hal.*)?

---

1 patruus F^4 | erat] *FDIC*, erant *EK* 3 manente'm' F^2 6 in familia's' F^2 | familiae *f* 7 ex 'e'mancipato F^2 9 eo's' qui sui F^2 | nepotes si'nt' sunt F^2 10 misceuimus F^1 | ex 'e'mancipato F^2 12 dice'ndu'm F^2 15 filius] filios F^2 16 si] is F^2 | inquid F^1 | fuit] etuit F^1 17 parte'm' F^2 25 eueni'e't F^2 27 inter liberis F^1, in liberos F^2 28 nepo'te's F^2 29 residuas F^1 31 portionem *om.* F^1 33 nepo'te's F^2 35 a'd' F^2 37 ema'n'cipatus F^4 | uirilem 'sib' detrahat F^4 38 quia'mi'dimidiam F^4 | habe'a't F^2 39 conferre] conferre debere F^2 41 in] an F^1

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

ipsi patri conferent: hoc enim non de bonis aui, sed propter bona postea eis accessit.
15 Eueniet igitur, ut pater emancipatus si centum in bonis habeat, quinquaginta sibi detrahat, residua quinquaginta omnibus nepotibus, id est filiis suis conferat, aut si unum nepotem habeat et duos ex alio pronepotes, ita diuidat quinquaginta, ut nepos habeat uiginti quinque, pronepotes ex alio una uiginti quinque: nam et bonorum possessionis ambo unam partem
16 habent. Si sit filius in potestate, alius emancipatus, ex defuncto unus nepos in potestate, alius nepos emancipatus, eleganter Scaeuola tractat, patruus emancipatus quantum nepotibus, quantum fratri suo conferat. et ait posse dici tres eum partes facere, unam sibi, unam fratri, unam istis collaturum: quamuis hi minus quam patruus ex hereditate aui con-
17 currente patre sint habituri[1]: quae sententia uera est. Sed et si sint duo nepotes ex eodem filio hique emancipati sunt et ex altero eorum pronepos in potestate defuncti: partem habebit nepos unus, aliam nepos cum filio suo. sed et si[2] nepos et ex alio nepote defuncto duo pronepotes: unus ex pronepotibus emancipatus soli fratri suo conferat uel, si frater non est, soli patruo, non etiam patruo maiori.

2 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Nihil in hac parte edicti cauit praetor, ut legata exceptis personis nepos praestet: sed potest superior sermo et ad hunc casum referri. nam absurdum est patrem quidem eius legata praestare, ipsum uero plus habere, cum eadem condicione in eandem partem uocantur.

3 MARCELLUS libro nono digestorum. Qui duos filios habebat, alterum ex his emancipauit, nepotem ex eo in potestate retinuit: emancipatus filium sustulit et a patre exheredatus est: quaero, cum frater eius et ipse emancipatus praeteritus sit et nepotes ex emancipato filio ab auo heredes instituti, quid de bonorum possessione iuris sit? et quid in‖tersit, si emancipatum quoque, ex quo nepotes erant nati, praeteritum esse ponamus. respondi, si filium retento ex eo nepote emancipauerit et emancipatus procreauerit filium et heres uterque nepos institutus fuerit, pater eorum exheredatus, alius filius praeteritus: solus filius praeteritus bonorum possessionem contra tabulas petere poterit: exheredatus enim obstat filiis suis post emancipationem susceptis[3]. nepoti tamen retento in potestate bonorum possessio dari debet, quoniam, si pater eius emancipatus praeteritus esset, simul cum eo bonorum possessionem accipere posset propter id caput edicti, quod a Iuliano introductum est, id est ex noua clausula, nec debet deterioris esse condicionis, quia pater eius exheredatus sit. idque ei praeterito quoque praestari oportebit. sed fratris eius, qui post emancipationem natus est, diuersa condicio est: conseruanda est tamen et illi ad uirilem partem hereditas, sicut etiam imperator Antoninus in persona nepotis ex filia rescripsit.

4 MODESTINUS libro sexto pandectarum. Emancipato quis filio retinuit ex eo B.40,4,2 nepotes in potestate: filius emancipatus susceptis postea liberis decessit. placuit in aui potestate manentes simul cum his, qui post emancipationem nati sunt, decreto bonorum possessionem accipere, manente eo, ut, si uelit auus sibi per nepotes adquiri, bona sua conferat aut nepotes emancipet, ut sibi emolumentum paternae hereditatis adquirant: idque ita diuus Marcus rescripsit.

5 IDEM libro sexto differentiarum. Si nepos exheredatus heres extiterit ei, quem auus heredem fecerat, deinde pater eius emancipatus testamento praeteritus accipiat contra ta-

F(DEQICK)

---

[1] patruus emancipatus quantum nepoti suo conferat. et ait posse dici tres eum partes facere, unam sibi, unam fratri, unam isti collaturum, quamuis hic minus quam patruus ex hereditate aui concurrente fratre sit habiturus (*similiter Pothier*)? [2] sit *ins.* [3] exheredatus enim obstat filiis suis post emancipationem susceptis *del.*

---

1 confere'n't F^2 4 et *bis* F^1 | uiginti quinque pronepotes 'ita diuidat quinquaginta ut' ex F^b 5 alio uno *FK*, auo uno *DC*, uno auo *I* 7 nepos 'e'mancipatus F^2 | quantum nepotibus] nepotum quantibus F^1 8 facere] facere debere F^2 · 9 hi minus] hii minus K^1, no minibus F^1, ni minus F^2, nii minus K^2, minus *DEQIC* | concurrent'e' F^2 11 filio's' F^2 12 aliam] alia *F* | 'et' ex F^2 18 condicione'm' F^2 | partem u'o'eantur (*sic*) F^2 20 potestate'm' F^2 21 ex emancipatus F^2 22 ab auo] au abo F^1 | possessionem *suppl.* F^2 28 cum eo'n' F^b 29 idtroductum F^2 31 prae's'tari F^b | 'o'portebit F^2 32 et *om.* F^1 33 imperatur *F* | nep'o'tis F^2 35 nepo'te's F^2 38 emancipet 'a'ut F^b 40 si *om.* F^1

bulas patris bonorum possessionem, iungi patri suo nepos non poterit, sed ut extraneus excludetur, quia non suo nomine auo heres extiterit.

6 SCAEUOLA libro quinto quaestionum. Si quis filium habens in potestate extraneum in nepotis locum quasi ex eo filio natum adoptet, mox filium emancipet, non iungetur hic nepos filio emancipato, quia desiit esse emancipato ex liberis. B.40,4,3 P

7 TRYPHONINUS libro sexto decimo disputationum. Si post emancipationem filii susceptus ex eo fuerit nepos, conseruanda illi erit portio, sed quanta, uideamus. finge enim patruo scripto heredi coheredem datum hunc nepotem, patrem autem eiusdem praeteritum accepisse contra tabulas bonorum possessionem. quod ad edictum praetoris attinet, semisses bonorum fient: nunc uero post constitutionem diui Pii si conseruatur pars nepoti, utrum uirilis an quarta debeat seruari? nam si in aui natus potestate fuisset, coniungebatur in unam partem cum patre suo. et proponamus esse alium ex eodem nepotem in familia aui: duo unam quartam habituri erant patre eorum accipiente contra tabulas bonorum possessionem, si fuissent[1] in aui potestate: an ergo nunc in sescunciam tuendus sit, qui non in familia retentus est? et cui abscedet pars, quae huic cessura est, patri eius tantum an et patruo? et puto et patruo: nam et legatum eidem datum praestaret. P

VIIII. (f. 147')

℟ DE UENTRE IN POSSESSIONEM MITTENDO ET CURATORE EIUS ℟ SP

1 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad edictum. Sicuti liberorum eorum, qui iam in rebus humanis sunt, curam praetor habuit, ita etiam eos, qui nondum nati sint, propter spem nascendi non neglexit. nam[2] et hac parte edicti eos tuitus est, dum uentrem 1 mittit in possessionem uice contra tabulas bonorum possessionis. Praegnatem esse mulierem oportet omnimodo nec dicere se praegnatem sufficit: quare nec tenet datio bonorum possessionis, nisi uere praegnas fuit et mortis tempore et eo, quo mitti in possessionem 2 petit. Totiens autem mittitur in possessionem uenter, si non est exheredatus et id quod in utero erit inter suos heredes futurum erit. sed et si incertum sit, aliquo tamen casu possit existere, quo[3] qui editur suus futurus sit, uentrem mittemus: aequius enim est uel frustra nonnumquam impendia fieri quam denegari aliquando alimenta ei, qui dominus bo- 3 norum aliquo casu futurus est. Quare et si ita exheredatio facta sit: 'si mihi filius unus[4] nascetur, exheres esto', quia filia nasci potest uel plures filii uel filius et fi[l]lia, uenter in possessionem mittetur: satius est enim sub incerto eius qui edetur ali etiam eum qui exheredatus sit, quam eum qui non sit exheredatus fame necari: ratum- 4 que esse debet, quod deminutum est, quamuis is nascatur, qui repellitur. Idem erit dicen- 5 dum et si mulier, quae fuit in possessione, abortum fecisset. Sed et si sub condicione postumus sit exheredatus, pendente condicione Pedii sententiam admittimus existimantis 6 posse uentrem in possessionem mitti, quia sub incerto utilius est uentrem ali. Si uenter ab institutis exheredatus sit, a substitutis praeteritus, Marcellus negat in possessionem eum 7 mitti posse uiuentibus institutis, quia exheredatus est: quod uerum est. Per contrarium (BS) f. 148 *F(DEQICK)*

[1] ambo *ins.* [2] et alias eorum curam egit *similiaue exciderunt* [3] possit existere quo *del.* [4] *idem Graeci* (εἷς μόνος γιός *BS*): unus *del.*

1 sed 'uel'ut F^2 4 ex eo filio] *EI*, ex eo filium *FDC*, filium ex eo *K*: ἐὰν ἔχων σε γιὸν γιοθετήσωμαι εἰς τάξιν ἐγγόνου ὡς ἀπὸ σοῦ ἐξωτικόν *B* (*Anon.*) 5 desiit esse emancipato ex liberis] *FEIC cum B* (*Anon.*): μετὰ γὰρ τὴν αὐτεξουσιότητα ἐπαύσατο γιὸς σου εἶναι, desiit esse emancipatus ex liberis *D*, desiit esse ex emancipato ex liberis *K* 6 decimo *om.* F^1 7 potio *F* 11 nam] utam F^a 14 aui] abi *F* 17 *de ordine titulorum u. ad p. 298 u. 18* 19 eius 'titulus' F^2 21 nondam F^1 22 parte 'e'dicti F^2 23 mittit in possessionem *bis* F^1 31 quia filia] quia filio F^1 32 e'x't F^2 33 quam ei qui F^1 35 auortum F^1 36 a'd'mittimus F^2 37 si] is F^1 | uenter] *DEICK*, uentrem *F*

autem si ab institutis praeteritus sit uenter, a substitutis exheredatus, uiuis institutis mittendus est in possessionem: quod si non uiuant, negat mittendum, quia ad eum gradum
8 deuoluta hereditas est, a quo exheredatus est. Si filius ab hostibus captus sit, [B.40, 4, 4
uxor eius praegnas in possessionem soceri bonorum mittenda est: nam aliquo casu spes est id quod nascitur inter suos heredes futurum, ut puta si pater eius apud hostes de-
9 cedat. Sed et si[1] quis uentrem exheredasset: 'qui mihi intra menses tres mortis meae [(B)
'natus erit, exheres esto' uel 'qui post tres menses', uenter in possessionem utique mittetur, quia aliquo casu suus heres futurus est: et sane benigniorem esse praetorem in hanc par-
10 tem oportebit, ne qui speratur ante uitam necetur. Rectissime autem praetor [B.40, 4, 4
nusquam uxoris fecit mentionem, quia fieri potest, ut mortis tempore uxor non fuerit, quae
11 se ex eo praegnatem dicit. Etiam ex emancipato uenter ad possessionem admittitur. [(B)
unde apud Iulianum libro uicensimo septimo digestorum quaeritur, si emancipatus quis sit uxore iam praegnate, deinde decessisset et pater eius mortuus sit, an uenter in possessionem emancipati patris mitti possit. et rectissime scripsit rationem non esse, cur uenter, quem edictum admittit, repelli debeat: est enim aequissimum partui consuli, qui natus bonorum possessionem accepturus est. sed et si auus uiueret, similiter uentrem admittemus.
12 Si filius in adoptionem datus decesserit praegnate uxore, tunc deinde adoptator defunctus fuerit, mittetur uenter in possessionem aui adoptiui. sed an etiam in eius, qui in adoptionem dederat filium, mittetur, uideamus: et si hic nepos postumus heres ab auo naturali institutus sit, mittetur in possessionem, quia et nato ei, si nemo ex liberis sit alius[2] bonorum possessio secundum tabulas dari potest, aut, si sint liberi praeteriti, etiam contra
13 tabulas cum ipsis potest accipere. Si pater nuru praegnate filium emancipauerit, non in totum repelli uterus debet: namque natus solet patri ex nouo edicto iungi. et generaliter
14 quibus casibus patri iungitur natus, admittendus est uenter in possessionem. Si [B.40, 4, 4
ea, quae in possessionem uult ire, uxor negetur uel nurus uel esse uel fuisse uel ex eo praegnas non esse contendatur: decretum interponit praetor *ad* exemplum Carboniani edicti. et ita diuus Hadrianus Claudio Proculo praetori rescripsit, ut summatim de re cognosceret et, si manifesta calumnia uidebitur eius, quae uentris nomine in possessione mitti desiderat, nihil noui decerneret: si dubitari de re poterit, operam daret, ne praeiudicium fiat ei, quod in utero est, sed uentrem in possessionem mitti oportet[3]. apparet itaque, nisi manifesta sit calumniatrix mulier, debere eam[4] decretum eligere: et ubi omnino iuste dubitari poterit, an ex eo praegnas sit, decreto tuenda est, ne praeiudicium partui fiat. idemque est et si
15 status mulieri controuersia fiat. Et generaliter ex quibus causis Carbonianam bonorum possessionem puero praetor dare solitus est, ex hisdem causis uentri quoque subuenire praetorem debere non dubitamus, eo facilius, quod fauorabilior est causa partus [Ep. 4, 5
quam pueri: partui enim in hoc fauetur, ut in lucem producatur, puero, ut in familiam inducatur: partus enim iste alendus est, qui et si[5] non tantum parenti, cuius esse [(Ep.)
16 dicitur, uerum etiam rei publicae nascitur. Si quis prima uxore praegnate facta mox aliam duxerit eamque praegnatem fecerit diemque suum obierit, edictum ambobus sufficiet, uide-
17 licet cum nemo contendit nec calumniatricem dicit. Quotiens autem uenter in possessionem mittitur, solet mulier curatorem uentri petere, solet et bonis. sed si quidem tantum uentri curator datus sit, creditoribus permittendum in custodia bonorum esse: si uero non tantum uentri, sed etiam bonis curator datus est, possunt esse securi creditores, cum periculum ad curatorem pertineat. idcirco curatorem bonis ex inquisitione dandum, idoneum scilicet, *F(DEQICK)*

[1] sic *ins.* [2] per quem committitur edictum *ins.* [3] sed uentrem in possessionem mitti oportet *del.* [4] eum? [5] alendus est qui et si *del.*

1 si't' F^2 4 possessione'm' F^2 8 in ha'n'c parte'm' F^2 10 potes't' F^2 13 praegnatae F 16 et *om.* F^1 | a'd'mittemus F^2 17 praegnatae F 18 eius] equis F^1 20 alius] aliis F^1 22 ipsi's' F^2 | praegnatae F 24 e's't F^2 26 ad] *DEICK, om. FQ* 28 nomina F^1 29 dubitar'i d'e re F^2 | ne] ne quod F^2 34 dare] dure F^2 | sol'u'itus F^2 35 fauor'abilior' F^2 36 ut 'in' lucem F^2 38 praegnatae F 39 praegnatam F^1 | diemque] $F^{b\,a\,2}$, diem quae F^4 | amuobus F^1 44 i'n'doneum F^2

oportet creditores curare uel si quis alius est, qui non edito partu successionem speret.
18 Hoc autem iure utimur, ut idem curator et bonis et uentri detur: sed si creditores instant
uel qui sperat se successurum, diligentius atque circumspectius id fieri debebit et plures,
19 si desiderentur, dandi sunt. Mulier autem in possessionem missa ea sola, sine quibus fetus
sustineri et ad partum usque produci non possit, sumere ex bonis debet: et in hanc rem
curator constituendus est, qui cibum potum uestitum tectum mulieri praestet pro faculta-
20 tibus defuncti et pro dignitate eius atque mulieris. Deminutio autem ad hos sumptus fieri
debet primum ex pecunia numerata: si ea non fuerit, ex his rebus, quae patrimonia one-
21 rare magis impendio quam augere fructibus consueuerunt. Item si periculum est, ne interim
22 res usu capiantur, ne debitores tempore liberentur, idem curare debet. Ita igitur curam
23 hoc quoque officio administrabit, quo solent curatores[1] atque tutores pupillorum. Eligitur
autem curator aut ex his, qui tutores dati sunt postumo, aut ex necessariis adfinibusque
aut ex substitutis aut ex amicis defuncti aut ex creditoribus, sed utique is, qui idoneus
24 uidebitur: aut si de personis eorum quaestio moueatur, uir bonus eligitur. Quod si non-
dum sit curator constitutus (quia plerumque aut non petitur aut tardius petitur aut serius
25 datur), Seruius aiebat res hereditarias heredem institutum uel substitutum obsignare non
debere, sed tantum pernumerare et mulieri adsignare. Idem ait ad custodienda ea, quae
sine custodia salua esse non possunt, custodem ab herede ponendum (ut puta pecoris, et
si nondum messis uindemiaue facta sit): et si fuerit controuersia, quantum deminui opor-
26 teat, arbitrum dandum. Curatore autem constituto haec omnia cessare puto: conscribere[2]
27 tamen curatori debent[3] et uendenti et inuentarium rerum facienti. Tamdiu autem uenter
in possessionem esse debet, quamdiu aut pariat aut abortum faciat aut certum sit eam
28 non esse praegnatem. Et si sciens prudensque se praegnatem non esse consumpserit, de
suo eam id consumpsisse Labeo ait.

2 PAULUS libro quadragensimo primo ad e‖dictum. Sed et si eum ediderit qui repulsus est, discedere debet[4]. B.40,4,5 S f. 149

3 HERMOGENIANUS libro tertio iuris epitomarum. Sumptus autem ab ea facti bona fide non repetuntur. B.40,4,6 *P

4 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Habitatio quoque, si domum defunctus non habuit, conducenda erit mulieri. Seruis quoque mulieris, qui necessarii sunt ad ministerium eius secundum dignitatem, cibaria praestanda sunt. B.40,4,7 S

1 GAIUS libro quarto decimo ad edictum prouinciale. Curator uentris alimenta mulieri statuere debet. nec ad rem pertinet, an dotem habeat, unde sustentare se possit, quia uidentur quae ita praestantur ipsi praestari qui in utero est. Curator uentri datus soluendi debiti rationem habere debet, utique eius, quod sub poena aut pignoribus pretiosis debetur. B.40,4,8 S

ULPIANUS libro quadragensimo primo ad edictum. Extraneo postumo herede B.40,4,9 S

F (DEQICK)

---

[1] minorum *ins.* (*u. i.*) [2] *idem Graeci:* contrascribere (*notis uoc.* con *et* contra *permutatis*)? [3] debent? [4] *l. 2 collocari debuit post l. 1 § 27*

---

2 insta'n't F^1, instent $F^{2?}$ 6 ciuum F^1 11 administra't'uit F^1 | quo solent curatores atque tutores pupillorum] ὡς οἱ κουράτωρες καὶ ἐπίτροποι τῶν νέων *B* (*Anon.*) 12 postum'o' F^2 13 'ex' substitutis F^2 | credictoribus *F* 14 uir'i' bonus F^2 15 aut'em' non F^2 | aut tardius] ad tardius F^1 17 pernumerare'm' F^1 | ait *om.* F^1 18 ab herede] haberede F^1 20 conscribere tamen curatori (curatore F^1) ... facienti] χρὴ συναπογράφεσθαι (*heredes*) καὶ συμπαρεῖναι τῷ κουράτωρι *B* (*Anon.*), *ubi adnotat Anonymus opinor:* Δωρόθεός φησι χρῆναι τὴν γυναῖκα παρεῖναι καὶ συναπογράφεσθαι· ἐγὼ δὲ νομίζω λέγεσθαι αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος κληρονομεῖν 21 tam'en' diu F^2 23 prudensquae *F* 24 comsumpsisse F^2 25 si eum ediderit qui repulsus est] εἰ δὲ καὶ νεκροτοκήσει *B* (*Anon.*): *intellegitur opinor fetus monstrosus* (*cf. D. 1, 5, 14*) *et ideo siue a patre siue a pontificibus reiectus et expositus, quamquam eiusmodi monstrum morti destinatum 'repulsum' dici solitum esse aliunde confirmare nequeo* 27 iuris 'et' epitomarum F^2 33 se *om.* F^1 35 pr'a'etiosis *F* 37 postimo F^2, proximo F^1

instituto non aliter uenter in possessionem mittitur, nisi mater aliunde se alere non possit, ne forte ei, qui natus bonorum possessor futurus est, denegasse alimenta uideamur.

7 IDEM libro quadragensimo septimo ad edictum. Ubicumque ab intestato ad- B. 40, 4, 10
mittitur quis, illic et uenter admittitur, scilicet si talis fuerit is qui in utero est, ut, si in rebus humanis esset, bonorum possessionem petere posset: ut in omnibus partibus edicti
1 pro superstite habeatur is qui in utero est. Interdum non passim, sed cum causae cognitione mitti uenter in possessionem debet, si qui sit, qui controuersiam referat. sed hoc tantum ad eum uentrem erit referendum, qui cum liberis admittitur. ceterum si mittatur unde legitimi uel qua alia ex parte, dicendum est non esse causae cognitionem necessariam: nec enim aequum est in tempus pubertatis uentrem uesci de alieno in tempus pubertatis dilata controuersia. sed enim[1] placet omnes controuersias, quae quasi status controuersiam continent, in tempus pubertatis differri, sed non ut in possessione sit status con-
2 troversia dilata, sed sine possessione. Quamuis autem praetor uentrem in possessionem mittat cum his, quibus possessionem dederit, attamen etiam solus uenter admittetur ad bonorum possessionem.

8 PAULUS libro primo de adulteris. Si uentris nomine mulier missa sit in pos- B. 40, 4, 11
sessionem, diuus Hadrianus Calpurnio Flacco differendam accusationem adulterii rescripsit, ne quod praeiudicium fieret nato.

9 ULPIANUS libro quinto decimo ad Sabinum. Cum uenter mittitur in posses- B. 40, 4, 12
sionem, quod in uentris alimenta deminutum est detrahitur uelut aes alienum.

10 PAULUS libro septimo quaestionum. Postumus natus quocumque tempore, B. 40, 4, 13
qui tamen testatoris morte conceptus iam erit, potest agnoscere bonorum possessionem: nam et uentrem praetor ex omnibus *partibus* edicti mittit in possessionem bonorum, non missurus scilicet, si ei nato daturus non esset bonorum possessionem.

X.

DE CARBONIANO EDICTO

1 ULPIANUS libro quadragensimo primo ad edictum. Si cui controuersia fiet, an B. 40, 5, 1
inter liberos sit, et impubes sit, causa cognita perinde possessio datur ac si nulla de ea re
1 controuersia esset et iudicium in tempus pubertatis causa cognita differtur. Eum qui controuersiam facit, si pro pupillo satis ei non ‖ detur, simul in possessionem eorum bonorum
2 esse praetor iubet. Non tantum masculi, sed et feminae ex uirili sexu descendentes Car-
3 boniani commodum habebunt. Et generaliter dicimus his demum Carbonianum competere, quibus contra tabulas bonorum possessio competit, his uero non competere, qui repelluntur
4 a contra tabulas bonorum possessione. Si quis non ab aliquo[2] hanc controuersiam patiatur, quod inter liberos non sit, sed ab ipso patre, ut puta nepos, qui se retentum in potestate aui dicit, ab emancipato patre, cui iungi desiderat, an differri debeat? et magis est, ut differatur: parui enim refert, quis ei controuersiam faciat, cum et si testator eum negauerit
5 ex liberis, non tamen exheredem scripserit, Carboniano possit esse locus. Sed et si quis non tantum ex liberis negetur esse, uerum seruus etiam esse dicatur forte ex ancilla editus,

F(DEQICK)

[1] *sic fere haec ordinanda:* qui cum liberis admittitur: nec enim aequum est in tempus pubertatis uentrem uesci de alieno. ceterum si mittatur unde legitimi ... non esse causae cognitionem necessariam in tempus pubertatis dilata controuersia: etenim [2] alio?

1 institut'i'o F^1 6 cognitione'm' F^2 7 si qui] si quis *f* 9 uel qu'a' alia F^2 11 delata F^1 12 controuersi'a' F^2 17 culpurnio F^1 22 qui'a' F^2 23 uentrem] uenter F^1 | ex omnibus partibus edicti] *cf. u. 5:* ex omnibus edicti partibus *DEICK*, ex omnibus edicti *FQ* 26 carbonano *ind. F* 27 *post* si cui (*quod deletum est*) *tractatum quendam breuem de Carboniano:* inpuberi hanc questionem fit (*sic*) ne filius passa ... edicti partibus petat carbonianum implorat *interponit Q: eundem ad 37, 8, 3 in margine habet E* 28 et i'a'mpubes F^2 29 esset] est et F^1 30 pro *om.* F^1 32 et] 's'e'd't F^1 33 possessio competit] possessionempetist F^a | repellentur F^1 36 aui] abi F^1

Iulianus scripsit adhuc Carboniano locum esse: quod et diuus Pius rescripsit: nam uel magis consulendum est his quibus maius periculum intenditur. nam si aliter obseruetur, inuenta erit ratio, quemadmodum audacissimus quisque maiore iniuria inpuberem adficiat, 6 quod et plura et grauiora de eo mentiatur. Sed et si ipse defunctus seruus esse dicatur, 7 idem erit dicendum. Sed et si fiscus facit impuberi controuersiam, Carbonianum edictum 8 potest locum habere. Pomponius libro septuagensimo nono ad edictum scripsit, cum filius heres uel exheres scriptus est, Carbonianum edictum cessare, quamuis filius esse negetur, quia uel quasi scriptus habet bonorum possessionem, etiamsi filius non est, uel repellitur quasi exheredatus, etsi filius esse uideatur: nisi forte postumus, inquit, est heres institutus et natus negetur esse filius, sed subiectus esse dicetur, quo casu eius partis tantum danda 9 est ei bonorum possessio, ex qua institutus est. Idem ait, cum quidam exheredem scripsisset filium, quod diceret eum ex adulterio conceptum, quia fieret ei haec controuersia, an inter liberos sit, ex hac parte edicti ei bonorum possessionem competere, cum, si sine elogio exheres scriptus esset, non haberet bonorum possessionem. idemque et si ita sit scriptum: 'quisquis est, qui filium meum se esse dicit, exheres esto', quia non est[1] filius exheredatus. 10 Si quis filium suum heredem instituerit ex minima parte sic 'ille qui ex illa natus est heres 'esto', non quasi filium suum, deinde hic contendat patrem intestatum decessisse seque ei suum heredem esse, interest, coheredes eius utrum negent eum filium an uero contendunt testamentum ualere. si testamentum ualere contendunt, controuersia non est differenda et Carbonianum cessat: quod si filium eum negant et ad ipsos potius quasi ad consanguineos hereditatem pertinere dicunt, data bonorum possessione impuberi controuersia in tempus 11 pubertatis differtur. Si mater subiecti partus arguatur, an differenda sit quaestio propter statum pueri, quaeritur. et si quidem pupilli status in dubium deuocatur[2], differri quaestio in tempus pubertatis debet, cum metus potest esse, ne minus idonee defendatur: cum uero mater rea postulatur utique integra fide, et maiore constantia causam defensura recenti tempore, dubium non est cognitionem fieri oportere, et post euentum cognitionis, si suppositum apparuerit, actiones hereditariae puero denegandae sunt omniaque perinde habenda, atque si heres scriptus non fuisset.

2 Marcianus libro quarto decimo institutionum. Licet mulier, quae partum subiecisse dicitur, decesserit, tamen, si ‖ participes maleficii sint, in praesenti cognoscendum est. si autem nemo sit qui puniri possit, quia omnes participes facinoris forte decesserint, secundum Carbonianum edictum in tempus pubertatis differenda cognitio est. B. 40, 5, 2 S° f. 151'

3 Ulpianus libro quadragensimo primo ad edictum. Carbonianum edictum aptatum est ad contra tabulas bonorum possessionem et intestati, cum et in secundum tabulas in quibusdam casibus possit uideri necessarium edictum, ueluti si pater familias ita instituerit: 'postumus heres esto' uel 'postuma heres esto' et negetur esse uerum, quod in testa- 1 mento scriptum est. Et cum de fideicommissis uel de legatis quaeritur, differri potest 2 causa in tempus pubertatis: id enim diuus Pius Claudio Hadriano rescripsit. Quamuis scripto heredi non promitti bonorum possessionem ex edicto Carboniano certum sit, tamen quaestionem status in tempus pubertatis differri procul dubio est. ergo si quidem de parentis bonis simul et de statu controuersia fiat, hoc edictum locum habebit: sin uero tantum status, differetur quaestio in tempus pubertatis, sed non ex Carboniano, sed ex con- 3 stitutionibus. Puberi quamuis minori uiginti quinque annis Carbonianum non succurrit. sed et si, cum esset pubes, quasi impubes obrepserit bonorumque possessionem accepit, dicen- B. 40, 5, 3 S

F(DEQICK)

[1] quasi *ins.* [2] deuocatur] inde uocatur (*u. i.*)?

1 pius *om. F*[1] 2 obserue'r'tur *F*[1] 3 ratio quem'rationem'admodum *F*[1] | maiore'm' *F*[1] 4 grauior'a' *F*[2] 6 non'o' *F*[2] 7 uel exheres *om. F*[1] 9 postumos *F*[1] 14 'idem'que *F*[2] 15 e'i'xheres *F*[1] 19 uale're' *F*[2] 23 quer'itur *F* | dubium] debium *F*[1]: *fortasse scr.* inde in dubium uocatur 26 suppositum] suppositum partum *F*[2]: ἐὰν ἀποφανθῇ ὑποβολιμαῖον εἶναι τὸ παιδίον *B* (*Anon.*) 34 intesta'ti' *F*[2] 35 ita *om. F*[1] 38 claudio hadriano] *u. p. 241 ad u. 9* 41 simul] simil *F*[1] 42 sed ex] sex ex *F*[1] 43 quambis *F*[1] 44 et si] *DE*, si *ICK, om. FQ*: εἰ δὲ ἔφηβος ὢν ὡς ἄνηβος αὐτὴν λάβῃ *B* (*Anon.*) | esse't' *F*[2] | obre'p'serit *F*[2]

dum erit nihil eum egisse: nam et si impubes esset mox pubes factus, finiretur bonorum
4 possessionis emolumentum. Causae cognitio in eo uertitur, ut, si manifesta calumnia appareret eorum, qui infantibus bonorum possessionem peterent, non daretur bonorum possessio. summatim ergo, cum petitur ex Carboniano bonorum possessio, debet praetor cognoscere: et si quidem absolutam causam inuenerit euidenterque probatur filium non esse, negare debet ei bonorum possessionem Carbonianam: si uero ambiguam causam, hoc est uel modicum pro puero facientem, ut non uideatur euidenter filius non esse, dabit ei
5 Carbonianam bonorum possessionem. 'Duae autem sunt causae cognitiones, una dandae Carbonianae possessionis, quae habet commodum illud, ut, perinde atque si nullam controuersiam pateretur impubes, possessionem accipiat, alia causae cognitio illa, utrum differri debeat in tempus pubertatis cognitio an repraesentari. hoc autem diligentissime praetori examinandum est, an expediat pupillo repraesentari cognitionem an potius differri in tempus pubertatis, et maxime inquirere hoc a cognatis matre tutoribusque pupilli debet. finge esse testes quosdam, qui dilata controuersia aut mutabunt consilium aut decedent aut propter temporis interuallum non eandem fidem habebunt: uel finge esse anum obstetricem uel ancillas, quae ueritatem pro partu possunt insinuare, uel instrumenta satis idonea ad uictoriam uel quaedam alia argumenta, ut magis damnum patiatur pupillus, quod differtur cognitio, quam compendium, quod non repraesentatur: finge pupillum satisdare non posse et admissos in possessionem, qui de hereditate controuersiam faciunt, multa posse subtrahere nouare moliri: aut stulti aut iniqui praetoris erit rem in tempus pubertatis differre cum summo eius incommodo, cui consultum uelit. diuus etiam Hadrianus ita rescripsit:
'Quod in tempus pubertatis res differri solet, pupillorum causa fit, ne de statu periclitentur,
'antequam se tueri possint. ceterum si idoneos habeant, a quibus defendantur, et tam ex-
'peditam causam, ut ipsorum intersit mature de ea iudicari, et tutores eorum iu- [Ep. 7, 3]
'dicio experiri uolunt: non debet aduersus pupillos obseruari, quod pro ipsis excogitatum
6 'est, et pendere status eorum, cum iam possit indubitatus || esse'. Si mater impu- [(Ep.] f. 152
beris subiecti partus rea postulata causam optinuerit, poterit adhuc superesse status quaestio, ut puta si dicatur aut non esse ex ipso defuncto conceptus aut ex ipso quidem, sed non
7 ex matrimonio editus. Si is, qui status controuersiam filio faciebat et solum se filium dicebat, decesserit et mater ei heres extiterit, si quidem eandem controuersiam impuberi mater faciat, qui se ex alia natum adfirmat, quam filius eius faciebat, scilicet ut neget eum filium, idcircoque ad se totam hereditatem ex persona filii sui defuncti pertinere debere: in tempus pubertatis differri Iulianus ait, quia nihil interest, suo an hereditario nomine controuersiam faciat. plane si mater concedat hunc quoque defuncti filium esse idcircoque partem dimidiam hereditatis solam sibi uindicet ex bonis paternis[1], non erit iudicium in tempus pubertatis differendum: non enim de paternis, sed de fraternis bonis impuberi fit
8 controuersia. Ibidem Iulianus quaerit: si duo impuberes patiantur status controuersiam et alter eorum pubuerit, exspectari alterius quoque pubertas debet, scilicet ut sic de utriusque
9 statu agatur, ne aliquod praeiudicium fiat impuberi per puberis personam. Parui refert, utrum petitor sit impubes an possessor, qui status controuersiam patitur: nam siue possi-
10 deat siue petat, in tempus pubertatis differtur. Si duo impuberes inuicem faciant status controuersiam, interest, utrum quisque se solum filium dicat an et se. nam si[2] se solum dicat filium, dicendum est debere controuersiam ad utriusque pubertatem differri, siue pe-

F(DEQICK)

[1] *adiecit fortasse Ulpianus* utpote habens ius liberorum dicat se an alter solus. nam si quisque (*u. i.*)?

[2] utrum quisque solum filium

2 in eo] meo F^1 3 peterent] petereet F^{cc} 5 probetur F^2 15 eandem ... anum *om.* F^1 16 instrument'o'a F^b 17 uictoriam uel quaedam alia argumenta ut magis damnum patiatur F^2 20 stulti] stultm F^a | pu'ber'tatis F^{b1} 21 incommoda F^1 22 res] rem F 23 se tueri] sed ueri F^1 26 indubitatum F^{cc} 27 poterit *om.* F^1 32 etcircoque F 33 'i'ulianus F^2 34 f'ac'iat F^2 | concedat] negat *DEIC,* non negat *K* | defuncti filium esse idcircoque *bis* F^1 37 duo] duos *emendauit, deinde* duo *restituit* F^2 38 pub'u'erit F 42 se *et mox* an et se nam si se solum dicat *om.* F^1 43 differre F

titor siue possessor sit. si uero alter se solum, alter et se dicat, *si* quidem ille adoleuerit qui se solum dicat, adhuc differtur controuersia propter puerítiam eius qui et se dicit, sed de parte, non de toto: de parte enim utique nec litigatur. quod si ille adoleuerit qui et se dicit, ille impubes sit qui se solum dicit, non differtur controuersia: nec enim patitur impubes status controuersiam, sed facit, cum hic pubes et se dicat, illum non neget filium. Si quis liber et heres esse iussus status controuersiam impuberi faciat, qui filius esse et testamentum patris rupisse dicitur, Iulianus ait utraque iudicia et hereditatis et libertatis in tempus pubertatis differenda: neutrum enim eorum ita explicari potest, ut non condicioni eius, qui se filium esse contendat, praeiudicetur. ceterae quoque libertatis quaestiones ex testamento pendentes in tempus pubertatis differuntur. Cum extaret impubes, qui se filium defuncti diceret, debitoresque negent eum filium esse defuncti et intestati hereditatem ad adgnatum, qui forte trans mare aberit, pertinere: necessarium erit puero Carbonianum edictum. sed et absenti erit prospiciendum, ut cautio praestetur. Missum autem ex Carboniano in possessionem student praetores possessorem constituere. quod si coeperit aut hereditatem petere quasi bonorum possessor Carbonianus aut singulas res, rectissime Iulianus libro uicensimo quarto digestorum scribit exceptione eum summouendum: contentus enim esse debet hac praerogatiua, quod possessorem eum praetor tantisper constituit. si igitur uult hereditatem aut singulas res petere, petat, inquit, directa actione quasi heres, ut ea petitione iudicari possit, an quasi ex liberis heres sit, ne praesumptio Carbonianae bonorum possessionis iniuriam aduersariis afferat: quae sententia habet rationem et aequitatem. Haec autem possessio intra annum datur, sicuti ordinariae quoque, quae liberis dantur, intra annum dantur. Sed ‖ oportebit hunc, qui se filium dicit, non solum Carbonianam bonorum possessionem accipere, uerum etiam ordinariam agnoscere. Currunt autem tempora ad utramque bonorum possessionem separatim, ordinariae quidem, ex quo patrem suum decessisse scit et facultatem bonorum possessionis petendae habuit, Carbonianae uero ex eo tempore, ex quo controuersiam sibi fieri cognouit. f. 152'

IULIANUS libro uicensimo quarto digestorum. Ideo *si* ex prima parte edicti B.40,5,4 *S** bonorum possessionem non[1] petierit, alias poterit ex sequenti parte edicti ad exemplum Carboniani accipere bonorum possessionem, alias non poterit. nam si confestim post patris mortem controuersia ei facta fuerit, an inter liberos bonorum possessionem accipere possit, simul ad utriusque edicti causam annus cessisse uidebitur: si uero interposito tempore scierit controuersiam sibi moueri, poterit etiam finito tempore, intra quod ex prima parte bonorum possessionem acceperat, ex sequenti bonorum possessionem petere. quam cum acceperit, perpetuo possessoriis actionibus utetur: sed si post pubertatem contra eum iudicatum fuerit, denegabuntur ei actiones.

ULPIANUS libro quadragensimo primo ad edictum. Sed si is, qui controuersiam impuberi facit, ex liberis sit, eueniet, ut, siue caueat hic, cui status fit controuersia, siue non caueat, attamen simul sit in possessionem. Si impubes non defendatur idcircoque missus sit in possessionem etiam aduersarius eius, actiones hereditarias quis exercebit? et ait Iulianus libro uicensimo quarto digestorum curatorem constitui debere, qui omnia curet[2] actiones exerceat. denique scribit etiam eum, qui cum impubere missus est in possessionem, actiones posse aduersus curatorem[3] intendere nec esse prohibendum: nullum enim per hoc praeiudicium hereditati fieri: nam et aduersus ipsum pupillum[4], si satis B.40,5,5 *S*

F(DEQICK)

[1] non] intra annum (= IANN: *similiter Zoannetus*)? [2] et *ins.* (*u. i.*) [3] *idem Graeci:* aduersus curatorem *del.* [4] nam et ipse pupillus?

1 et] est F^1 | si] *IK*, is *FQ*, his *E*, non *C*, *om. inter alia D*: ει μεν ο λεγων εαυτον ειναι μονον ηβησει *B* (*Anon.*) 10 pendente's' F^2 11 debitoresqui F^1 (*em.* F^{2b}) 13 ut] et F^a 20 adferat F^2 21 liberis dantum F^a 27 si ex] *ICK*, sex *F*, ex *DE* 38 si'n't F^2 | defendatu'm'r F^1 39 qui's' F^2 41 curet] *FDIK*, curet et *E*, cure *C* 42 actiones posse *seq.*] *idem Graeci:* εχει κατ' αυτου (του κουρατωρος) αγωγην ο αντιδικος του ανηβου *B* (*Anon.*), *nam ex actionibus fecerunt actionem, ut aliqua ratione consisteret enuntiatum* 43 nam et aduersus ipsum pupillum *seq.*] *idem legerunt Graeci:* ει δε και αυτος ο ανηβος

2 dedisset, recte experiretur. Quotiens impubes satis non dat, mittitur in possessionem
aduersarius eius, siue satis det siue non det. si uelit aduersarius committi sibi administra-
tionem, satis dare debet pupillo: ceterum si satis non det, debet curator constitui, per
quem bona administrentur. aduersarius autem si satis dederit, res, quae tempore periturae
aut deteriores futurae sint, distrahere debet: item a debitoribus, qui tempore liberabuntur,
3 exigere debet: cetera cum pupillo possidebit. An autem uescendi causa deminuere possit
is qui ex Carboniano missus est, uideamus. et si quidem satis impubes dedit, siue de-
creuit praeses siue non, deminuet uescendi causa et hoc minus restituet hereditatis peti-
tori. quod si satis dare non potuit et aliter alere se uidetur non posse, deminuendi causa
usque ad id, quod alimentis eius necessarium est, mittendus est. nec mirum debet uider
hereditatem propter alimenta minui eius, quem fortasse iudicabitur filium non esse, cum
omnium edictis uenter in possessionem mittatur et alimenta mulieri praestentur propter
eum, qui potest non nasci, maiorque cura debeat adhiberi, ne fame pereat filius, quam
4 ne minor hereditas ad petitorem perueniat, si apparuit filium non esse. Maxime autem
puto, si missus fuerit in possessionem aduersarius, desiderandum a praetore, ne instru-
menta in possessionem suam redigat: ceterum decipietur pupillus, dum uel instruitur ad-
5 uersarius eius[1] uel etiam intercipere ea potest. Cum autem in satisdatione et pupillus et
aduersarius eius cessant, curator constituendus est, qui bona administret et quandoque et
qui iudicio uicerit restituat. quid tamen, si tutores pupilli uelint || administrare? non erunt f. 153
audiendi, nisi satis dederint nomine pupilli aut curatores quoque idem ipsi sint constituti.
6 Paulus libro quadragensimo primo ad edictum. De bonis matris an decre- B. 40, 5, 8
tum interponendum sit, quaeritur. et decretum quidem non est interponendum, dilati
1 autem longissima danda est, quae in tempus pubertatis extrahet negotium. Plane si simul
de paternis et de maternis bonis controuersia sit uel etiam de fratris, et has controuersias
2 in tempus pubertatis differendas esse Iulianus respondit. Huic autem edicto locus est
etiam si ab intestato ad bonorum possessionem ueniant liberi, tametsi ex inferioribus pa-
tribus petant, qua legitimi uocantur, quoniam sui sunt, uel ex illa, qua cognatis datur.
3 Ita demum autem huic edicto locus est, si status et hereditatis controuersia sit: nam si
tantum status (quod puta seruus dicatur esse) nec ulla bonorum controuersia sit, hoc cas
4 liberale iudicium statim explicandum erit. Qui pupillo controuersiam facit si simul cum
eo in possessionem missus est, ali ex bonis defuncti non debebit nec quicquam de boni
5 deminuere: haec enim possessio pro satisdatione cedit. Non solum alimenta pupillo prae-
stari debent, sed et in studia et in ceteras necessarias impensas debet impendi pro modo
6 facultatium. Post pubertatem quaeritur, an actoris partes sustinere debeat qui ex Carbo-
niano missus est in possessionem. et responsum est rei partes eum sustinere debere,
maxime si cauit. sed et si non cauerat, si nunc paratus sit cauere, quasi possessor con-
ueniendus est: quod si nunc non caueat, possessio transfertur aduersario satis offerente:
perinde atque si nunc primum ab eo peteretur hereditas.
7 Iulianus libro uicensimo quarto digestorum. Si impubes negetur iure adop- B. 40, 5, 5, 7 S
tatus et ideo paternae hereditatis ei controuersia fiat, non erit iniquum simile Carboniano
1 decretum interponi. Item si impubes in adoptionem datus esse dicatur et ideo negetur
naturalis patris hereditas ad eum pertinere, quia et hoc casu quaeritur, an iure filii here-
2 ditatem optinere possit, locus erit Carboniano edicto. Cum uero proponitur exheredatus
esse, non est necessarium controuersiam *in tempus* pubertatis differri, quia non de ipsius
F(DEQICK)

[1] eis (*Hal.*)?

δοῦς τὰ ἱκανὰ ἐπέμφθη εἰς νομήν, ἠδύνατο ὁ ἀντίδικος αὐτοῦ κινεῖν κατ' αὐτοῦ *B* (*Anon.*) 3 det *om.* F^1 4 aut'em' F^2 5 qui] quae F^1 8 praesis F^1 | causa] tausa F^1 9 se] sed F^a 10 mittendu'm's F^b 12 mitta'n'tur F^b 13 adhiberi debeat F^2 16 pupillis F^a 19 uicerit] uiderit F^1 | tamen] *fDEI*^{1}*QK*, tam *F*, tantum I^aC 21 patris F^1 24 mater'nis' *F* 25 h'u'ic F^2 26 ab intestato 'ne' ad *F* 27 sunt] sint F^1 | qua] quo F^1 28 et] est *F* 30 qui *om.* F^1 44 in tempus] *addidi cum* I^aC *secundum BS* (*Doroth.*): οὐκ ἔστι χρειῶδες τὸ ὑπερτίθεσθαι τὴν ζήτησιν εἰς τὸν τῆς ἥβης καιρόν, *om. FDEIC*

3 filii, sed de testamenti iure quaeritur. Si mater eius, cui et de libertate et de hereditate paterna controuersia fit, in quaestionem libertatis uocatur, iudicium de matre non semper in tempus pubertatis differendum erit: nam et ipsi, qui subiectus esse dicitur, ex causa
4 repraesentari solet. Quotiens Carbonianum decretum interponitur, eodem loco rem haberi oportet, quo esset, si nulla controuersia fieret ei, qui bonorum possessionem acceperit.
5 Cum autem ex duobus fratribus ex hoc decreto missis alter pro parte sua paternam hereditatem non defendit, compellitur alter totam defendere aut uniuersa creditoribus cedere.
6 Interdum etiam exheredatus filius ex Carboniano decreto bonorum possessionem accipiet, si non contra tabulas petit bonorum possessionem, sed ab intestato unde liberi (quia neget tabulas testamenti patris tales esse, ut secundum eas bonorum possessio dari possit) et
7 dicatur non esse filius. Si pupillus liberti paterni bonorum possessionem petet, negaretur autem filius patroni esse, quia[1] de paternis bonis nulla controuersia ei fieret, differendum hoc iudicium non est. si uero post interpositum Carbonianum decretum haec quoque con-
8 troversia moueretur, ‖ hoc iudicium in id tempus differri debet. Quaesitum est, an simul f. 153'
et pupillus ex Carboniano et scripti heredes secundum tabulas bonorum possessionem haberent. respondi, si filius non esset aut non accepisset contra tabulas uel ab intestato bonorum possessionem, simul et ipsum ex Carboniano et scriptos heredes secundum tabulas habituros bonorum possessionem.

8 Africanus libro quarto quaestionum. Decessit, quem ego filium meum et B. 40, 5, 8 *S*
in mea potestate esse dico: existit impubes, qui eum patrem familias et ad se hereditatem
1 pertinere dicat: decretum necessarium esse respondit. Item emancipatus decessit intestato superstite filio impubere, qui se ei suum esse dicit: ego contendo ante emancipationem conceptum atque ideo in mea potestate esse et bona emancipati ad me pertinere. et quidem hunc filium esse constat: sed hactenus de statu eius quaeritur, quod[2] in potestate patris fuerit nec ne: sententia tamen edicti procul dubio ex Carboniano admittitur.

9 Neratius libro sexto membranarum. Quod Labeo scribit, quotiens suppo- B. 40, 5, 9 *Sf*
situs esse dicitur pupillus, cum quo de patris eius hereditate controuersia est, curare praetorem debere, ut is in possessione sit: de eo puto eum uelle intellegi, qui post mortem patris familiae, qui se sine liberis decedere credidit, filius eius esse dici coepit: nam eius, qui adgnitus est ab eo, de cuius bonis quaeritur, iustior in ea re causa est quam postumi.

10 Marcellus libro septimo digestorum. Cum mulier defe- Ulp. D. 12, 2, 3. B. 40, 5, 10 *E*
rente herede iurauerit se praegnatem esse, bonorum possessio ex edicto Carboniano dari debet, uel denegari, si illa heredi detulit iusiurandum, cum causa cognita detur possessio[3],

F(DEQICK)

[1] quia] *idem Graeci* (ἐπειδὴ *Anon.*): quamdiu? [2] quod *del. uel ins.* quaeritur [3] *fuit sic fere:* cum mulier deferente herede iurauerit se praegnatem esse, bonorum possessio uentris nomine dari debet, uel denegari, si illa heredi detulit iusiurandum: partui tamen propterea nec dabitur nec denegabitur ex edicto Carboniano, cum causa cognita detur, possessio (*u. i.*)

1 testamenti] testamento *F*: περὶ τῶν δικαίων τῆς διαθήκης *BS* (*Doroth.*) 5 si null'o'a *F*[b] 7 creditori's'bus *F*[b] 13 post 'interposit'um *F*[2] 14 simul] simil *F*[1] 15 here's'des *F*[b] 16 si filius non esset] εἰ μὴ ἦν ὁ γιός *BS* (*Doroth.*), εἰ μὴ ἔστιν γιός *B* (*Anon.*) | uel *om. F*[1] 19 quarto *om. F*[a] 20 et *om. F*[1] 22 filio impubere] filiumpubere *F*[1] | e'i su'um *F*[2] 24 constat 'sed hactenus de stat'u *F*[2] 25 nec 'ne' *F*[2] 26 quo'd' *F*[2] 28 intelle-ξ'e'i *F* | qui post mortem patris familiae ... filius eius esse dici coepit] *quasi esset* qui post mortem patris familiae ... filius natus est *uerbis Anonymus* (ὃς μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἐτεύτην τελευτήν): *at hoc uoluit Labeo causam filii eius, quem pater ipse agnouisset, iustiorem esse quam postumi, extra ordinem autem subueniendum ei soli, qui post mortem demum filius dici coepit: unde hoc efficiemus certe Labeonem, fortasse etiam Neratium non nouisse edictum Carbonianum* 30 ad'i'gnitus *F*[b] | iust'i'or *F*[b] | causa'm' *F*[b] 31 marcellus] Μαρκελ. *B citatque sub eius nomine Ulpianus D. 12, 2, 3, 3,* marcianus *F* | cum mulier *seq.*] *idem legerunt Graeci, nam quamquam Anonymus extrema ita reddit:* πρόκριμα δὲ οὔτε τῷ κληρονόμῳ οὔτε τῷ παιδὶ γίνεται, *tamen hoc fecisse eum, quoniam quae reperiret rationem non habebant, ostendit Index:* μετὰ γὰρ διαγνώσεως δίδοται ἡ καρβωνιανή, ἵνα μήτε τῷ κληρονόμῳ κ. τ. λ. *quid scripserit Marcellus, assequi licet ex Ulpiani relatione Marcellum citantis*

ne aut heredi bonorum possessio data faciat praeiudicium aut denegata ius ordinarium eripiat pupillo.

11 PAPINIANUS libro tertio decimo quaestionum. Cum sine beneficio praetoris [B. 40, 5, 11] qui patitur controuersiam filius heres esse potest, forte quia scriptus est, edicto Carboniano locus non est: ac similiter cum certum est, quamuis filius sit, eum tamen heredem non fore, ueluti si Titio herede instituto postumus aut impubes exheredatus negetur filius. nec ad rem pertinet, quod interest illius in quibusdam filium esse, ueluti propter fratris ex alia matre nati bona uel iura libertorum et sepulchrorum: istos enim casus ad Carboniannum constat non pertinere. P

12 IDEM libro quarto decimo quaestionum. Scriptus heres, contra quem filius [B. 40, 5, 12] impubes, qui subiectus dicitur, ex edicto primo bonorum possessionem petit, exemplo legitimi secundum tabulas interim accipere non potest. quod si medio tempore scriptus uel ille, qui intestati possessionem habere potuerit, moriantur, heredibus eorum succurrendum erit: quid enim, si non potuerunt adire hereditatem iure cessante uel ob litem indubio constituti? P

13 PAULUS libro undecimo responsorum. Titia post mortem mariti sui postumam enixa est: eidem Titiae crimen adulterii Sempronius apud praesidem prouinciae obiecit: quaero, an in tempus pubertatis quaestio adulterii differri debeat, ne praeiudicium postumae fiat. Paulus respondit, si ei pupillae, de qua quaeritur, bonorum paternorum quaestio non moueatur, sine causa tutores desiderare adulterii quoque quaestionem in tempus pubertatis pupillae differri. [B. 40, 5, 13] P

14 SCAEVOLA libro secundo responsorum. Quaeritur, an impubes, qui bonorum possessionem ex Carboniano accepit, si, antequam possessio ad eum translata ‖ fuerit, pubes factus sit, petitoris partibus fungi debeat. respondit in eo, quod a possessore petet, probationem ei incumbere. [B. 40, 5, 14] P f. 154

15 HERMOGENIANUS libro tertio iuris epitomarum. Haec bonorum possessio, si satis datum sit, non tantum ad possessionem apiscendam, sed ad res etiam persequendas et debitum exigendum et collationem bonorum et dotis et omnium quae conferri diximus prodest. [B. 40, 5, 15] P

16 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Sed sicuti de bonis paternis emancipato cauetur, ita de istis quae ipsi confert cauendum est. [B. 40, 5, 16] *S

XI.

DE BONORUM POSSESSIONE SECUNDUM TABULAS SEP

1 ULPIANUS libro trigensimo nono ad edictum. Tabulas testamenti accipere debemus omnem materiae figuram: siue igitur tabulae sint ligneae siue cuiuscumque alterius materiae, siue chartae siue membranae sint uel si corio alicuius animalis[1], tabulae [B. 35, 17, 7, 1] S

1 recte dicentur. Non autem omnes tabulas praetor sequitur hac parte edicti, sed suprema, hoc est eas, quae nouissimae ita factae sunt, post quas nullae factae sunt[2]: supremae enim hae sunt non quae sub ipso mortis tempore factae sunt, sed post quas nullae factae

2 sunt, licet hae ueteres sint. Sufficit autem extare tabulas, etsi non proferantur, si certum sit eas extare. igitur etsi apud furem sint uel apud eum, apud quem depositae sunt, dubitari non oportet admitti posse bonorum possessionem: nec enim opus est aperire eas,

3 ut bonorum possessio secundum tabulas agnoscatur. Semel autem exstitisse tabulas mortuo *F(DEQICK)*

[1] alicuius animalis *del.* (*cf. D. 32, 52 pr.*) [2] post quas nullae factae sunt *del.*

1 den'eg'ata F^b 13 possesessionem *F* 22 an imimpubes *F* 26 si satis datum sit *om.* F^1, ἐὰν παράσχῃ τὰς ἐγγύας ὁ αἰτήσας *BS* (*Doroth.*) *similiterque B* (*Anon.*) 30 primo *om.* F^1 31 ipsi] περὶ συνεισφερομένων αὐτῷ παρὰ τοῦ ἐμαγκιπάτου *BS* (*Doroth.*) 33 possessione] *ind. F cum Graecis* (περὶ ἀγαθῆς διαθέσεως), possessionibus *F* 35 omnem materiae figuram] πᾶν εἶδος ὕλης *B* (*Tipuc.*) 37 suppremas *F* 38 suppr'a'em'a'e *F* 41 quem] eum F^1 42 bonorum *bis* 43 a'd'gnoscatur F^2

testatore desideratur, tametsi exstare desierint: quare et si postea interciderunt, bonorum possessio peti poterit. Scientiam tamen exigemus, ut sciat heres extare tabulas certusque sit delatam sibi bonorum possessionem. Si quis in duobus exemplaribus fecerit testamentum et aliud exstet, aliud non exstet, tabulae extare uidentur petique potest bonorum possessio. Sed et si in duobus codicibus simul signatis alios atque alios heredes scripserit et utrumque extet, ex utroque quasi ex uno competit bonorum possessio, quia pro unis tabulis habendum est et supremum utrumque accipiemus. Sed si unum fecerit testator quasi testamentum, aliud quasi exemplum, si quidem id extat quod uoluit esse testamentum, bonorum possessio petetur, si uero id quod exemplum erat, bonorum possessio peti non poterit, ut Pomponius scripsit. Exigit praetor, ut is, cuius bonorum possessio datur, utroque tempore ius testamenti faciendi habuerit, et cum facit testamentum et cum moritur. proinde si impubes uel furiosus uel quis alius ex his qui testamentum facere non possunt testamentum fecerit, deinde habens testamenti factionem decesserit, peti bonorum possessio non poterit. sed et si filius familias putans se patrem familias testamentum fecerit, deinde mortis tempore pater familias inueniatur, non potest bonorum possessio secundum *tabulas* peti. sed si filius familias ueteranus de castrensi faciat, deinde emancipatus uel alias pater familias factus decedat, potest eius bonorum possessio peti. sed[1] si quis utroque tempore testamenti factionem habuerit, medio tempore non habuerit, bonorum possessio secundum tabulas peti poterit. Si quis autem testamentum fecerit, deinde amiserit testamenti factionem uel furore uel quod ei bonis interdictum est, potest eius peti bonorum possessio, quia iure testamentum eius ualet: et hoc generaliter de omnibus huiusmodi dicitur, qui amittant mortis ‖ tempore[2] testamenti factionem, sed ante factum eorum f. 154′
testamentum ualet. Si linum, quo ligatae sunt tabulae, incisum sit, si quidem alius contra uoluntatem testatoris inciderit, bonorum possessio peti potest: quod si ipse testator id fecerit, non uidentur signatae et ideo bonorum possessio peti non potest. Si rosae sint a muribus tabulae uel linum aliter ruptum uel uetustate putrefactum uel situ uel casu, et sic uidentur tabulae signatae, maxime si proponas uel unum linum tenere. si ter forte uel quater linum esset circumductum, dicendum est signatas tabulas eius[3] extare, quamuis uel incisa uel rosa sit pars uni[4].

IDEM libro quadragensimo primo ad edictum. Aequissimum ordinem praetor B. 35, 17, 2 *S* secutus est: uoluit enim primo ad liberos bonorum possessionem contra tabulas pertinere, mox, si inde non sit occupata, iudicium defuncti sequendum. exspectandi igitur liberi erunt, quamdiu bonorum possessionem petere possunt: quod si tempus fuerit finitum aut ante decesserint uel repudiauerint uel ius petendae bonorum possessionis amiserint, tunc reuertetur bonorum possessio ad scriptos. Si sub condicione heres institutus filius sit, Iulianus peraeque putauit secundum tabulas competere ei quasi scripto bonorum possessionem, qualisqualis condicio sit, etiam si haec 'si nauis ex Asia uenerit': et quamuis defecerit condicio, praetor tamen filium, qui admiserit secundum tabulas, tueri debebit ac si contra tabulas acceperit: quae tuitio ei qui emancipatus est necessaria est. Pro qua quisque parte heres scriptus est, pro ea accipiet bonorum possessionem, sic tamen, ut, si non sit qui ei concurrat, habeat solus bonorum possessionem: quamdiu tamen ex heredibus unus deliberat, utrum admittat bonorum possessionem an non, portio bonorum possessionis[5] eius coheredi non defertur. Si Primus quidem[6] ita substitutus sit, si intra decem, Secun-

F(DEQICK)

[1] et *ins.* [2] *fuit fere:* qui amittant [testamenti factionem casu aliquo: non habent] mortis tempore [3] eius] nihilo setius (= MOSERIUS)? [4] lini (*u. i.*)? [5] bonorum possessio portionis? [6] cuidam?

1 desiderint *F* (*em. f*) 2 certisque F^a 7 suppremum *F* 8 qua'e'si testamentum F^2 10 ut i'n' F^2 11 'et cum' moritur F^2 13 peti *om.* F^1 16 tabulas] *DEQICK, om. F* 18 utroque tempori F^a 20 furore] futoroq F^1 23 linum] nilum F^1 | legatae *F* 27 maximae *F* 28 uel incisa *om.* F^1 29 rosa] r•sa F^1 | pars uni] *F*, lini pars *C*, lini (*om.* pars) I^2, pars una tantum *DEQ*, pars lini tantum *K*, lini pars una tantum I^1 37 qualis'qualis' F^2 | et *om.* F^1 41 possessione's'm F^1

dus, si post decem intra quattuordecim annos[1]: si quidem intra decem decesserit, Primus solus heres erit et accipiet bonorum possessionem, si uero post decem intra quattuordecim, Secundus solus heres erit et accipiet bonorum possessionem, nec sibi iunguntur, cum ad
4 suam quisque causam substitutus sit. Defertur bonorum possessio secundum tabulas primo gradu scriptis heredibus, mox illis non petentibus sequentibus, non solum substitutis, uerum substituti quoque substitutis, et per seriem substitutos admittimus. primo gradu autem scriptos accipere debemus omnes, qui primo loco scripti sunt: nam sicuti ad adeundam hereditatem proximi sunt, ita et ad bonorum possessionem admittendam.
5 Si quis ita scripserit: 'Primus ex parte heres esto: si Primus heres non erit, Secundus heres esto. Tertius ex alia parte dimidia heres esto: si non erit, Quartus heres esto',
6 Primus et Tertius priores ad bonorum possessionem inuitantur. Si quis ita instituerit heredes: 'uter ex fratribus meis Seiam uxorem duxerit, ex dodrante mihi heres esto, uter non duxerit, ex quadrante heres esto', si quidem mortua fuerit Seia, aequas partes habituros heredes constat: quod si ab altero uxor ducta fuerit, dodrantem et quadrantem eis
7 competere: bonorum autem possessionem, antequam existat condicio, neutrum petere. Si consulto sit inductum nomen heredis, indubitanter probatur bonorum possessionem petere eum non posse, quemadmodum non potest, qui heres scriptus est non consulto testatore
8 nam pro non scripto est, quem scribi noluit. Si duo sint heredes instituti Primus et Secundus, Secundo Tertius substitutus, omittente Secundo bono‖rum possessionem Tertius succedit: quod si Tertius noluerit hereditatem adire uel bonorum possessionem accipere, reccidit bonorum possessio ad Primum. nec erit ei necesse petere bonorum possessionem, sed ipso iure ei adcrescet: heredi enim scripto sicut portio hereditatis, ita et bonorum
9 possessio adcrescit. Si seruus heres scriptus sit, ei domino defertur bonorum possessio, ad quem hereditas pertinebit: ambulat enim cum dominio bonorum possessio. quare si mortis tempore Stichus heres institutus fuit seruus Sempronii nec Sempronius eum iussit adire, sed uel decessit uel etiam eum alienauit et coepit esse Septicii: euenit, ut, si Septicius eum iusserit, Septicio deferatur bonorum possessio: ad hunc enim hereditas pertinet. unde si per multos dominos transierit seruus tres uel plures[2], nouissimo dabimus bonorum possessionem.

3 PAULUS libro quadragensimo primo ad edictum. Uerum est omnem postumum, qui moriente testatore in utero fuerit, si natus sit, bonorum possessionem petere posse. B. 35, 17, 3 S

4 ULPIANUS libro quadragensimo secundo ad edictum. Chartae appellatio et ad nouam chartam refertur et ad deleticiam: proinde et si in opisthographo quis testatus sit, hinc peti potest bonorum possessio. B. 35, 17, S

5 IDEM libro quarto disputationum. Si sub condicione heres quis institutus sit et accepta bonorum possessione secundum tabulas condicio defecerit, interdum euenit ut res possessori concedenda sit, ut puta si filius sit emancipatus sub condicione heres institutus: nam si defecerit condicio, attamen secundum tabulas[3] bonorum possessionem B. 35, 17, S

F(DEQICK)

[1] decesserit *ins.* [2] tres uel plures *del.* contra tabulas (*u. i.*)? [3] nam et si defecerit condicio ante, tamen

3 secundu'm's F^b 5 substitutus F^a 6 primo 'ad' gradu'm' F 8 adeundum F^1 16 numen F^a 18 quem *om.* F^1 | et] est F^a 26 septic'i'us F^2 27 eum] *DEICK*, cum FQ | heredita'ti's F^b 33 c'h'artam F^b 38 nam si defecerit condicio *seq.*] *Iuliani sententia cum haec fuerit (cf. h. t. l. 2 § 1 et D. 37, 4, 3, 12. 13) filium sub condicione institutum, si peteret bonorum possessionem condicione defectus, contra tabulas petere debere, si condicione pendente, secundum tabulas ita, ut ea postea deficiente effectu rediret ad possessionem contra tabulas, adsentiendum est iis, qui haec corrupta iudicarunt mutauitque probabiliter Adolfus Schmidt (Notherbenrecht p. 85)* secundum *in* contra: *notae enim utriusque uocabuli similimae sunt. sed praeterea qui attente legit, intelleget indolem bonorum possessionis eius, quae datur condicione pendente, accurate determinare postea demum p. 313 u. 3 uerbis* et filius *seq. quam ob rem ne id hoc loco occupemus, item ne Iulianum faciamus contra tabulas bonorum possessionem ipsam confundere cum secundum tabulas bonorum possessione uim contra tabulas possessionis habente, crediderim hic comparari possessionem datam post condicionis defectum*

eum accipere Iulianus scribit. sed et si is fuerit, qui ab intestato bonorum possessor fu-
1 turus esset, tuendum esse scripsit, et hoc iure utimur. Uidendum, an legata ab eis de-
beantur. et filius quidem quasi contra tabulas bonorum possessione accepta rem habere
uidetur, ceteri uero quasi ab intestato: et ideo filius liberis parentibusque legata relicta
solis praestare cogetur, ceteris non[1]. plane ei, cui ab intestato fideicommissum relictum
est, erit praestandum, quasi uideatur hoc ipso fraudatus, quod ex testamento petita sit
bonorum possessio.

6 IDEM libro octauo disputationum. Hi demum sub condicione heredes insti- B. 35, 17, 6 S
tuti bonorum possessionem secundum tabulas etiam pendente condicione necdum impleta
petere possunt, qui utiliter sunt instituti: quod si inutiliter quis sit institutus, nec ad bo-
norum possessionem inutilis institutio proficit.

7 IULIANUS libro uicensimo tertio digestorum. Cum tabulae testamenti plurium B. 35, 17, 7 S
signis signatae essent et quaedam ex his non parent, septem tamen signa maneant, suf-
ficit ad bonorum possessionem dandam septem testium signa comparere, licet non omnium
qui signauerint maneant signa.

8 IDEM libro uicensimo quarto digestorum. Si ita scriptum sit: 'Sempronius B. 35, 17, 8 S
'ex parte dimidia heres esto. Titius, si nauis ex Asia uenerit, ex parte tertia heres esto.
'idem Titius, si nauis ex Asia non uenerit, ex parte sexta heres esto': Titius non ex dua-
bus partibus heres scriptus, sed ipse sibi substitutus intellegi debet ideoque non ex
maiore parte quam tertia scriptus uidetur. secundum hanc rationem cum sextans uacuus
relinquatur, bonorum possessionem Titius accipiet non solum tertiae partis, sed eius quoque,
1 quae ex sextante eidem adcrescit. Qui filio impuberi substituitur ita: 'si filius meus mo-
'riatur, priusquam in suam tutelam ueniat, tunc Titius mihi heres esto', sicut hereditatem
| uindicat, perinde ac si uerbum hoc 'mihi' adiectum non esset, ita bonorum quoque eius f. 155'
2 possessionem accipere potest. Sed et cum in praenomine[2] cognomine erratum est, is ad
3 quem hereditas pertinet etiam bonorum possessionem accipit. Is autem, cuius nomen in
testamento uoluntate testatoris perductum est, sicut ad adeundam hereditatem, ita ad pe-
4 tendam bonorum possessionem scriptus non intellegitur, quamuis nomen eius legatur. Qui-
dam testamentum in tabulis sibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationem substituit.
respondi sententiam praetoris in danda bonorum possessione eam esse, ut separatim patris,
separatim filii heredes aestimari debeant: nam quemadmodum scripto filii heredi separatim
ab heredibus patris, ita nuncupato potest uideri separatim a scriptis patris heredibus bo-
norum possessio dari.

9 POMPONIUS libro secundo ad Sabinum. Ut bonorum possessio secundum pupillares *Sf*
tabulas admitti possit, requiritur, an patris testamentum signatum sit, licet secundae tabulae
resignatae proferantur.

10 PAULUS libro octauo ad Plautium. Si seruus sub condicione heres institutus B. 35, 17, 9 *E*
sit, an bonorum possessionem accipere potest, dubitatur. et Scaeuola noster probat posse.

11 PAPINIANUS libro tertio decimo quaestionum. 'Qui ex liberis meis impubes B. 35, 17, 10 *P*
'supremus morietur, ei Titius heres esto'. duobus peregre defunctis si substitutus ignoret,
uter nouissimus decesserit, admittenda est Iuliani sententia, qui propter incertum condi-
1 cionis etiam prioris posse peti possessionem bonorum respondit. Filius heres institutus
post mortem patris ab hostibus rediit: bonorum possessionem accipiet et anni tempus a
2 quo rediit ei computabitur. Testamento facto Titius adrogandum se praebuit ac postea
sui iuris effectus uita decessit. scriptus heres si possessionem petat, exceptione doli mali

F(DEQICK)

[1] ceteri autem nulla *ins.* (*similiter Cuiacius*) [2] nomine *ins.* (*u. i.*)

1 futurus] facturus F^1 11 institutio] instituto *F* 15 signaueri'n't F^2 18 'non' uenerit F^2, τὸν αὐτὸν δὲ Παῦλον εἰς τὸ ἔκτον, ἐὰν μὴ ἴδῃ ἡ ναῦς *B* (*Tipuc.*) 20 quam *om.* F^1 22 sextant'a'e *F* | si *om.* F^1 25 in (*om. D*) praenomine cognomine] *FDEICK*^{2}, in nomine cognicione K^a: περὶ τὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐπώνυμον *B* (*Tip.*) 26 hereditati's F^b 30 respondo F^1 32 a *om.* F^1 40 supprem'i'us F^2 | defunctus F^1 43 rediis F^{ac} 45 sui *om.* F^a

summouebitur, quia dando se in[1] adrogandum testator cum capite fortunas quoque suas in familiam et domum alienam transferat. plane si sui iuris effectus codicillis aut aliis litteris eodem testamento se mori uelle declarauerit, uoluntas, quae defecerat, iudicio recenti redisse intellegetur, non secus ac si quis aliud testamentum fecisset ac supremas tabulas incidisset, ut priores supremas relinqueret. nec putauerit quisquam nuda uoluntate constitui testamentum: non enim de iure testamenti maxime quaeritur, sed uiribus exceptionis. quae in hoc iudicio quamquam actori opponatur, ex persona tamen eius qui opponit aestimatur[2].

12 PAULUS libro septimo quaestionum. Ut scriptus heres adgnoscere possit B. 35, 17, 11 bonorum possessionem, exigendum puto, ut et demonstratus sit propria demonstratione et portio adscripta ei inueniri possit, licet sine parte institutus sit: nam qui sine parte heres institutus est, uacantem portionem uel alium assem occupat. quod si ita heres scriptus sit, ut interdum[3] excludatur a testamento, eo quod non inuenitur portio, ex qua institutus est, nec bonorum possessionem petere potest. id euenit, si quis ita heredem instituat: 'Titius quanta ex parte priore testamento eum heredem scriptum habeo, heres esto' uel 'quanta ex parte codicillis scriptum eum habeo, heres esto', [4]sic scriptus non inueniatur. quod si ita scripsero: 'Titius, si eum priore testamento ex semisse scriptum heredem habeo' uel 'si eum codicillis ex semisse heredem scripsero, ex semisse heres esto', tunc accipiet bonorum possessionem quasi sub condicione heres scriptus. P S q. 64 f.

XII.

SI A PARENTE QUIS MANUMISSUS SIT SEP

1 ULPIANUS libro quadragensimo quinto ad edictum. Emancipatus a parente B. 40, 6, 1 in ea causa est, ut in contra tabulas bonorum possessione liberti patiatur exitum. quod aequissimum praetori uisum est, quia a parente beneficium habuit bonorum quaerendorum: quippe si filius familias esset, quodcumque sibi adquireret, eius emolumentum patri quaereret. et ideo itum est in hoc, ut parens exemplo patroni ad contra tabulas bonorum possessionem admittatur. Enumerantur igitur edicto personae manumissorum sic: 'in eo, qui
2 'a patre auoue paterno proauoue paterni aui patre'. Nepos ab auo manumissus dedit se adrogandum patri suo: siue manens in potestate patris decesserit siue manumissus diem suum obeat, solus admittetur auus ad eius successionem ex interpretatione edicti, quia perinde defert praetor bonorum possessionem atque si ex seruitute manumissus esset: porro si hoc esset, aut non esset adrogatus, quia adrogatio liberti admittenda non est, aut
3 si obrepserit, patroni tamen nihilo minus ius integrum maneret. Si parens uel accepit pecuniam, ut emanciparet, uel postea uiuus in eum filius quantum satis est contulit, ne
4 iudicia eius inquietet, exceptione doli repelletur. Est et alius casus, quo bonorum possessionem contra tabulas parens non accipit, si forte filius militare coeperit: nam diuus Pius
5 rescripsit patrem ad contra tabulas bonorum possessionem uenire non posse. Liberos autem manumissoris non uenire ad contra tabulas bonorum possessionem filii constat, quamuis patroni ueniant. Patrem autem accepta contra tabulas bonorum possessione et ius antiquum, quod et sine manumissione habebat, posse sibi defendere Iulianus scripsit: nec enim ei nocere debet, quod iura patronatus habebat[5], cum sit et pater.

2 GAIUS libro quinto decimo ad edictum prouinciale. Non usque adeo exaequandus est patrono parens, ut etiam Fauiana aut Caluisiana actio ei detur, quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum alienationem. B. 40, 6, 6, 2 Sf
F(DEQICK)

[1] in *del.* (*Hal.*) [2] aestimatur] replicatur? [3] interdum] in totum (*cf. D. 28, 5, 2, 1*)? [4] si *ins.* (*Brencmannus*) [5] habebat] *idem Graeci:* ἐπειδὴ ἔσχε *BS* (*Doroth.*): habeat (*D et sic Ad. Schmidt Pflichttheilsrecht p. 136*)?

1 summoueuitur F^a 4 suppremas *F* 5 suppremas *F* 10 demonstratione'm' F^b 15 ex] et F^1 24 praetor'i' F^b | qu'i'a F^b, ἐπειδὴ *BS* (*Doroth.*) 30 ad 'e'ius F^2 38 quambis F^1 40 habe'b'at posse F^2 41 nacere F^1 42 exaequandos F^1

PAULUS libro octauo ad Plautium. Paconius ait: si turpes personas, ueluti meretricem, *E*
a parente emancipatus et manumissus heredes fecisset, totorum bonorum contra tabulas possessio parenti datur: aut constitutae partis, si non turpis heres esset institutus. Si B.40,6,3
filius emancipatus testamento suo patrem suum praeterierit siue heredem instituerit, fideicommissa non cogetur pater praestare ex sua parte, quae ei debetur, etiamsi adierit hereditatem. sed et si filia uel neptis manumissa sit et pater uel auus praeteritus petat bonorum possessionem, eadem quae in filio dicenda sunt.

MARCELLUS libro nono digestorum. Patri qui filium emancipauit de his, quae B.40,6,4 *E*
libertatis causa imposita fuerint, praetor nihil edicit, et ideo frustra pater operas stipulabitur de filio.

PAPINIANUS libro undecimo quaestionum. Diuus Traianus filium, quem pater B.40,6,5 *P*
male contra pietatem adficiebat, coegit emancipare. quo postea defuncto, pater ut manumissor bonorum possessionem sibi competere dicebat: sed consilio Neratii Prisci et Aristonis ei propter necessitatem soluendae pietatis[1] denegata est.

XIII.

℟ DE BONORUM POSSESSIONE EX TESTAMENTO MILITIS ℟

ULPIANUS libro quadragensimo quinto ad edictum. Non dubium est, quin debeant ratae *S*
uoluntates esse eorum, qui in hosticolo[2] suprema iudicia sua quoquo modo ordinassent ibidemque diem suum obissent. quamquam enim distet condicio militum[3] ab his ‖ personis f. 156'
constitutiones principales separent, tamen qui in procinctu uersantur cum eadem pericula experiantur, iura quoque eadem merito sibi uindicant. omnes igitur D.29,1,44. B.35,21,88
omnino, qui eius sunt condicionis[4], ut iure militari testari non possint, si in hosticolo[5] deprehendantur et illic decedant, quomodo uelint et quomodo possint, testabuntur[6], siue praeses quis sit prouinciae siue legatus siue quis alius, qui iure militari testari non potest. (D)
Item nauarchos et trierarchos classium iure militari posse testari nulla dubitatio est. in classibus omnes remiges et nautae milites sunt. item uigiles milites sunt et iure militari eos testari posse nulla dubitatio est. Si quis militum ex alio numero translatus sit in alium, quamuis et hinc sit exemptus et illo nondum peruenerit, tamen poterit iure militari testari: est enim miles, quamuis in numeris non sit.

XIIII.

℟ DE IURE PATRONATUS ℟ *SEPA*

ULPIANUS libro nono de officio proconsulis. Patronorum querellas aduersus B.49,1,1 *S**
libertos praesides audire et non translaticie exsequi debent, cum, si ingratus libertus sit, non impune ferre eum oporteat. sed si quidem inofficiosus patrono patronae liberisue eorum sit, tantummodo castigari eum sub comminatione aliqua seueritatis non defuturae, si rursum causam querellae praebuerit, et dimitti oportet. enimuero si contumeliam fecit aut

F(DEQICK)

---

[1] *idem Graeci (u. i.)*: potestatis (*Grotius*)? [2] hostico *scr. (cf. u. 22)* [3] militesque *ins. (u. i.)* [4] rescripta principum ostendunt omnes omnino qui eius sunt gradus *D. l. gem.* [5] hostico *D. l. gem.* [6] testari *D. l. gem.*

---

1 paconius] *F*, pacunius *E*, faconius *I*, iaconius *C*, pacinus *D*, pantonius *K*, neratius *Q*: *cf. D. 13, 6, 1, 1* 4 praet'er'ierit F^2 12 mater F^1 14 propter necessitatem soluendae pietatis] *Dorotheus uidetur emendasse* saluandae, *nam sic reddit:* ΐνα ἐξ ἀνάγκης οἱ πατέρες εὐσεβῶς περὶ τοὺς παῖδας διάκεινται *BS* 16 de *om.* F^1 18 hosticolo] *F*, hostico loco (co *add., sed postea erasum*) *f*, hostico C^b, hostili *DK*, hostili loco EIC^a: ἐν πολεμουμένῳ τόπῳ *B* (*Tip.*) 19 quam'quam' F^2 | personis] F^1, personis quas F^2 21 igitur] igntur F^a 22 hosticolo] *F*, hostico loco (co *add., sed mox deterum*) *f*, hostico C^b *et D. l. gem.*, hostili *DK*, hostili loco EIC^a 23 decedant] F^b *cum l. gem.*, decedent F^a 26 item uigiles milites sunt *om.* F^1 32 proculis *F* 33 translaticiae *F* 34 liberisu'a'e F^b 35 si't' F^2 36 causa *F*

conuicium eis dixit, etiam in exilium temporale dari debebit: quod si manus intulit, in metallum dandus erit: idem et si calumniam aliquam eis instruxit uel delatorem subornauit uel quam causam aduersus eos temptauit.

2 ULPIANUS libro primo opinionum. Liberti[1] homines negotiatione licita prohiberi a patronis non debent. B.49,1,2 S

3 MARCIANUS libro secundo institutionum. Si quis tutor datus, cum sibi legata esset ancilla et rogatus eam manumittere, manumiserit adgnito legato et tutela pupilli se excusauerit, diui Seuerus et Antoninus rescripserunt hunc esse quidem patronum, sed omni commodo patronatus carere. B.49,1,3 S

4 IDEM libro quinto institutionum. Iura libertorum patronorum liberis, cum pater eorum erat perduellionis damnatus, salua esse diui Seuerus et Antoninus benignissime rescripserunt, sicut ex alia causa punitorum liberis iura libertorum salua sunt. B.49,1,4 S

5 IDEM libro tertio decimo institutionum. Diuus Claudius libertum, qui probatus fuit patrono delatores summisisse, qui de statu eius facerent ei quaestionem, seruum patroni esse iussit eum libertum[2]. Imperatoris nostri rescripto cauetur, ut, si patronus libertum suum non aluerit, ius patroni perdat. B.49,1,5 S

6 PAULUS libro secundo ad legem Aeliam Sentiam. Adigere iureiurando, ne nubat liberta uel[3] liberos tollat, intellegitur etiam is, qui libertum iurare patitur. sed si ignorante eo suus filius adegerit stipulatus fuerit[4], nihil ei nocebit: certe si iussu patroni 1 is qui in potestate est idem fecerit, dicendum est eum hac lege teneri. Stipulatus est centum operas aut in singulas aureos quinos dari: non uidetur contra legem stipulatus, quia 2 in potestate liberti est operas dare. Quamuis nulla persona lege excipiatur, tamen intellegendum est de his legem sentire, qui liberos tollere possunt. itaque si castratum libertum 3 iureiurando quis adegerit, dicendum est non puniri patronum hac lege. Si patronus libertam iureiurando adegerit, ut sibi nuberet, si quidem ducturus eam adegit, nihil contra legem fecisse uidebitur: si uero non ducturus propter hoc solum adegit, ne alii nuberet, fraudem legi factam Iulianus ait et perinde patronum teneri, ac si coe‖gisset iurare libertam non 4 nupturam. Lege Iulia de maritandis ordinibus remittitur iusiurandum, quod liberto in hoc impositum est, ne uxorem duceret, libertae, ne nuberet, si modo nuptias contrahere recte uelint. B.49,1,6 Sf. f. 157

7 MODESTINUS libro singulari de manumissionibus. Diuus Uespasianus decreuit, ut, si qua hac lege uenierit, ne prostitueretur et, si prostituta esset, ut esset libera, si postea ab emptore alii sine[5] condicione ueniit, ex lege uenditionis liberam esse et libertam 1 prioris uenditoris. Mandatis Imperatorum cauetur, ut etiam in prouinciis praesides de querellis patronorum ius dicentes secundum delictum admissum libertis poenas irrogent. [6]interdum illae poenae a liberto ingrato exiguntur: uel pars bonorum eius aufertur et patrono datur: uel fustibus caeditur et ita absoluitur. B.49,1,7

8 IDEM libro sexto regularum. Seruum a filio familias milite manumissum diuus 1 Hadrianus rescripsit militem libertum suum facere, non patris. Seruus non manumissus libertatem consequitur is, qui ea lege distractus est, ut manumittatur intra tempus: quod superueniens, licet non manumittatur, faciet tamen libertum emptoris. B.49,1,8

F(DEQICK)

[1] libertini (*Hal.*)? [2] eum libertum *del.* (*Hal.*) [3] *idem Graeci* (*u. i.*): libertus *ins.* [4] stipulatusue fuerit (*cf. D. 40, 9, 32 pr.*)? [5] ea *ins.* [6] *omissa sunt quaedam de poena exilii et metalli* (*cf. h. t. l. 1*)

4 ulpianus] idem F^2 8 omni] omini F(*em.f*) 10 patronum liberas F^1 14 fu'er'it F^b 17 legem 'in' aeliam F^b | adigere iureiurando *seq.*] ὁ ὀρκῶν ἢ ἀνεχόμενος ὀμόσαι τὴν ἀπελευθέραν, ὡς οὐ γαμεῖ ἢ παιδοποιεῖ *B* (*Anon.*) 18 se'd' si F^2 19 stipulatus] *FDE*, stipulatusue *QICK* 21 qui's'nos F^b 24 iureiurando 'quis ad'l'egerit F^2 25 ad'l'egerit F^2 | adegit] edigit F^1 26 adeg'er'it F^2 27 patronu's'm F^b 28 iulia] iuria F | remittitur] *DEICK cum B* (*Anon.*): συγχωρεῖται ὁ ὅρκος, permittitur *F* 29 duceret] dixerit F^2, duxerit F^3 | libert'a'e F^2 | con'tra'here F^2 32 libera] liberta F^2 33 ueniit] et prostituta est *add. B* (*Anon.*): καὶ πωλήσῃ αὐτὴν ὁ ἀγοραστὴς χωρὶς τοῦ συμφώνου καὶ προστῇ, *puto propter Cod. 4, 56, 1* 36 ill'a'e F^b 37 absolbitur F^1 38 re'l'gularum F^b | ma'ma'numissum F^b

9 IDEM libro nono regularum. Filii hereditate paterna se abstinentes ius, quod [B. 49, 1, 9] *E*
1 in libertis habent paternis, non amittunt: idem et in emancipato. Ut in bonis liberti locum quidam non haberent, lege excipiuntur: rei capitalis damnatus, si restitutus non est: si index cuius flagitii sit fueritue uel maior annis uiginti quinque cum esset, capitis accusauerit libertum paternum.

10 TERENTIUS CLEMENS libro nono ad legem Iuliam et Papiam. Eum patronum, [B. 49, 1, 10] *E**
qui capitis[1] libertum accusasset, excludi a bonorum possessione contra tabulas placuit. Labeo existimabat capitis accusationem eam esse, cuius poena mors aut exilium esset. qui nomen detulit, accusasse intellegendus est, nisi abolitionem petit: idque etiam Proculo placuisse Seruilius refert.

11 ULPIANUS libro decimo ad legem Iuliam et Papiam. Is autem nec ad legi- [B. 49, 1, 11] *E**
timam hereditatem, quae ex lege duodecim tabularum defertur, admittitur.

12 MODESTINUS libro primo responsorum. Gaius Seius decedens testamento or- [B. 49, 1, 12] *E*
dinato inter filios suos Iulium libertum suum, quasi et ipsum filium, ex parte heredem nominauit: quaero, an huiusmodi scriptura possit liberto statum condicionis mutare. Modestinus respondit statum mutare non posse.

13 IDEM libro primo pandectarum. Filius familias seruum peculiarem manumit- [B. 49, 1, 13] *E*
tere non potest. iussu tamen patris manumittere potest: qui manumissus libertus fit patris.

14 ULPIANUS libro quinto ad legem Iuliam et Papiam. Si iurauero me patro- [B. 49, 1, 14] *E*
num esse, dicendum est non esse me quantum ad successionem patronum, quia iusiurandum patronum non facit: aliter atque si patronum esse pronuntiatum sit: tunc enim sententia stabitur.

15 PAULUS libro octauo ad legem Iuliam et Papiam. Qui contra legem Aeliam [B. 49, 1, 15] *E*
Sentiam ad iurandum libertum adegit, nihil iuris habet nec ipse nec liberi eius.

16 ULPIANUS libro decimo ad legem Iuliam et Papiam. Si libertus minorem se [B. 49, 1, 16] *E*
centenario in fraudem legis fecerit, ipso iure non ualebit id quod factum[2] est, et ideo quasi in centenarii liberti bonis locum habebit patronus: quidquid igitur quaqua ratione alienauit, ea alienatio nullius momenti est. plane si qua alienauerit in fraudem patroni, adhuc tamen post alienationem maior centenario remaneat, alienatio quidem uires habebit, uerumtamen per Fauianam et Caluisianam actionem reuocabuntur ea quae per fraudem sunt alienata: et ita Iulianus saepissime scribit eoque iure utimur. diuersitatis autem ea ratio est. quotiens in fraudem legis fit alienatio, non ualet quod actum est: ‖ in fraudem autem fit, cum f. 157'
quis se minorem centenario facit ad hoc, ut legis praeceptum euertat. at cum alienatione facta nihilo minus centenarius est, non uidetur in fraudem legis factum, sed tantum in fraudem patroni: idcirco Fauiano uel Caluisiano iudicio reuocabitur id quod alienatum est.

1 Si quis plures res simul alienando minorem se centenario fecerit, quarum una reuocata uel omnium partibus maior centenario efficitur: utrum reuocamus omnes an pro rata ex singulis, ut centenarium eum faciamus? magisque est, ut omnium rerum alienatio facta nul-
2 lius momenti sit. Si quis plane non semel[3] alienauerit, sed quasdam res ante, quasdam

[1] eum patronum qui capitis] eum qui capitis paternum? [2] actum (*cf. u. 32*)? [3] simul (*edd.*)?

2 'in' libertis F^1 | habent 'pat'ernis F^2 3 quodam F^1 | si index cuius flagitii sit fueritue] ὃ ΤΙCΙΝ ΑΤΟΠΗΜΑCΙΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ (ΥΠΟΥΓΩΝ *cod.*) *B* (*Anon.*): *idem igitur legit interpres, indicem autem flagitii intellexit auctorem hortatoremque: at hoc uoluit Modestinus accusatori in iudicio ordinario aequiparandum esse in eiusdem generis iudicio extraordinario* (*cf. D. 38, 2, 48*) *indicem* 4 eum] eum F^1 | cap'i'tis F^2 5 libertus *F* 6 eum patronum qui capitis libertum accusasset] *non aliter Graeci:* Ὁ ΠΑΤΡΩΝ ΚΕΦΑΛΙΚΩC ΤΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΩΝ *B* (*Anon.*) 7 bonorum 'contra' possessione contra F^b 8 exilium] enim F^1 10 seruilius] *nomen hoc solo loco inuentum si corruptum est, cum praecedant* se *litterae, fortasse substituendum est Uiuiani: hic enim nullum fere auctorem citat praeter Proculum* (*D. 4, 6, 35, 9. 21, 1, 17, 4* [*nam sic ibi distinguendum*]. *29, 7, 14 pr.*) 12 duodeci-m'o' F^b 13 dece'n'dens F^b 21 non *om.* F^1 | al'i'ter F^b 23 contra] lontra F^1 25 si *om.* F^1 32 est *om.* F^1 | in] quod in F^a 36 res *om.* F^1 38 alienat'i'o F^b 39 an'te quasdam' postea F^2

postea, alienatio earum rerum quae postea alienatae sunt ipso iure non reuocabitur, sed priorum: in posterioribus Fauianae locus erit.

17 IDEM libro undecimo ad legem Iuliam et Papiam. Diui fratres in haec uerba rescripserunt: 'Comperimus a peritioribus dubitatum aliquando, an nepos contra tabulas 'auiti liberti bonorum possessionem petere possit, si eum libertum pater patris[1], cum an- 'norum uiginti quinque esset, capitis accusasset, et Proculum, sane non leuem iuris aucto- 'rem, in hac opinione fuisse, ut nepoti in huiusmodi causa non putaret dandam bonorum 'possessionem. cuius sententiam nos quoque secuti sumus, cum rescriberemus ad libellum 'Caesidiae Longinae: sed et Uolusius Maecianus amicus noster ut et iuris ciuilis praeter 'ueterem et bene fundatam peritiam anxie diligens religione rescripti nostri ductus sit ut 'coram nobis adfirmauit[2] non arbitratum se aliter respondere debere. sed cum et ipso Mae- 'ciano et aliis amicis nostris iuris peritis adhibitis plenius tractaremus, magis uisum est 'nepotem neque uerbis neque sententia legis aut edicti praetoris ex persona uel nota patris 'sui excludi a bonis auiti liberti: plurium etiam iuris auctorum, sed et Salui Iuliani amici 1 'nostri clarissimi uiri hanc sententiam fuisse'. Item[3] quaesitum est, si patroni filius capitis accusauerit libertum, an hoc noceat liberis ipsius. et Proculus quidem in hac fuit opinione notam adspersam patroni filio liberis eius nocere, Iulianus autem negauit: sed[4] hic idem quod Iulianus erit dicendum. B. 49, 1, 17

18 SCAEUOLA libro quarto responsorum. Quaero, an libertus prohiberi potest a patrono in eadem colonia, in qua ipse negotiatur, idem genus negotii exercere. Scae- uola respondit non posse prohiberi. B. 49, 1, 18

19 PAULUS libro primo sententiarum. Ingratus libertus est, qui patrono obse- quium non praestat uel res eius filiorumue tutelam administrare detractat. B. 49, 1, 19

20 IDEM libro tertio sententiarum. Sicut testamento facto decedente liberto potestas datur patrono uel libertatis causa imposita petere uel partis bonorum possessio- nem, ita et cum intestato decesserit, earum rerum electio ei manet. B. 49, 1, 20

21 HERMOGENIANUS libro tertio iuris epitomarum. Siue patronus siue libertus deportetur et post restituatur, amissum patronatus et petendae contra tabulas bonorum possessionis ius recipitur: quod ius seruatur et si in metallum patronus uel libertus dam- 1 natus restituatur. Excluditur contra tabulas bonorum possessione patronus et si ex uncia heres instituatur et id, quod deest ad supplendam debitam portionem, per seruum iudicio liberti sine condicione et dilatione ei, hereditate uel legato siue fideicommisso, quaeri 2 potest. Ex duobus patronis unus, ex debita parte heres institutus sine condicione et dila- tione, contra tabulas bonorum possessionem petere non poterit, licet, si minor ei portio esset relicta et contra tabulas bonorum possessionem petisset, alia etiam portio ei ad- 3 ‖crescere potuisset. Naturales liberi liberti exheredati facti, alio ex parte herede instituto, 4 si per seruum ex alia parte parenti successerint, obiciuntur patrono. Liberti filius heres institutus si bona repudiauerit, patronus non excluditur. B. 49, 1, 21

22 GAIUS libro singulari de casibus. Satis constat, etiamsi in potestate sit pa- rentis filius patronae, nihilo minus legitimo iure ad eum pertinere hereditatem. B. 49, 1, 22

F(DEQICK)

---

[1] *idem Graeci (u. i.)*: patris pater (*de Retes*)? [2] amicus noster uir clarissimus et iuris ... diligens religione ... ductus coram nobis adfirmauit (*cf. u. 15 et Uat. fr. 41 et al.: notae* V.C *male acceptae pro particula* ut *genuerunt coniunctiuum* sit)? [3] item] *idem Graeci (u. i. ad u. 5)*: itaque (*similiter Ad. Schmidt Pflichttheilsrecht p. 53*)? [4] et *ins.*

---

1 sunt] sint F^1 5 pater patris] *idem legerunt Graeci, interpretati de accusatione instituta ab ipso auo, ut deinde § 1 agatur de accusatione instituta a patre: nam uertit Anonymus:* εἴτε ἐγὼ κατηγορήσω κεφαλικῶς τοῦ ἀπελεγθέρου μου ... εἴτε ὁ γιὸς μου, *oblitus scilicet eorum quae leguntur u. 13* 10 anxi'a'e F^1 | sit ut] *FDEQICK*, est ut *Hal.*, sicut *Taur.* 11 respondere debere] *fEQ* (*in marg.* reddere P[isis]), respondere dedere *F*, respondere (*om.* debere) *DICK* 14 salui'o' iuliani F^1 16 opinione'm' F^1 17 adspersam] ad personam F^1 25 datur] datus F^1 26 earum rerum] rerum rerum F^2 28 's'et post F^1 29 patronu'm's F^1 32 sine *om.* F^1 36 liberi *om.* F^1 39 constat ut etiamsi *F*

23 TRYPHONINUS libro quinto decimo disputationum. Si filius patris necem [B. 49, 1, 28] P
inultam reliquerit, quam seruus detexit et meruit libertatem, dixi non habendum pro pa-
1 troni filio, quia indignus est. Cum ex falsis codicillis, qui ueri aliquo tempore crediti sunt,
heres ignorans quasi ex fideicommisso libertatem seruis praestitisset, rescriptum est a diuo
Hadriano liberos quidem eos esse, sed aestimationem sui praestare debere: et hos libertos
manumissoris esse recte probatur, quia saluum est etiam in his libertis ius patroni[1].

24 PAULUS imperialium sententiarum in cognitionibus prolatarum [D. 10, 2, 41. B. 49, 1, 25] A
siue decretorum ex libris sex libro primo. Camelia Pia ab Hermogene appellauerat, quod
diceret iudicem[2] de diuidenda hereditate inter se et coheredem non tantum res, sed etiam[3]
libertos diuisisse[4]: nullo enim iure id eum fecisse. [5]placuit nullam esse libertorum diui-
sionem: alimentorum autem diuisionem a iudice inter coheredes factam eodem modo ra-
tam esse[6].

XV.

DE OBSEQUIIS PARENTIBUS ET PATRONIS PRAESTANDIS SEP 15

1 ULPIANUS libro primo opinionum. Etiam militibus pietatis ratio in parentes [B. 31, 2, 1] S
constare debet: quare si filius miles in patrem aliqua commisit, pro modo delicti puniendus
1 est. Et inter collibertos matrem et filium pietatis ratio secundum naturam salua esse debet.
2 Si filius matrem aut patrem, quos uenerari oportet, contumeliis adficit uel impias manus
eis infert, praefectus urbis delictum ad publicam pietatem pertinens pro modo eius uin-
3 dicat. Indignus militia iudicandus est, qui patrem et matrem, a quibus se educatum dixerit,
maleficos appellauerit.

2 IULIANUS libro quarto decimo digestorum. Honori parentium ac patronorum [B. 31, 2, 2] S
tribuendum est, ut, quamuis per procuratorem iudicium accipiant, nec actio de dolo aut
iniuriarum in eos detur: licet enim uerbis edicti non habeantur infames ita condemnati, re
1 tamen ipsa et opinione hominum non effugiunt infamiae notam. Interdictum quoque unde
ui non est aduersus eos reddendum.

3 MARCELLUS libro singulari responsorum. Titius puerum emit, quem post [B. 49, 2, 1] S
multos annos uenire iussit: postea exoratus accepto ab eo pretio eum manumisit: quaero,
an eum filius et heres manumissoris ut ingratum accusare possit. respondit posse, si nihil
aliud esset impedimento: nam plurimum interesse, a suo seruo quis uel etiam ab amico
eius acceptis nummis dederit libertatem, an ab eo seruo, qui cum esset alienus in fidem
eius deuenit. etenim ille etiamsi non gratuitum, beneficium tamen praestitit, iste nihil am-
plius quam operam suam accommodare uideri potest.

4 MARCIANUS libro secundo publicorum iudiciorum. Per procuratorem ingratum [B. 49, 2, 2] Sf
libertum posse argui diuus[7] Seuerus et Antoninus rescripserunt.

5 ULPIANUS libro decimo ad edictum. Parens, patronus patrona, liberiue aut [B. 49, 2, 3. 4] E
parentes patroni patronaeue, neque si ob negotium faciendum uel non faciendum pecuniam
F(DEQICK)

[1] qui nummis a se datis libertatem impetrauerunt *similiaue* (*cf. D. 37, 15, 3*) *exciderunt* [2] Paulus libro primo decretorum. Quaedam mulier ab iudice appellauerat quod diceret eum *l. gem.* [3] et *l. gem.* [4] et alimenta quae dari testator certis libertis iussisset *ins. l. gem.* [5] ex diuerso respondebatur consensisse eos diuisioni et multis annis alimenta secundum diuisionem praestitisse *ins. l. gem.* [6] placuit standum esse alimentorum praestationi: sed et illud adiecit nullam esse libertorum diuisionem *l. gem.* [7] diui (*edd.*)?

1 necem] nec enim F^a 2 inultum F^1 8 siue] sibe F^a 14 *rubr. om. ind.* F^1, *habet, sed post 38, 14, ind.* F^2 | de obsequiis (obsequis *ind. F*) parentibus] F^1 *et ind. F cum B (31, 2: cf. 49, 2)*: ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΓΟΝΕΥΣΙΝ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΩΣΙΝ, de liberis et libertis et obsequiis parentibus F^2, de obsequiis a liberis et a libertis et (a *ins.* DC^b) parentibus *DEC*, de obsequiis a libertis et liberis parentibus *Q*, de liberis et libertis et de (de *om. K*) obsequiis a liberis et libertis parentibus (par. *om. K*) *IK* 19 adficis F^1 20 praefectis F^{bc} 22 maleficos] ΓΟΝΤΑΣ *B* (*Syn. Tip.*) 29 ueniri F^a | exor'or'atus F^4 | pr'a'etio F^4

accepisse dicerentur, in factum actione tenentur. Sed nec famosae actiones aduersus eos dantur, nec hae quidem, quae doli uel fraudis habent mentionem,

6 PAULUS libro undecimo ad edictum. nec serui corrupti agetur, B. 49, 2, 4

7 1 ULPIANUS libro decimo ad edictum. licet famosae non sint. Et in quan- B. 49, 2, 4. 5
2 tum facere possunt, damnantur. Nec exceptiones doli patiuntur uel uis metusue causa, uel
3 interdictum unde ui uel quod ui patiuntur. Nec deferentes iusiurandum de calumnia iurant.
4 Nec non et si uentris nomine in possessionem calumniae causa missa dicatur patrona, libertus hoc dicens non audietur, quia de calumnia patroni quaeri non debet. his enim
5 personis etiam in ceteris partibus edicti honor habebitur. Honor autem his personis habebitur ipsis, non etiam interuentoribus eorum: et si forte ipsi pro aliis interueniant, honor habebitur.

8 PAULUS libro decimo ad edictum. Heres liberti omnia iura integra extranei B. 49, 2, 6
hominis aduersus patronum defuncti habet.

9 ULPIANUS libro sexagensimo sexto ad edictum. Liberto et filio semper ho- B. 49, 2, 7
nesta et sancta persona patris ac patroni uideri debet.

10 TRYPHONINUS libro septimo decimo disputationum. Nullum ius liber- B. 31, 2, 3. 49, 2, 8
tatis causa impositorum habet in mancipato[1] filio[2], quia nihil imponi liberis solet. nec quisquam dixit iureiurando obligari filium patri manumissori ut libertum patrono: nam pietatem liberi parentibus, non operas debent.

11 PAPINIANUS libro tertio decimo responsorum. Liberta ingrata non est, quod B. 49, 2, 9
arte sua contra patronae uoluntatem utitur.

F(DEQICK)

[1] emancipato (*u. i.*)? [2] pater *ins.* (*u. i.*)

2 hae] haec F^1 4 de'd'cimo F^b 8 queri *F* 14 sexto *om.* F^1 17 causa 'i'mpositorum F^b | habet] *sic libri mei:* pater *add. edd.:* ΟΥΔΕΝ Ο ΠΑΤΗΡ ΕΠΙΤΙΘΕΝΑΙ ΤΩ ΥΙΩ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΟΙΗCΑΙ ΑΥΤΟΝ ΑΥΤΕΞΟΥCΙΟΝ ΑΥΝΑΤΑΙ *B* (*Anon.*) | mancipato] emancipato *DEICK* | sole'n't F^b 21 pat[illegible]ro-na'e' F^{b1}